

Usmernenie OECD-FAO pre zodpovedné poľnohospodárske dodávateľské reťazce

OECD

Food and Agriculture
Organization of the
United Nations

**Usmernenie OECD.FAO
pre zodpovedné
poľnohospodárske
dodávateľské reťazce**

Tento dokument a akákoľvek mapa uvedená v tomto dokumente nemajú vplyv na štatút alebo zvrchovanosť nad akýmkoľvek územím, vymedzenie medzinárodných hraníc a hraníc a názov akéhokoľvek územia, mesta alebo oblasti. Názvy krajín a území použité v tejto spoločnej publikácii sa riadia praxou FAO.

Publikáciu citujte nasledovne:

OECD/FAO (2016), *Usmernenie OECD-FAO pre zodpovedné poľnohospodárske dodávateľské reťazce*, OECD Publishing, Paríž.
<http://dx.doi.org/10.1787/9789264251052-en>

ISBN 978-92-64-25095-6 (tlačená verzia)

ISBN 978 – 92 – 64 – 25105 – 2 (pdf)

FAO:

ISBN 978-92-5-109395-5 (tlačená verzia a PDF)

Štatistické údaje za Izrael poskytujú príslušné izraelské orgány na vlastnú zodpovednosť. Použitím takýchto údajov OECD nie je dotknutý štatút Golanských výšin, východného Jeruzalema a izraelských osád na Západnom brehu Jordánu podľa podmienok medzinárodného práva.

Fotografie: Obal © pink_cotton_candy/iStock/Thinkstock.com

Korigendá k publikáciám OECD sa nachádzajú online na adrese: www.oecd.org/about/publishing/corrigenda.htm.

Autorské práva: © OECD, FAO 2016

Obsah OECD si môžete skopírovať, stiahnuť alebo vytlačiť na vlastné použitie a úryvky z publikácií OECD, databáz a multimediálnych produktov môžete zahrnúť do svojich vlastných dokumentov, prezentácií, blogov, webových stránok a učebných materiálov za predpokladu, že uvediete OECD a FAO ako zdroj a vlastníka autorských práv. Všetky žiadosti o verejné alebo komerčné využitie a práva na preklad je potrebné predložiť rights@oecd.org. Žiadosti o povolenie na kopírovanie častí tohto materiálu na verejné alebo komerčné použitie sa adresujú priamo Centru autorských práv (CCC) na info@copyright.com alebo Centre français d'exploitation du droit de copie (CFC) na contact@cfcopies.com.

Predslov

Usmernenie OECD-FAO pre zodpovedné poľnohospodárske dodávateľské reťazce (ďalej len „Usmernenie“) bolo vypracované s cieľom pomôcť spoločnostiam dodržiavať existujúce štandardy pre zodpovedné správanie podnikov v poľnohospodárskych dodávateľských reťazcoch. Tieto normy zahŕňajú Smernice OECD pre nadnárodné spoločnosti, Zásady zodpovedného investovania do poľnohospodárstva a potravinových systémov a Dobrovoľné usmernenia o zodpovednej správe držby pôdy, rybolovu a lesov v kontexte národnej potravinovej bezpečnosti. Dodržiavanie týchto noriem pomáha spoločnostiam zmiernovať ich negatívne vplyvy a prispievať k trvalo udržateľnému rozvoju.

Usmernenie sa zameriava na všetky spoločnosti pôsobiace v poľnohospodárskych dodávateľských reťazcoch vrátane domácich a zahraničných, súkromných a verejných, malých, stredných a veľkých podnikov. Vzťahuje sa na poľnohospodárske dodávateľské a odberateľské odvetvia od dodávok vstupov až po výrobu, manipuláciu po zbere úrody, spracovanie, prepravu, marketing, distribúciu a maloobchod. Venuje sa niekoľkým oblastiam rizík, ktoré vznikajú v rámci poľnohospodárskych dodávateľských reťazcov: ľudské práva, pracovné práva, zdravie a bezpečnosť, potravinová bezpečnosť a výživa, práva držby prírodných zdrojov a prístup k nim, dobré životné podmienky zvierat, ochrana životného prostredia a udržateľné využívanie prírodných zdrojov, riadenie a technológie a inovácie.

Usmernenie pozostáva zo štyroch oddielov:

- model podnikovej politiky stanovujúci normy, ktoré by spoločnosti mali dodržiavať pri budovaní zodpovedných poľnohospodárskych dodávateľských reťazcov,
- rámec náležitej starostlivosti založenej na riziku s piatimi krokmi, ktoré by spoločnosti mali dodržiavať pri identifikácii, posudzovaní, zmiernovaní a zohľadnení toho, ako riešia negatívne vplyvy svojich činností,
- opis hlavných rizík, ktorým čelia spoločnosti, a opatrenia na zmiernenie týchto rizík,
- usmernenia pre spoluprácu s pôvodným obyvateľstvom.

Usmernenie vypracovali OECD a FAO počas dvojročného procesu so zapojením mnohých zainteresovaných strán. Bolo schválené Investičným výborom OECD, Výborom OECD pre poľnohospodárstvo a Kabinetom generálneho riaditeľa FAO. Rada OECD prijala 13. júla 2016 Odporúčanie o usmernení. Hoci Odporúčanie nie je právne záväzné, odráža spoločnú pozíciu a politický záväzok členov a nečlenov OECD.

OECD vytvorila aj špeciálne usmernenia s cieľom pomôcť podnikom pri budovaní zodpovedných dodávateľských reťazcov v iných odvetviach: v ťažobnom priemysle so zameraním na ťažbu nerastov v oblastiach zasiahnutých konfliktmi a vo vysoko rizikových oblastiach; a v sektore financií.

Obsah

AKRONYMÁ A SKRATKY	9
Predhovor	11
Odporúčanie Rady k usmerneniu OECD – FAO pre zodpovedné poľnohospodárske dodávateľské reťazce	13
1. Úvod	15
Základné informácie	15
Účel	15
Rozsah	16
Predpokladaní používateľa	19
Proces	19
Kľúčové pojmy	20
Štruktúra	26
2. Model podnikovej politiky pre zodpovedné poľnohospodárske dodávateľské reťazce	28
1. Prierezové normy pre zodpovedné správanie podnikov	28
2. Ľudské práva	29
3. Pracovné práva	30
4. Zdravie a bezpečnosť	30
5. Potravinová bezpečnosť a výživa	31
6. Vlastnícke práva k prírodným zdrojom a prístup k nim	31
7. Dobré životné podmienky zvierat	31
8. Ochrana životného prostredia a udržateľné využívanie prírodných zdrojov	31
9. Správa a riadenie	32
10. Technológia a inovácie	32
3. Päťkrokový rámec náležitej starostlivosti založenej na riziku v poľnohospodárskych dodávateľských reťazcoch	34
Krok 1. Vytvorte robustné systémy riadenia podnikov pre zodpovedné dodávateľské reťazce	34
Krok 2. Identifikujte, posúďte riziká v dodávateľskom reťazci a stanovte ich prioritu	36
Krok 3. Pripravte a implementujte stratégiu reakcie na identifikované riziká	40
Krok 4. Overte náležitú starostlivosť v dodávateľskom reťazci	41
Krok 5. Podajte správu o náležitej starostlivosti v dodávateľskom reťazci	43
Poznámky	40
Zdroje	47
Príloha A Opatrenia na zmiernenie a prevenciu rizík v poľnohospodárskych dodávateľských reťazcoch	49
1. Prierezové normy pre zodpovedné správanie podnikov	49
2. Ľudské práva	55
3. Pracovné práva	56
4. Zdravie a bezpečnosť	59

5.	Potravinová bezpečnosť a výživa	61
6.	Práva držby prírodných zdrojov a prístup k nim	62
7.	Dobré životné podmienky zvierat	65
8.	Ochrana životného prostredia a udržateľné využívanie prírodných zdrojov	67
9.	Správa a riadenie	69
10.	Technológia a inovácie	71
	Príloha A Poznámky	72
	Príloha A Zdroje	78
	Spolupráca s pôvodným obyvateľstvom	81
	Definícia pôvodného obyvateľstva	81
	Slobodný, predchádzajúci a informovaný súhlas (FPIC) v praxi	83
	Reakcia na nesúhlas alebo odmietnutie spolupráce	84
	Úryvky z existujúcich dokumentov a noriem	84
	Ďalšie usmernenia k FPIC	87
	Príloha B Poznámky	88

Tabuľka

A.1.	Charakteristiky účinných mechanizmov riešenia sťažností	55
------	---	----

Obrázky

1.1.	Rôzne etapy poľnohospodárskych dodávateľských reťazcov a zapojené spoločnosti	22
1.2.	Riziká v rôznych etapách poľnohospodárskych dodávateľských reťazcov	22

Boxy

1.1.	Opis kľúčových noriem zohľadnených v tomto usmernení	18
1.2.	Riešenie negatívnych vplyvov	24
1.3.	Päťkrokový rámec náležitej starostlivosti	34
3.1.	Príklady situácií, ktoré si vyžadujú zvýšenú náležitú starostlivosť: Výstražné signály	39

Sledujte publikácie OECD na:

http://twitter.com/OECD_Pubs

<http://www.facebook.com/OECDPublications>

<http://www.linkedin.com/groups/OECD-Publications-4645871>

<http://www.youtube.com/oecdlibrary>

<http://www.oecd.org/oecdirect/>

Sledujte FAO na:

Organizácia OSN pre
výživu a poľnohospodárstvo

[twitter. com/FAOstatistics](https://twitter.com/FAOstatistics)
[twitter. com/FAOKnowledge](https://twitter.com/FAOKnowledge)
[twitter. com/FAOnews](https://twitter.com/FAOnews)

www.facebook.com/UNFAO

www.linkedin.com/company/fao

plus.google.com/+UNFAO

[www.instagram. com/unfao](https://www.instagram.com/unfao)

www.youtube.com/user/FAOoftheUN

AKRONYMÁ A SKRATKY

CAO	Úrad ombudsmana pre dodržiavanie IFC a MIGA
CBD	Dohovor o biologickej diverzite
CEDAW	Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien
CFS	Výbor pre svetovú potravinovú bezpečnosť
CFS-RAI	Zásady zodpovedného investovania do poľnohospodárstva a potravinových systémov Výboru pre svetovú potravinovú bezpečnosť
CSR	Spoločenská zodpovednosť podnikov
EIA	Posudzovanie vplyvov na životné prostredie
ESHRIA	Hodnotenie vplyvov na životné prostredie, sociálne a ľudské práva
EÚ	Európska únia
FAO	Organizácia OSN pre výživu a poľnohospodárstvo
FDI	Priame zahraničné investície
FPIC	Slobodný, predchádzajúci a
ICESCR	Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach
IFAD	Medzinárodný fond pre rozvoj
IFC	Medzinárodná finančná korporácia
IFPRI	Medzinárodný inštitút pre výskum
MOP	Medzinárodná organizácia práce

ITPGR	Medzinárodná zmluva o genetických zdrojoch rastlín pre výživu a poľnohospodárstvo
MIGA	Mnohostranná agentúra pre investičné záruky
MNE	Nadnárodná spoločnosť
NKM	Národné kontaktné miesto
NGO	Mimovládna organizácia
OECD	Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj
OIE	Svetová organizácia pre zdravie zvierat
PRAI	Zásady zodpovedného investovania do poľnohospodárstva, ktoré rešpektujú práva, obživu a zdroje, vypracované FAO, Medzinárodným fondom pre rozvoj poľnohospodárstva (IFAD), Konferenciou Organizácie Spojených národov pre obchod a rozvoj (UNCTAD) a Svetovou bankou
RBC	Zodpovedné správanie podnikov
VGGT	Dobrovoľné smernice o zodpovednej správe držby pôdy, rybolovu a lesov v kontexte národnej potravinovej bezpečnosti
OSN	Organizácia Spojených národov
UNCTAD	Konferencia Organizácie Spojených národov pre obchod a rozvoj
US	Spojené štáty
USD	Americký dolár
WB	Svetová banka
WHO	Svetová zdravotnícka organizácia

Predhovor

Usmernenie OECD-FAO pre zodpovedné poľnohospodárske dodávateľské reťazce reaguje na kritickú potrebu praktických usmernení o zodpovednom správaní spoločností pôsobiacich v poľnohospodárskom sektore. Investície do poľnohospodárstva v posledných rokoch vzrástli a očakáva sa, že budú naďalej rásť spolu s rozširovaním odvetvia na uspokojenie rastúceho dopytu. Spolu s rastom investícií rastie aj povedomie o potrebe zodpovednosti v správaní. Normy zodpovedného správania podnikov v rámci poľnohospodárskych dodávateľských reťazcov sú nevyhnutné na rozšírenie prínosov a tiež na to, aby poľnohospodárstvo naďalej plnilo viaceré svoje funkcie vrátane potravinovej bezpečnosti, znižovania chudoby a hospodárskeho rastu.

Usmernenie OECD-FAO bolo vypracované v období od októbra 2013 do septembra 2015 pod vedením poradnej skupiny zloženej z viacerých zainteresovaných strán vrátane zástupcov OECD a krajín, ktoré nie sú členmi OECD, súkromného sektora a občianskej spoločnosti. Poradnej skupine predsedá David Hegwood, vedúci globálnej angažovanosti a stratégie Úradu pre potravinovú bezpečnosť v Agentúre USA pre medzinárodný rozvoj (USAID). Traja podpredsedovia zastupujú rôzne skupiny zainteresovaných strán: Mella Frewen, generálna riaditeľka FoodDrink Europe; Bernd Schanzenbaeher, zakladateľ a výkonný partner EBG Capital a Kris Genovese, vedúca vedecká pracovníčka v Centre pre výskum nadnárodných korporácií (SOMO) a spolukoordinátorka OECD Watch.

Poradná skupina počas svojej práce uskutočnila tri osobné stretnutia a tri konzultácie prostredníctvom konferenčného hovoru. Prvá schôdza sa konala 16. októbra 2013 a ďalšie 26. júna 2014 a 16. marca 2015. 18. júna 2015 uskutočnilo aj spoločné zasadnutie s Poradnou skupinou pre zmysluplné zapojenie zainteresovaných strán v ťažobnom priemysle s cieľom prediskutovať slobodný, predchádzajúci a informovaný súhlas. Konferencie sa uskutočnili 10. februára 2014, 28. mája 2014 a 7. januára 2015. V januári a februári 2015 sa uskutočnila online verejná konzultácia s cieľom získať pripomienky k návrhu usmernenia od širšieho okruhu zainteresovaných strán.

Pri príprave Usmernenia OECD-FAO sa vychádzalo aj zo záverov Globálneho fóra o zodpovednom správaní podnikov, ktoré sa konalo v rokoch 2014 a 2015. Na osobitnom zasadnutí o zodpovedných poľnohospodárskych dodávateľských reťazcoch 27. júna 2014 sa identifikovali hlavné riziká, ktorým spoločnosti čelia pri investovaní do poľnohospodárskych dodávateľských reťazcov, a diskutovalo sa o opatreniach, ktoré by vlády a spoločnosti mohli prijať na zmiernenie takýchto rizík a zabezpečenie toho, aby poľnohospodárske investície boli prínosom pre domáce a hostiteľské krajiny, ako aj pre investorov. 19. júna 2015 sa v panelovej diskusii skúmali úlohy a povinnosti rôznych druhov spoločností pôsobiacich v poľnohospodárskych dodávateľských reťazcoch a spôsoby, akými by mohli spolupracovať pri vykonávaní náležitej starostlivosti.

Rozmanitosť perspektív zastúpených v Poradnej skupine prispela k vypracovaniu usmerňovacieho dokumentu, v ktorom sa zdôrazňuje rešpektovanie práv všetkých zainteresovaných strán negatívne ovplyvnených operáciami v rámci poľnohospodárskych

dodávateľských reťazcov, definujú úlohy a zodpovednosti spoločností pôsobiacich v týchto dodávateľských reťazcoch a navrhujú sa praktické prístupy na zmiernenie rizík, ktorým spoločnosti čelia. Sme presvedčení, že toto Usmernenie OECD-FAO bude užitočným nástrojom navigujúcim spoločnosti pri vykonávaní ich náležitej starostlivosti. Veríme, že podporí aj dodržiavanie existujúcich noriem, ktoré boli zohľadnené pri jeho príprave.

David Hegwood
Predseda poradnej skupiny viacerých
zainteresovaných strán a vedúci oddelenia Globálnej angažovanosti a stratégie Úradu USA
pre potravinovú bezpečnosť, USAID

Odporúčanie Rady k usmerneniu OECD – FAO pre zodpovedné poľnohospodárske dodávateľské reťazce

13. júl 2016

RADA,

SO ZRETELOM na článok 5 písm. a) Dohovoru o Organizácii pre hospodársku spoluprácu a rozvoj zo 14. decembra 1960,

SO ZRETELOM na vyhlásenie o medzinárodných investíciách a nadnárodných spoločnostiach [C(76)99/FINAL], rozhodnutie Rady o smerniciach OECD pre nadnárodné spoločnosti [C(2000)96/FINAL v znení C/MIN(2011)11/FINAL] (ďalej len „Rozhodnutie o smerniciach“), Dohovor o boji proti podplácaniu zahraničných verejných činiteľov v medzinárodných obchodných transakciách, odporúčanie Rady o usmerneniach pre náležitú starostlivosť pre zodpovedné dodávateľské reťazce nerastov z oblastí zasiahnutých konfliktom a vysokorizikových oblastí [C/MIN(2011)12/FINAL v znení zmien a doplnení C(2012)93] a odporúčanie Rady o politickom rámci pre investície [C(2015)56/REV1],

PRIPOMÍNAJÚC, že spoločným cieľom vlád odporúčajúcich dodržiavanie smerníc pre nadnárodné spoločnosti (ďalej len „smernice“) je podporovať zodpovedné správanie podnikov,

ĎALEJ PRIPOMÍNAJÚC, že v Rozhodnutí o smerniciach sa stanovuje, že Investičný výbor v spolupráci s Národnými kontaktnými miestami sleduje proaktívny program v spolupráci so zainteresovanými stranami na podporu účinného dodržiavania zásad a noriem obsiahnutých v smerniciach zo strany spoločností, pokiaľ ide o konkrétne výrobky, regióny, sektory alebo odvetvia,

PRIHLIADAJÚC na úsilie medzinárodného spoločenstva, najmä Výboru pre svetovú potravinovú bezpečnosť a Organizácie OSN pre výživu a poľnohospodárstvo (FAO), podporovať zodpovedné investície do poľnohospodárstva a potravinových systémov a zodpovedné riadenie držby pôdy, rybolovu a lesov,

UZNÁVAJÚC, že budovanie zodpovedných poľnohospodárskych dodávateľských reťazcov má zásadný význam pre udržateľný rozvoj,

UZNÁVAJÚC, že vlády, spoločnosti, organizácie občianskej spoločnosti a medzinárodné organizácie môžu využiť svoje príslušné právomoci a úlohy pri budovaní zodpovedných poľnohospodárskych dodávateľských reťazcov, ktoré budú prínosom pre spoločnosť ako celok,

PRIPOMÍNAJÚC, že náležitá starostlivosť je prebiehajúci, proaktívny a reaktívny proces, prostredníctvom ktorého môžu spoločnosti zabezpečiť, aby dodržiavali vládou podporované normy pre zodpovedné poľnohospodárske dodávateľské reťazce týkajúce sa ľudských práv, pracovných práv, zdravia a

bezpečnosti, potravinovej bezpečnosti a výživy, vlastníckych práv, dobrých životných podmienok zvierat, ochrany životného prostredia a využívania prírodných zdrojov, správy a riadenia, technológie a inovácií,

SO ZRETELOM na usmernenie OECD-FAO pre zodpovedné poľnohospodárske dodávateľské reťazce [C(2016)83/ADD1] (ďalej len „usmernenie“), ktoré môže Investičný výbor a Výbor pre poľnohospodárstvo v spolupráci s FAO podľa potreby upravovať,

BERÚC NA VEDOMIE, že v tomto usmernení sa navrhuje model podnikovej politiky načrtávajúci obsah existujúcich noriem pre zodpovedné poľnohospodárske dodávateľské reťazce, a päťkrokový rámec náležitej starostlivosti opisujúci kroky, ktoré by spoločnosti mali dodržiavať pri identifikácii, posudzovaní, zmierňovaní a zohľadnení toho, ako riešia skutočné a potenciálne negatívne vplyvy spojené s ich činnosťami alebo obchodnými vzťahmi,

Na návrh Investičného výboru a Výboru pre poľnohospodárstvo:

- I. ODPORÚČA**, aby členovia a nečlenovia, ktorí dodržiavajú toto odporúčanie (ďalej len „krajiny, ktoré sa riadia odporúčaním“) a prípadne ich Národné kontaktné miesta pre smernice (ďalej len „NKM“), aktívne podporovali používanie smerníc spoločnosťami pôsobiacimi na ich územiach alebo z nich s cieľom zabezpečiť, aby dodržiavali medzinárodne dohodnuté normy zodpovedného správania podnikov v poľnohospodárskych dodávateľských reťazcoch, zabránili tak negatívnym vplyvom ich činností a prispeli k udržateľnému rozvoju, predovšetkým k znižovaniu chudoby, potravinovej bezpečnosti a rodovej rovnosti,
- II. ODPORÚČA** najmä, aby krajiny, ktoré sa riadia týmto odporúčaním, prijali opatrenia na aktívnu podporu prijatia modelu podnikovej politiky v spoločnostiach pôsobiacich na ich území alebo z ich územia a na začlenenie päťkrokového rámca náležitej starostlivosti založenej na rizikách v rámci poľnohospodárskych dodávateľských reťazcov do systémov podnikového riadenia, ktorý je stanovený v usmernení,
- III. ODPORÚČA**, aby krajiny, ktoré sa riadia týmto odporúčaním, a prípadne ich Národné kontaktné miesta s podporou Sekretariátu OECD, a to aj prostredníctvom jeho činností s Organizáciou Spojených národov a medzinárodnými rozvojovými organizáciami, zabezpečili čo najrozsiahlejšie šírenie usmernenia a jeho aktívne využívanie rôznymi zainteresovanými stranami vrátane poľnohospodárskych, dodávateľských a nadväzujúcich spoločností, dotknutých komunit a organizácií občianskej spoločnosti, a aby pravidelne podávali správy Investičnému výboru a Výboru pre poľnohospodárstvo o všetkých činnostiach v oblasti jeho šírenia a vykonávania,
- IV. VYZÝVA** krajiny, ktoré sa riadia týmto odporúčaním, a generálneho tajomníka, aby toto odporúčanie šíрили,
- V. VYZÝVA** nečlenské krajiny, aby toto odporúčanie náležite zohľadnili a dodržiavali,
- VI. POVERUJE** Investičný výbor a Výbor pre poľnohospodárstvo, aby monitorovali vykonávanie odporúčania a podali Rade o ňom správu najneskôr do piatich rokov od jeho prijatia a podľa potreby aj po jeho prijatí.

1. Úvod

Základné informácie

Poľnohospodársky sektor¹ s viac ako 570 miliónmi poľnohospodárskych spoločností na svete by mal naďalej priťahovať ďalšie investície. Platí to najmä pre južnú Áziu a subsaharskú Afriku, kde je poľnohospodársky kapitál na pracovníka relatívne nízky, a to 1 700 USD a 2 200 USD, v porovnaní so 16 500 USD v Latinskej Amerike a Karibiku a 19 000 USD v Európe a Strednej Ázii (FAO, 2012 a 2014). Predpokladá sa, že v nasledujúcom desaťročí zotrávajú ceny poľnohospodárskych výrobkov na vyššej úrovni než v rokoch pred prudkým nárastom cien v 2007/2008, keďže sa v dôsledku rastúceho počtu obyvateľov, vyšších príjmov a meniacich sa stravovacích návykov dopyt po potravinách stále zvyšuje. Rovnako sa zvyšuje aj dopyt po nepotravinových poľnohospodárskych výrobkoch (OECD/FAO, 2015).

Spoločnosti pôsobiace v poľnohospodárskych dodávateľských reťazcoch môžu významne prispieť k trvalo udržateľnému rozvoju vytváraním pracovných miest a poskytovaním odborných znalostí, technológií a finančných kapacít na udržateľné zvyšovanie poľnohospodárskej výroby a modernizáciu dodávateľských reťazcov. To môže zvýšiť potravinovú a výživovú bezpečnosť a pomôcť dosiahnuť rozvojové ciele hostiteľskej krajiny. Cieľom medzinárodne dohodnutých zásad zodpovedného správania podnikov (RBC)² je zabezpečiť, aby spoločnosti prispievali k trvalo udržateľnému rozvoju. Už dnes ich uplatňuje veľký počet spoločností. Riziká nedodržovania týchto zásad sa môžu ešte zvýšiť, keďže noví aktéri, ako sú inštitucionálni investori, sa v čoraz väčšej miere zapájajú do poľnohospodárskych dodávateľských reťazcov a rastie počet investorov, ktorí sa zameriava na nové trhy, a to aj v krajinách so slabými rámcami pre verejnú správu a riadenie.

Usmernenie spoločností zapojených do poľnohospodárskych dodávateľských reťazcov ohľadom dodržiavania existujúcich noriem RBC³ je zásadné pre predchádzanie negatívnym vplyvom a na zabezpečenie toho, aby poľnohospodárske investície boli prínosom pre spoločnosti,⁴ vlády a komunity a prispievali k udržateľnému rozvoju, a najmä k znižovaniu chudoby a dosiahnutiu potravinovej bezpečnosti a rodovej rovnosti. Medzi spoločnosti, na ktoré sa vzťahuje toto usmernenie pre zodpovedné poľnohospodárske dodávateľské reťazce (ďalej len „usmernenie“), patria spoločnosti priamo zapojené do poľnohospodárskej výroby, ako sú malí výrobcovia, ale aj iné subjekty zapojené do obchodných vzťahov⁵, ako sú investičné fondy, štátne investičné fondy alebo banky.⁶

Účel

Cieľom usmernenia je pomôcť spoločnostiam dodržiavať existujúce normy pre RBC v poľnohospodárskych dodávateľských reťazcoch⁷ vrátane smerníc OECD pre nadnárodné spoločnosti (smernice OECD). Jeho cieľom je predchádzať rizikám vzniku negatívnych vplyvov na životné prostredie, sociálnu oblasť a ľudské práva a zároveň poskytnúť potenciálne užitočný doplnok k práci Národných kontaktných miest, ktoré majú za úlohu podporovať účinnosť smerníc

OECD (pozri box 1.1). Môže pomôcť vládam, najmä Národným kontaktným miestam, v ich úsilí o propagáciu smerníc OECD a pri vysvetľovaní existujúcich noriem v odvetví poľnohospodárstva.

Rozsah

Usmernenie odkazuje na existujúce normy s cieľom pomôcť spoločnostiam pri ich dodržiavaní a vykonávaní náležitej starostlivosti založenej na rizikách. Odkazuje len na tie časti smerníc OECD a iných noriem, ktoré sú najrelevantnejšie pre poľnohospodárske dodávateľské reťazce a nesnaží sa ich nahradiť. Spoločnosti by si preto mali preštudovať každú z týchto noriem ešte pred tým, ako si uplatnia akékoľvek nároky týkajúce sa ich dodržiavania. Nie všetci signatári Vyhlásenia o medzinárodných investíciách a nadnárodných spoločnostiach, ktorého neoddeliteľnou súčasťou sú smernice OECD, a členovia FAO schvaľujú normy uvedené v tomto usmernení.

V usmernení sa zohľadňujú existujúce normy, ktoré sú relevantné pre zodpovedné správanie podnikov v poľnohospodárskych dodávateľských reťazcoch vrátane:

- Smerníc OECD pre nadnárodné spoločnosti (smernice OECD)
- Zásad zodpovedného investovania do poľnohospodárstva a potravinových systémov Výboru pre svetovú potravinovú bezpečnosť (CFS- RAI)
- Dobrovoľných usmernení o zodpovednej správe držby pôdy, rybolovu a lesov v kontexte národnej potravinovej bezpečnosti Výboru pre svetovú potravinovú bezpečnosť (VGGT)
- Zásad zodpovedného investovania do poľnohospodárstva, ktoré rešpektuje práva, obživu a zdroje, vypracované FAO, Medzinárodným fondom pre rozvoj poľnohospodárstva (IFAD), Konferenciou Organizácie Spojených národov pre obchod a rozvoj (UNCTAD) a Svetovou bankou (PRAI)
- Hlavných zásad v oblasti podnikania a ľudských práv [vykonávanie rámca OSN „chrániť, rešpektovať a naprávať“] (hlavné zásady OSN)
- Tripartitnej deklarácie Medzinárodnej organizácie práce o zásadách týkajúcich sa nadnárodných spoločností a sociálnej politiky (vyhlásenie MOP o nadnárodných spoločnostiach)
- Dohovor o biologickej diverzite (CBD) vrátane dobrovoľných smerníc Akwé: Kon Voluntary Guidelines
- Dohovoru Európskej hospodárskej komisie OSN o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia (Aarhuský dohovor).

Vyššie uvedené normy spĺňajú nasledujúce tri kritériá stanovené Poradnou skupinou⁸: boli vyrokované a/alebo prijaté v rámci medzivládneho procesu, sú relevantné pre poľnohospodárske dodávateľské reťazce a zameriavajú sa predovšetkým na obchodnú/investorskú komunitu. Štyri kľúčové normy, ktoré sa zohľadňujú v tomto usmernení, sú podrobnejšie opísané v boxe 1.1. V usmernení sa zohľadňujú aj nasledujúce normy, ktoré nespĺňajú tieto kritériá, ale ktoré sa vo veľkej miere používajú v rozsahu, v akom sú v súlade s vyššie uvedenými normami:

- Výkonnostné štandardy Medzinárodnej finančnej korporácie

- Zásady iniciatívy OSN Global Compact.

Uvádzajú aj odkazy na ďalšie nástroje, ako sú napríklad zmluvy OSN o ľudských právach, ak sú relevantné pre vykonávanie vyššie uvedených noriem. Pre spoločnosti môžu byť užitočné aj na iné normy, ktoré neboli zohľadnené v tomto usmernení, ako aj ďalšie špecifické nástroje a usmernenia, ktorých zoznam je k dispozícii na internete.⁹

Box 1.1. Opis kľúčových noriem zohľadnených v tomto usmernení

Smernice OECD pre nadnárodné spoločnosti (smernice OECD): Smernice OECD sú jednou zo štyroch častí Vyhlásenia OECD o medzinárodných investíciách a nadnárodných spoločnostiach z roku 1976, v ktorom sa krajiny dodržiavajúce smernice zaväzujú zabezpečiť otvorené a transparentné medzinárodné investičné prostredie a podporovať pozitívny prínos nadnárodných spoločností k hospodárskemu a sociálnemu pokroku. V súčasnosti k vyhláseniu pristúpilo 46 krajín – 34 členov OECD a 12 nečlenov OECD.¹ Smernice OECD boli niekoľkokrát revidované, naposledy v roku 2011. Ide o najkomplexnejší súbor vládou podporovaných odporúčaní týkajúcich sa toho, čo predstavuje RBC. Odporúčania sa týkajú deviatich hlavných oblastí zodpovedného správania podnikov: zverejňovanie informácií, ľudské práva, zamestnanosť a pracovnoprávne vzťahy, životné prostredie, podplácanie a korupcia, záujmy spotrebiteľov, veda a technológia, hospodárska súťaž a zdaňovanie. Vlády ich adresujú nadnárodným spoločnostiam pôsobiacim na ich území alebo z ich územia. Každá krajina, ktorá sa riadi smernicami, musí zriadiť Národné kontaktné miesto na podporu účinnosti smerníc vykonávaním propagačných činností, riešením otázok a prispievaním k riešeniu problémov, ktoré vzniknú v súvislosti s vykonávaním smerníc v špecifických prípadoch. Smernice sú prvým medzinárodným nástrojom, ktoré začleňujú zodpovednosť spoločností za dodržiavanie ľudských práv, ako sa stanovuje v hlavných zásadách OSN, spolu s náležitou starostlivosťou založenou na rizikách do hlavných oblastí podnikateľskej etiky súvisiacich s negatívnymi vplyvmi.²

Zásady zodpovedného investovania do poľnohospodárstva a potravinových systémov (Zásady CFS-RAI): Zásady boli vypracované v rámci medzivládnych rokovaní vedených Výborom pre svetovú potravinovú bezpečnosť (CFS) v rokoch 2012 až 2014 a zapojili sa do nich organizácie občianskej spoločnosti, súkromný sektor, akademickí a výskumní pracovníci a medzinárodné organizácie. CFS ich schválila 15. októbra 2014 na svojom 41. zasadnutí. Sú dobrovoľné a nezáväzná a zameriavajú sa na všetky druhy investícií do poľnohospodárstva a potravinových systémov. Obsahujú desať hlavných zásad, ktoré sa týkajú: potravinovej bezpečnosti a výživy, trvalo udržateľného a inkluzívneho rozvoja a odstraňovania chudoby, rodovej rovnosti a posilnenia postavenia žien, mládeže, držby pôdy, rybolovu, lesov a prístupu k vode, trvalo udržateľného riadenia prírodných zdrojov, kultúrneho dedičstva, tradičných vedomostí, rozmanitosti a inovácie, zdravého a bezpečného poľnohospodárstva, inkluzívnych a transparentných štruktúr správy, procesov a mechanizmov riešenia sťažností, vplyvov a zodpovedností. V ďalšej časti sa opisujú úlohy a povinnosti zainteresovaných strán.

Dobrovoľné smernice o zodpovednej správe držby pôdy, rybolovu a lesov v kontexte národnej potravinovej bezpečnosti (VGGT): VGGT sú prvými globálnymi smernicami o riadení držby. Boli vypracované v rámci medzivládnych rokovaní vedených CFS a podieľali sa na nich aj organizácie občianskej spoločnosti, súkromný sektor, akademickí a výskumní pracovníci a medzinárodné organizácie. CFS ich schválila na svojom 38. (mimoriadnom) zasadnutí 11. mája 2012. VGGT získali celosvetové uznanie a ich vykonávanie podporila skupina G20 a vyhlásenie z Ria + 20. 21. decembra 2012 Valné zhromaždenie OSN: uvítalo výsledky 38. (mimoriadneho) zasadnutia CFS, na ktorom boli schválené VGGT, vyzvalo krajiny, aby venovali mimoriadnu pozornosť ich vykonávaniu, a požiadalo relevantné subjekty OSN, aby zabezpečili ich rýchle rozšírenie a presadzovanie.³ Tieto smernice poskytujú referenčný rámec na zlepšenie správy a riadenia držby pôdy, rybolovu a lesov, ktoré podporujú potravinovú bezpečnosť a prispievajú ku globálnym a národným snahám o odstránenie hladu a chudoby. Uznáním ústrednej úlohy pôdy pri rozvoji podporujú bezpečné vlastnícke práva a spravodlivý prístup k pôde, rybolovu a lesom. Stanovujú sa v nich zásady a medzinárodne uznávané postupy, ktorými sa môže riadiť príprava a vykonávanie politík a právnych predpisov týkajúcich sa správy a riadenia držby. Tieto smernice vychádzajú z *Dobrovoľných smerníc na podporu progresívnej realizácie práva na primeranú výživu v kontexte národnej potravinovej bezpečnosti*, ktoré prijala Rada FAO v novembri 2004, a podporujú ich presadzovanie.

Box 1.1. Opis kľúčových noriem zohľadnených v tomto usmernení(pokr.)

Zásady zodpovedného investovania do poľnohospodárstva, ktoré rešpektujú práva, obživu a zdroje (PRAI): Medziagentúrna pracovná skupina (IAWG) zložená z IFAD, FAO, UNCTAD a Svetovej banky usporiadala počas Valného zhromaždenia OSN v septembri 2009 okrúhly stôl o „Podpore zodpovedných medzinárodných investícií do poľnohospodárstva“, na ktorom predstavila sedem zásad, a následne vo februári 2010 uverejnila ich stručnú verziu. Sedem zásad sa sústreďujú na: práva na pôdu a zdroje, potravinovú bezpečnosť, transparentnosť, dobrú správu a riadenie a priaznivé prostredie, konzultáciu a účasť, zodpovedné investovanie poľnohospodárskych podnikov, sociálnu udržateľnosť a stabilitu životného prostredia.⁴ Na svojom summite v Soule v novembri 2020 skupiny G20 vyzvala „všetky krajiny a spoločnosti, aby dodržiavali Zásady pre zodpovedné investovanie do poľnohospodárstva“ ako súčasť svojho viacročného akčného plánu v oblasti rozvoja. IAWG predložila skupine G20 v roku 2011 a skupine G8 v roku 2011 a G8 v roku 2012 správu o zásadách PRAI a akčný plán o možnostiach podpory zodpovedných investícií do poľnohospodárstva.⁵ G20 sa dohodla na dvojkoľajovom prístupe vo forme pilotného preverenia zásad PRAI a využitia získaných poznatkov na poskytovanie informácií pre rôzne konzultačné procesy. V októbri 2012 IAWG predložila správu o pokroku v súvislosti so svojím akčným plánom s osobitným odkazom na praktické testovanie zásad PRAI v hostiteľských krajinách a spoločnostiach.⁶ Petrohradská správa o zodpovednosti o rozvojových záväzkoch skupiny G20 z roku 2013 „víta pokrok pilotných projektov praktického testovania zásad PRAI v niektorých afrických a juhovýchodných ázijských krajinách“.

1. Od februára 2016 ide o Argentínu, Brazíliu, Kolumbiu, Kostariku, Egypt, Jordánsko, Lotyšsko, Litvu, Maroko, Peru, Rumunsko a Tunisko.
2. Náležitá starostlivosť sa vzťahuje na všetky kapitoly smerníc s výnimkou vedy a technológie, hospodárskej súťaže a zdaňovania.
3. www.un.org/News/Press/docs/2012/ga11332.doc.htm.
4. Text zásad PRAI si môžete stiahnuť na www.responsibleagroinvestment.org.
5. Medziagentúrna pracovná skupina pre piliér potravinovej bezpečnosti viacročného akčného plánu pre rozvoj skupiny G20 „Možnosti na podporu zodpovedných investícií do poľnohospodárstva“, správa pracovnej skupiny na vysokej úrovni, september 2011.
6. Medziagentúrna pracovná skupina pre zásady zodpovedného investovania do poľnohospodárstva, súhrnná správa o testovaní zásad zodpovedných poľnohospodárskych investícií v teréne, október 2012.

Predpokladaní používatelia

Hoci sa uznáva, že najväčšími investormi v prvovýrobnom poľnohospodárstve sú poľnohospodári, usmernenie sa zameriava na všetky spoločnosti pôsobiace v poľnohospodárskych dodávateľských reťazcoch, ako sa uvádza v obrázku 1.1, vrátane domácich a zahraničných, súkromných a verejných, malých, stredných a veľkých podnikov, ktoré sa v celom usmernení označujú ako „spoločnosti“.¹⁰ Vlády, najmä Národné kontaktné miesta, ho môžu využiť aj na lepšie pochopenie a podporu existujúcich noriem v poľnohospodárskych dodávateľských reťazcoch. Okrem toho môže pomôcť dotknutým komunitám pochopiť, čo by mali očakávať od uvedených aktérov, a tým zabezpečiť dodržiavanie ich práv.

Proces

Usmernenie vypracovali FAO a OECD prostredníctvom inkluzívneho konzultačného procesu pod vedením poradnej skupiny viacerých zainteresovaných strán zriadenej v

októbri 2013.¹¹ Poradná skupina sa skladá zo zástupcov členov OECD a krajín, ktoré nie sú členmi OECD, inštitucionálnych investorov, agropotravinárskych spoločností, organizácií poľnohospodárov, organizácií občianskej spoločnosti a medzinárodných organizácií. Jej úlohy sú nasledovné:

- poskytnúť podstatné vstupy pre vypracovanie usmernenia,
- pomáhať v procese rozsiahlych konzultácií s inými príslušnými zainteresovanými stranami, a to aj poskytovaním vstupov a účasťou na procesoch viacerých zainteresovaných strán, najmä na zasadnutiach Otvorenej pracovnej skupiny CFS-RAI,
- poskytovať podstatné vstupy k nadväzujúcim opatreniam na účinnú podporu a vykonávanie usmernenia.

Sekretariáty FAO a OECD koordinovali konzultačný proces v spolupráci s Poradnou skupinou a pod vedením jej predsedu a podpredsedov. Pravidelne sa konzultovalo s Pracovnou skupinou OECD pre zodpovedné správanie podnikov, pomocným orgánom Investičného výboru a s Pracovnou skupinou pre poľnohospodárske politiky a trhy, ktorá je pomocným orgánom Výboru OECD pre poľnohospodárstvo.

Kľúčové pojmy

Poľnohospodárske dodávateľské reťazce

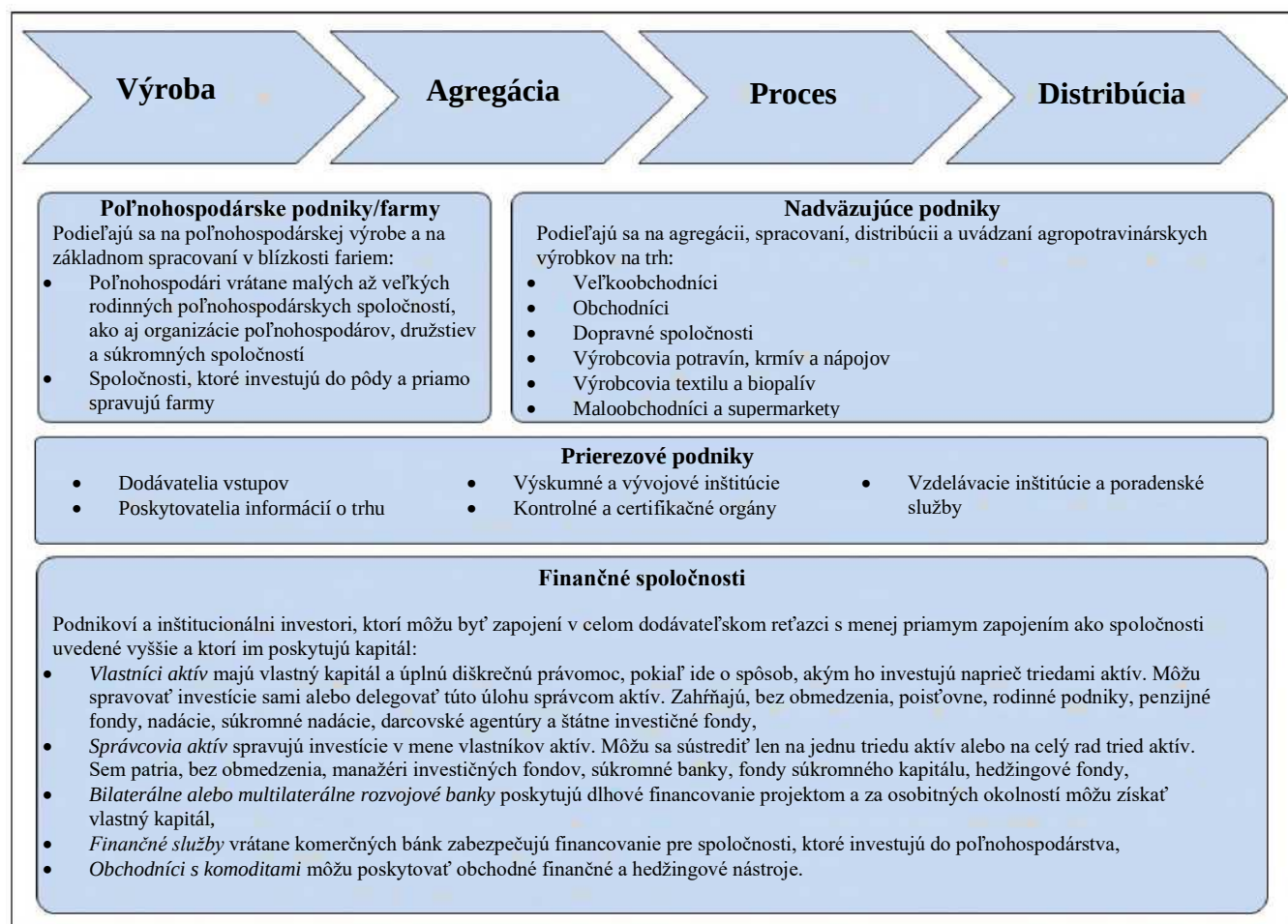
Pojmom poľnohospodárske dodávateľské reťazce sa označuje systém zahŕňajúci všetky činnosti, organizácie, subjekty, technológie, informácie, zdroje a služby, ktoré sa podieľajú na výrobe agropotravinárskych výrobkov pre spotrebiteľské trhy. Zahŕňa poľnohospodárske dodávateľské a odberateľské sektory od dodávok poľnohospodárskych vstupov (ako sú osivá, hnojivá, krmivá, lieky alebo zariadenia) až po výrobu, manipuláciu po zbere, spracovanie, prepravu, marketing, distribúciu a maloobchod. Ich súčasťou sú aj podporné služby, ako sú poradenské služby, výskum a vývoj a informácie o trhu. Ako také pozostávajú zo širokej škály spoločností, od drobných poľnohospodárov, organizácií poľnohospodárov, družstiev a začínajúcich podnikov cez nadnárodné spoločnosti, materské spoločnosti alebo ich miestne pobočky, až po štátne podniky a fondy, súkromné finančné subjekty a súkromné nadácie. Niektorí aktéri vstúpili do sektora len nedávno.

Štruktúra dodávateľských reťazcov a zapojených spoločností sa v každej fáze výrazne líši v závislosti od výrobkov a geografických oblastí.¹² Mapovanie spoločností, ktoré pôsobia v rámci poľnohospodárskych dodávateľských reťazcov, by sa preto malo vykonávať individuálne s cieľom lepšie pochopiť vzťahy, informačné a finančné toky medzi týmito spoločnosťami a lepšie koncipovať audity. Na účely tohto usmernenia sa v obrázku 1.1 navrhuje zjednodušená štruktúra dodávateľského reťazca.

Spoločnosti sú prepojené rôznorodými vzťahmi a dojednaniami. Nadväzujúce (downstream) spoločnosti sa môžu zapájať do rôznych druhov vzťahov s poľnohospodárskymi spoločnosťami s cieľom zabezpečiť prístup k poľnohospodárskym výrobkom. Môžu stanoviť normy a špecifikácie pre výrobcov a pritom sa minimálne angažovať nad rámec kúpnej zmluvy. Môžu sa však angažovať aj aktívnejšie, najmä prostredníctvom zmluvného poľnohospodárstva, s cieľom koordinovať výrobu a zabezpečiť kvalitu a bezpečnosť.¹³ Finančné spoločnosti sa môžu zapojiť nepriamo tým, že poskytnú kapitál poľnohospodárskym spoločnostiam a nadväzujúcim spoločnostiam, prostredníctvom investícií na zelenej lúke alebo revitalizovaných pozemkoch, spoločných podnikov alebo fúzií a akvizícií. Tieto kategórie sa v praxi často ťažko vymedzujú. Napríklad družstvá často vlastnia alebo spravujú poľnohospodárske zariadenia, ako aj

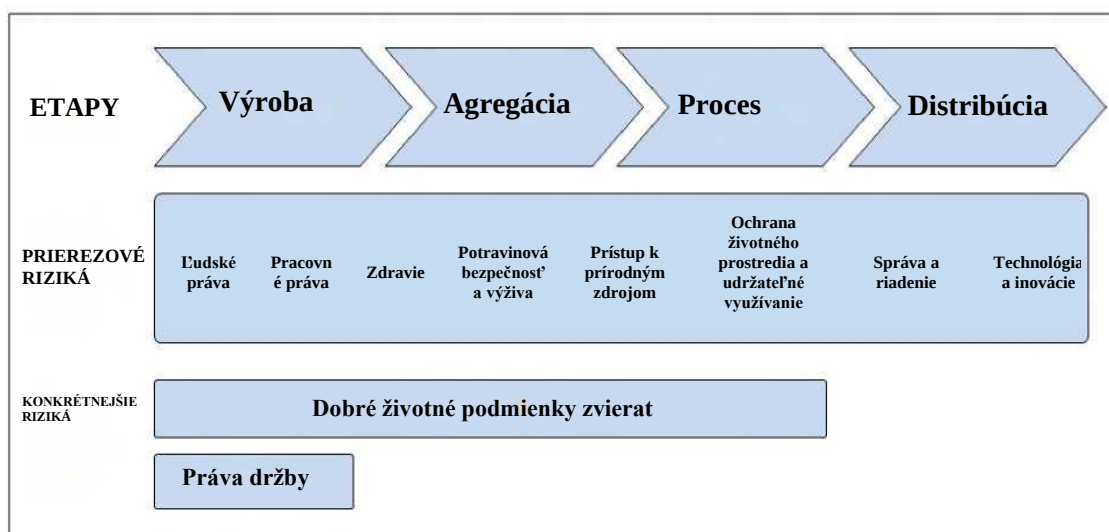
nadväzujúce aktíva (napr. cukrovar), a preto by sa mohli považovať nielen za poľnohospodárske podniky, ale aj za nadväzujúce spoločnosti.

Obrázok 1.1. Rôzne etapy poľnohospodárskych dodávateľských reťazcov a zapojené spoločnosti

Poznámka: Schéma je len orientačná a jej cieľom nie je poskytnúť vyčerpávajúce informácie.

Obrázok 1.2. Riziká v rôznych etapách poľnohospodárskych dodávateľských reťazcov

V závislosti od situácie v dodávateľskom reťazci sa spoločnosti môžu zamerať na konkrétne riziká (obrázok 1.2). Napríklad farmy čelia vyšším rizikám súvisiacim s právami držby. Preto by sa mali zamerať najmä na vykonávanie účinných a zmysluplných konzultácií v dobrej viere s držiteľmi vlastníckych práv.

Náležitá starostlivosť

Náležitá starostlivosť sa chápe ako proces, prostredníctvom ktorého môžu spoločnosti identifikovať, posudzovať a zmiernovať skutočné a potenciálne negatívne vplyvy svojich činností, predchádzať im a objasňovať spôsoby, ako ich riešia, čo tvorí neoddeliteľnú súčasť podnikového rozhodovania a systémov riadenia rizík.¹⁴ Týka sa to negatívnych vplyvov, ktoré spoločnosti spôsobili alebo k nim prispeli, ako aj tých negatívnych vplyvov, ktoré priamo súvisia s ich činnosťami, produktmi alebo službami prostredníctvom obchodného vzťahu (ďalšie podrobnosti sú uvedené v boxe 1.2).

Box 1.2. Riešenie negatívnych vplyvov

V smerniciach OECD sa odporúča, aby „sa spoločnosti vyhýbali spôsobovaniu negatívnych vplyvov na ľudské práva ani k nim neprispievali prostredníctvom svojich vlastných činností, a pokiaľ sa takéto vplyvy vyskytnú, aby ich riešili“. Mali by sa tiež „snažiť zabrániť alebo zmierniť negatívny vplyv, aj ak k nemu neprispeli, no je priamo spojený s ich činnosťami, produktmi alebo službami obchodným vzťahom. Účelom nie je preniesť zodpovednosť zo subjektu spôsobujúceho negatívny vplyv na spoločnosť, s ktorou má tento subjekt obchodný vzťah“. Napríklad finančná inštitúcia môže prispievať k negatívnemu vplyvu spôsobovanému spoločnosťou, do ktorej investuje a kde má majoritný alebo kontrolný podiel.

Spoločnosť „spôsobí“ negatívny vplyv, ak existuje príčinná súvislosť medzi činnosťami, produktmi alebo službami spoločnosti a negatívnym vplyvom. Príčinná súvislosť sa môže vyskytnúť prostredníctvom konania, ako aj opomenutia, inými slovami, nekonania. „Prispievane k“ negatívnemu vplyvu by sa malo chápať ako významný prínos, čo znamená činnosť, ktorá spôsobuje, uľahčuje alebo stimuluje iný subjekt, aby spôsobil negatívny vplyv. Spoločnosť môže prispieť k negatívnemu vplyvu, aj ak kombinácia jej činností a činností inej účtovnej jednotky majú za následok negatívny vplyv. „Priamo spojený“ je široký pojem a zahŕňa negatívne vplyvy spojené s obchodnými vzťahmi. Pojem „obchodný vzťah“ zahŕňa vzťahy spoločnosti s obchodnými partnermi, spoločnosťami v dodávateľskom reťazci a všetkými inými nešťátnymi alebo štátnymi spoločnosťami, ktoré priamo súvisia s jej činnosťami, produktmi alebo službami. Subjekty, s ktorými má spoločnosť obchodný vzťah, sa v celom usmernení *označujú ako „obchodní partneri“*.

V smerniciach OECD sa zdôrazňuje, že ak je to vhodné, „spoločnosti by mali povzbudzovať obchodných partnerov, aby uplatňovali zásady zodpovedného správania podnikov v súlade so smernicami OECD“. Ďalej sa očakáva, že „spoločnosť, ktorá koná samostatne alebo v spolupráci s inými subjektmi, podľa potreby využije a v prípade potreby zvýši svoj pákový efekt¹ s cieľom ovplyvniť subjekt, ktorý spôsobuje negatívny vplyv na ľudské práva, aby zabránila tomuto vplyvu alebo ho zmiernila“. Medzi faktory, ktoré v takýchto situáciách vstúpia do výberu vhodného opatrenia, patrí „pákový efekt spoločnosti vo vzťahu k dotknutému subjektu, ako kľúčový je daný vzťah pre spoločnosť, závažnosť vplyvu a či by ukončenie vzťahu s daným subjektom malo negatívny vplyv na ľudské práva“.

Preto sa očakáva, že spoločnosti využijú svoj pákový efekt na subjekty priamo spojené s ich operáciami, produktmi alebo službami na podporu vykonávania tohto usmernenia. Napríklad, ak ich obchodní partneri môžu získavať zdroje od ktoréhokoľvek obchodného partnera, ktorý porušuje legitímne vlastnícke práva, alebo sú s ním prepojení, spoločnosti by mali s nimi spolupracovať na nápravných opatreniach a, ak sa neprijmú žiadne nápravné opatrenia, v čo najväčšej možnej miere ukončiť takýto obchodný vzťah.

1. Spoločnosť má pákový efekt vtedy, ak je schopná ovplyvniť zmenu nesprávnych postupov subjektu, ktorý spôsobuje škodu.

Zdroj: Smernice OECD, II.A.11-13, II.A, ods.14, a IV.43, OECD (2014).

Spoločnosti posudzujú riziká tak, že identifikujú faktické okolnosti svojich činností a obchodných vzťahov a hodnotia ich z hľadiska uplatniteľných práv a povinností podľa vnútroštátneho a medzinárodného práva, noriem a odporúčaní medzinárodných organizácií, nástrojov podporovaných vládou, súkromných dobrovoľných iniciatív a vlastných vnútorných politík a systémov zodpovedného správania podnikov. Náležitá starostlivosť môže pomôcť spoločnostiam a ich obchodným partnerom zabezpečiť dodržiavanie medzinárodného a vnútroštátneho práva a noriem zodpovedného správania podnikov.

Povahu a rozsah náležitej starostlivosti ovplyvňujú faktory, ako je veľkosť spoločnosti, kontext a miesto jej pôsobenia, povaha jej výrobkov alebo služieb a závažnosť skutočných a potenciálnych negatívnych vplyvov.¹⁵ Hoci malé a stredné podniky, najmä drobní poľnohospodári, nemusia mať kapacitu vykonávať náležitú starostlivosť, ako sa odporúča v tomto usmernení, mali by sa naďalej zapájať do úsilia svojich klientov o náležitú starostlivosť s cieľom zlepšiť svoju kapacitu, aby aj samé mohli v budúcnosti riadne vykonávať náležitú starostlivosť.

V smerniciach OECD sa odporúča vykonať náležitú starostlivosť založenú na rizikách, čo znamená, že povaha a rozsah náležitej starostlivosti by mali zodpovedať druhu a úrovni rizika negatívnych vplyvov.¹⁶ Rozsah a zložitosť potrebnej náležitej starostlivosti by sa mal odvíjať od závažnosti skutočných a potenciálnych negatívnych vplyvov. Oblasť s vyšším rizikom by mali podliehať zvýšenej náležitej starostlivosti. Ak majú spoločnosti veľký počet dodávateľov, mali by identifikovať všeobecné oblasti, v ktorých je riziko negatívnych vplyvov najvýznamnejšie, a na základe tohto posúdenia rizika stanoviť prioritu dodávateľov na účely náležitej starostlivosti.¹⁷ Prístup založený na rizikách by nemal spoločnostiam brániť v zapojení sa v určitých kontextoch alebo vo vzťahoch s určitými obchodnými partnermi, ale mal by im pomáhať pri účinnom riadení rizík negatívnych vplyvov vo vysokorizikových situáciách.

Ako sa podrobne uvádza v časti 3, do nasledujúceho päťkrokového rámca možno začleniť rôzne zložky náležitej starostlivosti (box 1.3).

Box 1.3. Päťkrovový rámec náležitej starostlivosti

- Krok 1: Vytvorte robustné systémy riadenia podnikov pre zodpovedné dodávateľské reťazce.
- Krok 2: Identifikujte a posúďte riziká v dodávateľskom reťazci a stanovte ich prioritu.
- Krok 3: Pripravte a implementujte stratégiu reakcie na identifikované riziká.
- Krok 4: Overte náležitú starostlivosť v dodávateľskom reťazci.
- Krok 5: Podajte správu o náležitej starostlivosti v dodávateľskom reťazci.

Zdroj: OECD (2013), Usmernenie OECD o náležitej starostlivosti pre zodpovedné dodávateľské reťazce nerastov z oblastí zasiahnutých konfliktom a vysokorizikových oblastí: Druhé vydanie, OECD Publishing, Paríž, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264185050-en>.

Keďže rovnaká spoločnosť môže byť prítomná v rôznych etapách dodávateľského reťazca, pri realizácii náležitej starostlivosti môže pomôcť zabezpečenie dobrej koordinácie medzi jej rôznymi oddeleniami. Ak spoločnosť dostatočne prihliada na otázky dodržiavania hospodárskej súťaže a ochrany osobných údajov, môže náležitú starostlivosť vykonávať formou spolupráce v rámci odvetvia, aby sa proces vzájomne posilnil a znížili sa náklady prostredníctvom:

- spolupráce v rámci celého odvetvia, napríklad prostredníctvom iniciatív vytvorených a riadených odvetvovou organizáciou na podporu a presadzovanie dodržiavania medzinárodných noriem¹⁸
- rozdelenia nákladov v rámci odvetvia na osobitné úlohy náležitej starostlivosti,
- koordinácie medzi členmi odvetvia, ktorí zdieľajú tých istých dodávateľov,
- spolupráce medzi rôznymi segmentmi dodávateľského reťazca, ako sú spoločnosti v predchádzajúcej (upstream) a nadväzujúcej (downstream) časti dodávateľského reťazca.

Náležitú starostlivosť môžu podporiť aj partnerstvá s medzinárodnými organizáciami a organizáciami občianskej spoločnosti. Programy orientované na priemysel sú najdôveryhodnejšie, ak zahŕňajú nielen obchodné spoločnosti, ale aj organizácie občianskej spoločnosti, odborové zväzy a príslušných odborníkov a umožňujú, aby medzi sebou dosiahli konsenzus. Spoločnosti naďalej nesú individuálnu zodpovednosť za svoju náležitú starostlivosť.

Štruktúra

Štruktúra usmernenia vychádza z usmernenia OECD o náležitej starostlivosti pre zodpovedné dodávateľské reťazce nerastov z oblastí zasiahnutých konfliktom a vysokorizikových oblastí¹⁹, v ktorom sa objasňuje, ako sa smernice OECD uplatňujú na konkrétne odvetvie, a to navrhnutím krokov náležitej starostlivosti a opatrení na zmiernenie rizika. Po tomto úvode usmernenie obsahuje:

- Oddiel 1. Model podnikovej politiky, ktorý načrtáva obsah existujúcich noriem pre zodpovedné poľnohospodárske dodávateľské reťazce.
- Oddiel 2. Rámec náležitej starostlivosti založenej na riziku v poľnohospodárskych dodávateľských reťazcoch.
- Prílohu A. Opis rizík a opatrení na zmiernenie rizika v poľnohospodárskych dodávateľských reťazcoch, vychádzajúc z existujúcich noriem.
- Prílohu B. Usmernenia pre spoluprácu s pôvodným obyvateľstvom.

2. Model podnikovej politiky pre zodpovedné poľnohospodárske dodávateľské reťazce

Model podnikovej politiky stanovuje normy, ktoré by spoločnosti mali dodržiavať pri budovaní zodpovedných poľnohospodárskych dodávateľských reťazcov. Načrtáva časti obsahu príslušných medzinárodných noriem pre zodpovedné poľnohospodárske dodávateľské reťazce.²⁰ Niektoré z týchto noriem, napr. v oblasti ľudských a pracovných práv a bezpečnosti potravín, už boli začlenené do právnych predpisov mnohých krajín.

Tento model podnikovej politiky môžu spoločnosti prijať v predkladanej podobe, alebo môžu príslušné časti začleniť a prispôbiť ich svojim existujúcim politikám v oblasti sociálnej zodpovednosti, udržateľnosti, riadenia rizík alebo iných rovnocenných alternatív. Použitie zámena „my“ označuje záväzok spoločností. Pri navrhovaní svojej politiky by spoločnosti mali tiež zabezpečiť, aby dodržiavali všetky platné vnútroštátne právne predpisy, a zväžiť akékoľvek iné relevantné medzinárodné normy. Prijatie politiky pre zodpovedné poľnohospodárske dodávateľské reťazce je prvým krokom rámca náležitej starostlivosti založeného na rizikách uvedeného v oddiele 3, v ktorom sa opisuje, ako možno takúto politiku vykonávať.

Uznávajúc riziká zásadných negatívnych vplyvov, ktoré vznikajú v poľnohospodárskych dodávateľských reťazcoch, a uznávajúc našu zodpovednosť za dodržiavanie ľudských práv a našu schopnosť prispievať k trvalo udržateľnému rozvoju, a najmä k znižovaniu chudoby, nastoleniu potravinovej bezpečnosti a k výžive a rodovej rovnosti, sa zaväzujeme prijať, vykonávať, všeobecne šíriť a začleňovať do zmlúv a dohôd s obchodnými partnermi túto politiku pre zodpovedné poľnohospodárske dodávateľské reťazce. Tam, kde je to vhodné, budeme vyzývať našich obchodných partnerov, aby túto politiku uplatňovali, a ak spôsobia negatívne vplyvy alebo k nim prispievajú, využijeme náš pákový efekt na predchádzanie týmto vplyvom alebo na ich zmiernenie.

1. Prierezové normy pre zodpovedné správanie podnikov

Hodnotenie vplyvov

Pri rozhodovaní budeme priebežne posudzovať a zaoberať sa skutočnými a potenciálnymi vplyvmi našich činností, procesov, tovarov a služieb počas ich celého životného cyklu s cieľom vyhnúť sa alebo, ak je to nevyhnutné, zmierniť akékoľvek negatívne vplyvy. Hodnotenia vplyvov by mali zahŕňať reprezentatívny počet všetkých príslušných skupín zainteresovaných strán.²¹

Zverejňovanie informácií

Vo všetkých fázach investičného cyklu budeme zverejňovať včasné a presné informácie o predvídateľných rizikových faktoroch a našej reakcii na konkrétne environmentálne, sociálne a ľudské práva potenciálne zasiahnutých komunit.²² Budeme tiež poskytovať presné, overiteľné a jasné informácie, ktoré budú dostatočné na to, aby umožnili spotrebiteľom prijímať informované rozhodnutia.²³

Konzultácie

Budeme viesť účinné a zmysluplné konzultácie s komunitami v dobrej viere prostredníctvom ich vlastných zastupiteľských inštitúcií pred začatím akýchkoľvek činností, ktoré by ich mohli ovplyvniť, a budeme pokračovať v konzultáciách s nimi počas činností aj po ich skončení. Budeme mať na pamäti rôzne riziká, ktorým môžu čeliť ženy a muži.²⁴

Zorganizujeme účinné a zmysluplné konzultácie s pôvodným obyvateľstvom prostredníctvom ich vlastných zastupiteľských inštitúcií, aby sme získali ich slobodný, predchádzajúci a informovaný súhlas²⁵ v súlade s cieľmi Deklarácie práv pôvodného obyvateľstva OSN a s náležitým ohľadom na konkrétne stanoviská a chápanie jednotlivých štátov.²⁶

Spoločné využívanie prínosov

Zabezpečíme, aby naše činnosti prispievali k udržateľnému a inkluzívnemu rozvoju vidieka²⁷, a to podľa potreby aj podporou spravodlivého a rovnocenného spoločného využívania peňažných a nepeňažných prínosov s dotknutými komunitami za vzájomne dohodnutých podmienok v súlade s medzinárodnými zmluvami, ak je to vhodné pre zmluvné strany takýchto zmlúv, napr. pri využívaní genetických zdrojov pre výživu a poľnohospodárstvo.²⁸

Mechanizmy riešenia sťažností

Zabezpečíme legitímne, dostupné, predvídateľné, spravodlivé a transparentné mechanizmy riešenia sťažností na operačnej úrovni na základe konzultácií s potenciálnymi používateľmi. Budeme spolupracovať aj v iných mimosúdnych mechanizmoch riešenia sťažností. Takéto mechanizmy riešenia sťažností môžu umožniť nápravu, ak naše činnosti spôsobili negatívne vplyvy alebo k nim prispeli v dôsledku nedodržania noriem zodpovedného správania podnikov.²⁹

Odstránenie rodovej diskriminácie

Pomôžeme odstrániť diskrimináciu žien, posilníme ich zmysluplné zastúpenie v rozhodovacích a vedúcich pozíciách, zabezpečíme ich profesionálny rozvoj a pokrok a uľahčíme im rovnaký prístup a kontrolu nad prírodnými zdrojmi, vstupmi, výrobnými nástrojmi, poradenskými a finančnými službami, odbornou prípravou, trhmi a informáciami.³⁰

2. Ľudské práva

V rámci medzinárodne uznávaných ľudských práv³¹ medzinárodných ľudskoprávných povinností krajín, v ktorých pôsobíme, ako aj príslušných vnútroštátnych právnych predpisov a nariadení, budeme:

- dodržiavať ľudské práva, čo znamená, že sa budeme vyhýbať porušovaniu ľudských práv iných osôb a budeme sa snažiť riešiť negatívne vplyvy na ľudské práva, na ktorých sa podieľame,
- v kontexte svojich vlastných činností sa budeme snažiť nespôsobovať negatívne vplyvy na ľudské práva ani k nim neprispievať a riešiť ich, keď sa vyskytnú,³³
- hľadať spôsoby, ako zabrániť alebo zmierniť negatívne vplyvy na ľudské práva, ktoré priamo súvisia s našimi činnosťami, produktmi alebo službami v obchodnom vzťahu,

aj vtedy, keď k takýmto vplyvom neprispievame,³⁴

- vykonávať náležitú starostlivosť v oblasti ľudských práv primeranú rozsahu, povahe a kontextu našich činností a závažnosti rizík negatívnych vplyvov na ľudské práva,³⁵
- zabezpečovať nápravu alebo spolupracovať prostredníctvom legitímnych procesov pri náprave negatívnych vplyvov na ľudské práva, ak zistíme, že sme spôsobili tieto vplyvy alebo k nim prispeli,³⁶
- v kontexte našich vlastných aktivít dbať na dodržiavanie ľudských práv všetkých osôb bez rozdielu akéhokoľvek druhu, ako je rasa, farba pleti, pohlavie, jazyk, náboženstvo, politické alebo iné zmýšľanie, štátna príslušnosť alebo sociálny pôvod, majetok, rod alebo iné postavenie.³⁷

3. Pracovné práva

Pri našich činnostiach budeme rešpektovať základné medzinárodné pracovné normy, konkrétne slobodu združovania a právo na kolektívne vyjednávanie vrátane práv migrujúcich pracovníkov, odstránenie všetkých foriem nútenej alebo povinnej práce, účinné zrušenie detskej práce a odstránenie diskriminácie v súvislosti so zamestnaním a povolaním.³⁸

V našich prevádzkach tiež:

- zaistíme bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci,
- budeme poskytovať dôstojné mzdy, dávky a pracovné podmienky, ktoré sú minimálne primerané na uspokojenie základných potrieb pracovníkov a ich rodín, a usilovať sa o zlepšenie pracovných podmienok,³⁹
- budeme podporovať istotu zamestnania a spolupracovať vo vládnych systémoch s cieľom poskytnúť určitú formu ochrany príjmu pracovníkom, ktorých pracovný pomer bol ukončený,⁴⁰
- budeme sa usilovať zabrániť zneužívaniu migrujúcich pracovníkov,⁴¹
- prijmeme prístupy, opatrenia a postupy na posilnenie zmysluplného zastúpenia žien na rozhodovacích a vedúcich pozíciách.⁴²

K realizácii práva na prácu prispejeme⁴³:

- snahou o zvýšenie pracovných príležitostí, a to priamo aj nepriamo,⁴⁴
- zabezpečením poskytovania príslušnej odbornej prípravy pre všetky úrovne zamestnancov za účelom uspokojenia potrieb spoločnosti a rozvojových politík hostiteľskej krajiny, a to aj zvýšením produktivity mladých ľudí a/alebo ich prístupu k dôstojnému zamestnaniu a podnikateľským príležitostiam,⁴⁵
- ochranou materstva pri práci.⁴⁶

4. Zdravie a bezpečnosť

Budeme podporovať verejné zdravie⁴⁷:

- prijímaním vhodných postupov na predchádzanie ohrozeniu ľudského života, zdravia a vytvorenie dobrých životných podmienok v našich prevádzkach, ako aj na predchádzanie hrozbám vyplývajúcim zo spotreby, používania alebo likvidácie našich tovarov a služieb, vrátane dodržiavania osvedčených postupov v oblasti bezpečnosti potravín,⁴⁸

- prispievajúcim k ochrane zdravia a bezpečnosti zasiahnutých komunít počas životného cyklu našich činností.⁴⁹

5. Potravinová bezpečnosť a výživa

Budeme sa snažiť zabezpečiť, aby naše činnosti prispievali k potravinovej bezpečnosti a výžive. Budeme venovať pozornosť zlepšeniu dostupnosti, prístupnosti, stability a využívaniu bezpečných, výživných a rôznorodých potravín.⁵⁰

6. Vlastnícke práva k prírodným zdrojom a prístup k nim

Budeme rešpektovať oprávnených držiteľov vlastníckych práv⁵¹ a ich práva na prírodné zdroje vrátane verejných, súkromných, komunálnych, kolektívnych, zvykových práv a práv pôvodného obyvateľstva, ktorých sa potenciálne dotýkajú naše činnosti. Medzi prírodné zdroje patrí pôda, rybolov, lesy a voda.

V čo najväčšej možnej miere sa zaväzujeme k transparentnosti a zverejňovaniu informácií o našich pozemných investíciách vrátane transparentnosti podmienok zmlúv o prenájme/koncesii s náležitým ohľadom na obmedzenia týkajúce sa ochrany súkromia.⁵²

Uprednostníme uskutočniteľné alternatívne návrhy projektov, aby sme zabránili alebo, ak nie je možné sa mu vyhnúť, minimalizovali fyzické a/alebo ekonomické presídľovanie oprávnených nositeľov práv na držbu a zároveň vyvážili environmentálne, sociálne a finančné náklady a prínosy, pričom osobitnú pozornosť budeme venovať negatívnym vplyvom na chudobných a zraniteľných.

Uvedomujeme si, že by štáty v súlade so svojimi vnútroštátnymi právnymi predpismi a nariadeniami a v súlade s vnútroštátnym kontextom mali vyvlastňovať vlastnícke práva len vtedy, ak je to nevyhnutné vo verejnom záujme, a mali by zabezpečiť rýchlu, primeranú a účinnú kompenzáciu⁵³

Ak sú držiteľia legitímnych vlastníckych práv negatívne ovplyvnení, budeme sa snažiť zabezpečiť, aby im bola poskytnutá rýchla, primeraná a účinná náhrada ich práv na držbu, ktoré negatívne ovplyvnili naše činnosti.⁵⁴

7. Dobré životné podmienky zvierat

V našich činnostiach budeme podporovať dobré životné podmienky zvierat,⁵⁵ vrátane:

- snahou o uplatňovanie „piatich slobôd“ v záujme dobrých životných podmienok zvierat, t. j. život bez hladu, smädu a podvýživy, fyzického a tepelného nepohodlia, bolesti, zranenia a chorôb, strachu a nepohody a sloboda prejavovať prirodzené vzorce správania⁵⁶,
- zabezpečenia vysokých štandardov riadenia a spracovania zásob pre živočíšnu výrobu, ktoré sú primerané rozsahu našich činností, v súlade so zásadami OIE alebo nad rámec týchto zásad.⁵⁷

8. Ochrana životného prostredia a udržateľné využívanie prírodných zdrojov

V koordinácii so zodpovednými vládami agentúrami a prípadne aj tretími stranami vytvoríme a budeme udržiavať systém environmentálneho a sociálneho riadenia primeraný povahe a rozsahu našich činností a úmerný úrovni potenciálnych environmentálnych a sociálnych rizík a vplyvov.⁵⁸

Budeme neustále zlepšovať naše environmentálne správanie:

- prevenciou, minimalizáciou a nápravou znečistenia a negatívnych vplyvov na ovzdušie, pôdu, vodu, lesy a biodiverzitu a znižovaním emisií skleníkových plynov,
- budeme sa vyhýbať alebo zabrániť vzniku nebezpečného a bežného odpadu, nahradíme alebo znížime používanie toxických látok⁵⁹ a zvýšime produktívne využívanie odpadu alebo zabezpečíme jeho bezpečnú likvidáciu,
- zabezpečíme udržateľné využívanie prírodných zdrojov a zvýšime efektívnosť využívania zdrojov a energie,⁶⁰
- znížime potravinové straty a plytvanie potravinami a budeme propagovať recykláciu,
- budeme podporovať osvedčené poľnohospodárske postupy vrátane zachovania alebo zlepšovania úrodnosti pôdy a predchádzania erózií pôdy,
- budeme chrániť a podporovať biodiverzitu, genetické zdroje a ekosystémové služby, budeme rešpektovať chránené oblasti⁶¹, oblasti s vysokou prírodnou hodnotou a ohrozené druhy, budeme kontrolovať a minimalizovať šírenie invazívnych nepôvodných druhov,
- budeme zvyšovať odolnosť poľnohospodárskych a potravinových systémov, podporných biotopov a súvisiaceho živobytia voči účinkom zmeny klímy prostredníctvom adaptačných opatrení⁶².

9. Správa a riadenie

Budeme predchádzať akejkoľvek forme korupcie a podvodných praktík a nebudeme sa do nich zapájať.⁶³ Budeme dodržiavať literu a ducha daňových zákonov a predpisov krajín, v ktorých pôsobíme.⁶⁴

Zdržíme sa uzatvárania alebo vykonávania protisúťažných dohôd s konkurentmi a budeme spolupracovať s orgánmi vyšetrujúcimi dodržiavanie hospodárskej súťaže.⁶⁵

Budeme konať v súlade so zásadami obsiahnutými v odporúčaní Rady OECD o zásadách správy a riadenia spoločností⁶⁶, v rozsahu, v akom sa tieto vzťahujú na spoločnosti,

10. Technológia a inovácie

Budeme prispievať k rozvoju a šíreniu vhodných technológií, najmä technológií šetrných k životnému prostrediu a technológií, ktoré vytvárajú priame a nepriame pracovné miesta⁶⁷

3. Päťkrokový rámec náležitej starostlivosti založenej na riziku v poľnohospodárskych dodávateľských reťazcoch

Spoločnosti by mali zaviesť tento päťkrokový rámec na vykonávanie náležitej starostlivosti založenej na riziku v rámci poľnohospodárskych dodávateľských reťazcov: (i) vytvoriť robustné systémy riadenia podnikov pre zodpovedné dodávateľské reťazce, (ii) identifikovať, posúdiť riziká v dodávateľskom reťazci a stanoviť ich prioritu, (iii) pripraviť a implementovať stratégiu reakcie na identifikované riziká, (iv) overiť, náležitú starostlivosť v dodávateľskom reťazci (v) podať správu o náležitej starostlivosti v dodávateľskom reťazci. Prvý krok zahŕňa prijatie politiky pre zodpovedné správanie podnikov, ktorá môže vychádzať z modelu podnikovej politiky v oddiele 2 usmernenia. Náležitú starostlivosť musia vykonávať všetky spoločnosti, ale vykonávanie tohto päťkrokového rámca treba prispôbiť ich pozícii a druhu zapojenia do dodávateľského reťazca, kontextu a umiestneniu ich prevádzok, ako aj ich veľkosti a kapacitám. V rámci možností sa v tomto oddiele rozlišujú v každom kroku zodpovednosti rôznych typov spoločností (v poľnohospodárskych spoločnostiach, nadväzujúcich spoločnostiach a finančných spoločnostiach).

Krok 1. Vytvorte robustné systémy riadenia podnikov pre zodpovedné dodávateľské reťazce

1.1 Prijmite alebo začleňte do existujúcich procesov podnikovú politiku pre zodpovedné správanie podnikov v celom dodávateľskom reťazci (ďalej len „podniková politika pre RBC“)

Táto politika by mala zahŕňať normy, na základe ktorých sa bude vykonávať náležitá starostlivosť, vychádzajúce z medzinárodných noriem a z vyššie uvedeného modelu podnikovej politiky. Môže pozostávať z jednej politiky alebo viacerých samostatných politík (napr. podniková politika v oblasti ľudských práv) a môže zahŕňať záväzok dodržiavať existujúce normy špecifické pre dané odvetvie, ako sú napríklad systémy certifikácie.⁶⁸ Ak vaša spoločnosť postupuje podľa zaužívaných politík, analýza nedostatkov môže odhaliť ich nedostatky v porovnaní s modelom podnikovej politiky v oddiele 2 a umožní vám existujúce politiky zodpovedajúcim spôsobom aktualizovať.

Podniková politika pre RBC by mala:

- byť schválená na najvyššej úrovni spoločnosti. Zodpovednosť za jej vykonávanie by malo mať vrcholové vedenie,
- vychádzať z príslušných interných a externých odborných poznatkov a prípadne z konzultácií so zainteresovanými stranami,
- stanoviť očakávania spoločnosti z hľadiska zodpovedného správania zamestnancov,

obchodných partnerov a iných strán priamo spojených s činnosťami, produktmi alebo službami spoločnosti,

- byť verejne prístupná a oznámená všetkým zamestnancom, obchodným partnerom a iným príslušným stranám,
- odrážať sa v prevádzkových politikách a postupoch nevyhnutných na jej zakotvenie naprieč celou spoločnosťou,⁶⁹
- sa pravidelne preskúmať a prispôbovať novým poznatkom o rizikách v dodávateľskom reťazci a medzinárodným normám.

Zatiaľ čo určité riziká negatívnych vplyvov vznikajú v konkrétnych etapách dodávateľského reťazca, ako je výroba a spracovanie v držbe pôdy a v dobrých životných podmienkach zvierat, podniková politika pre RBC by sa mala vzťahovať na riziká vznikajúce v celom dodávateľskom reťazci.

1.2. Štruktúrujte interné riadenie tak, aby podporovalo náležitú starostlivosť v dodávateľskom reťazci

Vrcholové vedenie by malo byť viditeľne a aktívne zapojené do vykonávania podnikovej politiky pre RBC a zabezpečovať jej dodržiavanie. Zamestnanci a obchodní partneri by mali byť vyškolení a motivovaní k jej dodržiavaniu. Treba určiť osobu s príslušnými technickými a kultúrnymi zručnosťami, ktorá spolu s potrebným podporným tímom ponesie zodpovednosť za náležitú starostlivosť. Treba vyčleniť primerané finančné zdroje. Treba stanoviť a zachovávať štruktúru interného vykazovania a v kľúčových okamihoch s ňou oboznamovať celú spoločnosť. Postupy RBC by mali byť konzistentné vo všetkých činnostiach a prevádzkach spoločnosti. Tieto opatrenia by mali byť prispôbované účelu, aktivitám, produktom a veľkosti spoločnosti a súčasne zohľadňovať aj jej finančné kapacity.

1.3. Zaved'te systém kontrol a transparentnosť v celom dodávateľskom reťazci

Monitorovanie vykonávania podnikovej politiky pre RBC má zásadný význam pre dôveryhodnosť a účinnosť politiky a pre dobré vzťahy so zainteresovanými stranami vrátane vlád. Zahŕňa:

- Vytvorenie interných overovacích postupov na vykonávanie pravidelných nezávislých a transparentných prieskumov súladu s politikou. Takýto postup môže pozostávať zo systému vysledovateľnosti⁷⁰, ktorý zahŕňa: vytvorenie internej dokumentácie o procesoch náležitej starostlivosti, zisteniach a výsledných rozhodnutiach; vedenie internej dokumentácie o zásobách a transakciách, ktorú možno spätne použiť na identifikáciu účastníkov dodávateľského reťazca; vykonávanie a prijímanie platieb prostredníctvom oficiálneho bankovníctva a zabezpečenie toho, aby všetky nevyhnutné nákupy v hotovosti boli podložené overiteľnou dokumentáciou; a uchovávanie zhromaždených informácií počas obdobia niekoľkých rokov. Predvýrobné spoločnosti by mali zaviesť vysledovateľnosť pomocou hmotnostnej bilancie alebo fyzickej segregácie⁷¹, napríklad prostredníctvom kontrolného reťazca, zatiaľ čo nadväzujúce podniky by mali identifikovať svojich predvýrobných dodávateľov a krajiny pôvodu svojich predvýrobných subdodávateľov. Informácie o náležitej starostlivosti prenášané z predvýrobných spoločností do nadväzujúcich spoločností môžu zvýšiť transparentnosť a uľahčiť vysledovateľnosť.
- Budovanie trvalých obchodných vzťahov ako najlepšieho prostriedku pre nepretržitý tok informácií. Kanály na komunikáciu s rôznymi zainteresovanými stranami môžu

varovať pred možnými odchýlkami od politiky a príslušných noriem. Vykonávanie pravidelných auditov a hodnotení vplyvov na životné prostredie, sociálnu oblasť a ľudské práva (ESHRIA)⁷² a prijímanie nadväzujúcich opatrení môže takisto pomôcť pri posúdení súladu, ale nemalo by nahrádzať takéto informačné toky.

1.4. Posilňujte spoluprácu s obchodnými partnermi

Politiku pre zodpovedné správanie, ktorá vychádza z podnikovej politiky pre RBC, treba začleniť do zmlúv a dohôd s obchodnými partnermi. Mala by byť prispôbená tak, aby zodpovedala ich kapacitám. Dlhodobé vzťahy s obchodnými partnermi môžu posilniť vplyv na podporu prijatia takejto politiky partnermi a zvýšenie transparentnosti. Implementačné plány vypracované v koordinácii s obchodnými partnermi a so zapojením miestnych samospráv a ústredných vlád, medzinárodných organizácií a občianskej spoločnosti môžu takisto zlepšiť dodržiavanie predpisov, najmä prostredníctvom ponuky školení v oblasti budovania kapacít. Spoločnosti môžu napríklad budovať kapacity malých poľnohospodárov, ktorí by mohli mať ťažkosti s plnením prísnych požiadaviek, pretože môžu byť nákladné.

1.5. Vytvorte mechanizmus riešenia sťažností na prevádzkovej úrovni založený na konzultáciách a spolupráci s príslušnými zainteresovanými stranami

Mechanizmus riešenia sťažností⁷³ môže pomôcť spoločnostiam tým, že ich upozorní na odchýlky od príslušných noriem, pomôže im identifikovať riziká a súčasne im umožní lepšie komunikovať s príslušnými zainteresovanými stranami. Môže sa vytvoriť na úrovni projektu, spoločnosti alebo odvetvia. Mal by sa používať ako systém včasného varovania a informovania o rizikách a ako mechanizmus na predchádzanie konfliktom a zabezpečenie nápravy. Účinné a dôveryhodné mechanizmy na dodržiavanie pracovných práv sú napríklad mechanizmy riešenia sťažností zavedené existujúcimi systémami pracovnoprávných vzťahov a kolektívnymi dohodami.

Mechanizmy riešenia sťažností by mali byť ľahko dostupné pre pracovníkov a všetky osoby, ktorých sa skutočne alebo potenciálne dotýkajú negatívne vplyvy vyplývajúce z toho, že spoločnosť nedodržiava normy zodpovedného správania. Spoločnosti by mali podporovať ich existenciu a modality prístupu, aktívne podporovať ich používanie, zaručiť, aby ich používatelia zostali anonymní a neboli vystavení odvetným opatreniam, a pravidelne overovať ich účinnosť. Mali by viesť verejný register prijatých sťažností a skúsenosti získané prostredníctvom mechanizmov podávania sťažností by mali začleniť do podnikovej politiky pre RBC, vzťahov s obchodnými partnermi a monitorovacích systémov.

Mechanizmy riešenia sťažností by mali dopĺňať súdne a iné mimosúdne mechanizmy, ako sú Národné kontaktné miesta, do ktorých by sa spoločnosti mali tiež zapojiť.

Krok 2. Identifikujte, posúďte riziká v dodávateľskom reťazci a stanovte ich prioritu

2.1. Zmapujte dodávateľský reťazec

Zmapovanie si vyžaduje identifikáciu rôznych zúčastnených aktérov vrátane, ak je to relevantné, mien/názvov bezprostredných dodávateľov a obchodných partnerov a miest prevádzky. Od poľnohospodárskych spoločností (fariem) možno napríklad požadovať tieto údaje: názov výrobnéj jednotky, adresu a identifikáciu miesta, kontaktné údaje manažéra, kategóriu, množstvo, dátumy a metódy výroby, počet pracovníkov podľa pohlavia, zoznam postupov riadenia rizík, prepravné trasy a vykonané hodnotenia rizík.

Spoločnosti, najmä finančné spoločnosti a spoločnosti orientované na spotrebiteľov, ktoré sú o niekoľko úrovní vzdialené od poľnohospodárskej výroby, nemusia byť schopné na začiatku zmapovať všetkých svojich dodávateľov a obchodných partnerov. Mali by však systematicky pracovať na získaní úplného obrazu o svojich obchodných vzťahoch. Rozsah zhromaždených informácií o obchodných partneroch závisí od závažnosti rizík a od toho, ako úzko súvisia s identifikovanými rizikami.

2.2. Posúďte riziká negatívnych vplyvov operácií, procesov výrobkov a služieb spoločnosti a jej obchodných partnerov na environmentálne, sociálne a ľudské práva⁷⁴ počas ich celého životného cyklu

V týchto hodnoteniach by sa mal určiť úplný rozsah skutočných a potenciálnych negatívnych vplyvov v dodávateľskom reťazci, ktoré spoločnosť buď spôsobila, alebo k nim prispela, alebo priamo súvisia s jej činnosťami, výrobkami alebo službami prostredníctvom obchodného vzťahu. Mali by zahŕňať hodnotenie vplyvov na environmentálne, sociálne a ľudské práva. Môžu byť vyžadované a regulované vnútroštátnymi právnymi predpismi. Ich rozsah a frekvencia by mali odrážať závažnosť rizík a výsledky obchodných partnerov pri ich riadení. Môžu sa použiť na účely zverejňovania, ale aj praktickejšim a perspektívnejším spôsobom na riešenie konkrétnych rizík, posilnenie dialógu s dodávateľmi a zlepšenie výsledkov dodávateľov.

Na základe existujúcich noriem sa v prílohe A (oddiel 1.3) uvádzajú podrobnosti o tom, aké etapy a vplyvy by tieto hodnotenia mali zahŕňať. Okrem toho by sa v týchto hodnoteniach mali identifikovať:⁷⁵

- príslušní držitelia práv a zainteresované strany, najmä ženy, ktoré môžu byť priebežne negatívne ovplyvňované činnosťami⁷⁶
- akýkoľvek obchodný partner, u ktorého sa vyskytuje riziko, že nebude vykonávať náležitú starostlivosť,
- všetky „výstražné signály“ opísané v boxe 3.1. V takýchto situáciách môže byť potrebné vykonať zvýšenú náležitú starostlivosť, ktorá by mohla zahŕňať overenie kvalitatívnych okolností priamo na mieste pre lokality, produkty alebo obchodných partnerov s výstražným signálom,
- akýkoľvek primeraný nesúlad medzi skutkovými okolnosťami činností a podnikovou politikou pre zodpovedné správanie.

S identifikáciou výstražných signálov môže pomôcť niekoľko **typov hodnotení**. V hodnoteniach kontextových rizík sa regióny a krajiny, ktoré získavajú zdroje, kategorizujú ako regióny a krajiny s nízkym, stredným alebo vysokým rizikom pre špecifické rizikové oblasti na základe hodnotenia regulačného rámca, politického kontextu, občianskych slobôd a sociálno-ekonomického prostredia. Účelom hodnotení rizík na úrovni lokality je pochopiť faktické okolnosti činností obchodných partnerov s cieľom posúdiť rozsah, závažnosť a pravdepodobnosť rizík na úrovni lokality. Mali by tvoriť základ predbežného kvalifikačného procesu nových obchodných partnerov. Pre obchodných partnerov pôsobiacich v kontexte nízkeho rizika by sa malo používať štandardné hodnotenie rizika. Pre všetkých obchodných partnerov pôsobiacich v kontexte stredného a vysokého rizika by sa malo používať posilnené hodnotenie rizika. Hodnotenia môžu zahŕňať konzultácie so zainteresovanými stranami, monitorovanie treťou stranou, ako sú organizácie občianskej spoločnosti, a organizovanie návštev poľnohospodárskych podnikov a/alebo spracovateľských zariadení.

Hodnotenie rizík by malo byť **priebežným procesom** s cieľom zachovať si pravdivý

obraz o rizikách v priebehu času za súčasného zohľadnenia meniacich sa okolností. Nové hodnotenie rizík by mali vyvolať tieto situácie: získavanie zdrojov z nového trhu; zmeny v prevádzkovom prostredí obchodného partnera (napr. zmena vlády); dodávateľ začína získavať zdroje zo stredne alebo vysoko rizikových oblastí; začiatok nového obchodného vzťahu; zmena vlastníctva obchodného partnera; vývoj nového produktu alebo zmena obchodného modelu.

Box 3.1. Príklady situácií, ktoré si vyžadujú zvýšenú náležitú starostlivosť: Výstražné signály

- **Miesta s výstražnými signálmi – operácie sa plánujú v oblastiach alebo poľnohospodárske výrobky pochádzajú z oblastí:**
 - postihnutých konfliktmi alebo považovaných za
 - vysokorizikové oblasti¹ so slabou verejnou správou²
 - kde národné alebo miestne samosprávy nedodržiavajú medzinárodne dohodnuté normy zodpovedného správania podnikov alebo neposkytujú spoločnosti podporu na zabezpečenie dodržiavania týchto noriem, napríklad ponúkajú poľnohospodársku pôdu, na ktorú majú miestne spoločenstvá oprávnené vlastnícke práva a neboli konzultované, alebo ktorá sa nachádza v chránených oblastiach
 - kde je hlásené porušovanie ľudských práv alebo pracovných práv
 - kde sú práva na držbu nedostatočne vymedzené alebo boli spochybnené
 - kde komunity čelia potravinovej neistote alebo nedostatku vody
 - ovplyvnených zhoršovaním životného prostredia alebo definovaných ako chránené oblasti.
 - **Výrobky s výstražnými signálmi**
 - Je známe, že výroba poľnohospodárskej komodity má v určitých kontextoch negatívne vplyvy na environmentálne, sociálne alebo ľudské práva.
 - Agropotravinársky výrobok nespĺňa normy v oblasti zdravia a bezpečnosti potravín.
 - **Obchodní partneri s výstražnými signálmi**
 - Obchodní partneri sú známi tým, že nedodržiavajú normy uvedené v tomto usmernení.

Za posledných dvanásť mesiacov získavali poľnohospodárske výrobky z miest s

 - výstražnými signálmi.

Majú akcionárske alebo iné podiely v podnikoch, ktoré nedodržiavajú normy uvedené

 - v tomto usmernení, alebo ktoré dodávajú poľnohospodárske výrobky z miest s výstražnými signálmi alebo v nich pôsobia.
1. Oblasti zasiahnuté konfliktom a vysokorizikové oblasti sa vyznačujú prítomnosťou ozbrojeného konfliktu, rozšíreným násilím alebo inými rizikami ublíženia na zdraví. Ozbrojený konflikt môže mať rôzne formy, ako napríklad konflikt medzinárodného alebo iného charakteru, ktorý môže zahŕňať dva alebo viac štátov, alebo ho môžu tvoriť oslobodzovacie vojny, povstania, občianska vojny atď. Medzi vysokorizikové oblasti môžu patriť politicky nestabilné oblasti alebo oblasti vyznačujúce sa represiami, oblasti so slabými inštitucionálnymi štruktúrami, neistotou, oblasti, kde skolabovala občianska infraštruktúra a je rozšírené násilie. Takéto oblasti sa často vyznačujú rozsiahlym porušovaním ľudských práv a porušovaním vnútroštátneho alebo medzinárodného práva (OECD, 2013).
 2. Sem patria oblasti vykazujúce slabú výkonnosť podľa Svetových ukazovateľov správy vecí verejných Svetovej banky alebo Indexu korupcie štátov organizácie Transparency International. Tiež sem môžu patriť krajiny, ktoré sa nezaviazali alebo nezačali vykonávať ustanovenia Dohovoru Organizácie Spojených národov proti korupcii.

Hodnotenie rizík závisí od typu spoločnosti:

- Poľnohospodárske spoločnosti (farmy) môžu zriadiť terénne tímy pre hodnotenie rizík na vytváranie a výmenu overiteľných, spoľahlivých a aktuálnych informácií o kvalitatívnych okolnostiach poľnohospodárskej výroby. Tieto spoločnosti by museli zabezpečiť rešpektovanie oprávnených držiteľov práv na držbu pôdy, a to aj tým, že usporiadajú účinné a zmysluplné konzultácie v dobrej viere s miestnymi komunitami. Ak sa zameriavajú na živočíšnu výrobu, mali by vo svojich činnostiach podporovať dobré životné podmienky zvierat. Výsledky svojich hodnotení rizík by mali poskytovať spoločnostiam v nadväzujúcej časti dodávateľského reťazca.
- Spoločnosti v nadväzujúcej časti dodávateľského reťazca by mali nielen identifikovať riziká vo svojej vlastnej prevádzke, ale čo najlepšie posúdiť aj riziká, ktorým čelia ich dodávatelia. Môžu tak urobiť posúdením náležitej starostlivosti vykonanej ich dodávateľmi alebo priamym posúdením činností svojich dodávateľov, napríklad navštevovaním fariem. Hodnotenia môže podporiť aj účasť v odvetvových systémoch, ktoré posudzujú úroveň dodržiavania noriem zodpovedného správania podnikov v spoločnostiach obchodných partnerov.
- Finančné spoločnosti môžu mať stovky až tisíce klientov. Nemusi byť vždy možné vykonať hodnotenie rizík pre každého z nich. Podľa smerníc OECD sa od všetkých spoločností očakáva, že určia všeobecné oblasti, v ktorých je riziko nepriaznivých vplyvov najvýznamnejšie, a podľa toho stanovia priority pre náležitú starostlivosť. Primeraný rozsah povinností finančnej inštitúcie v oblasti náležitej starostlivosti závisí od povahy jej činností, produktov a služieb.⁷⁷

Krok 3. Pripravte a implementujte stratégiu reakcie na identifikované riziká**3.1. Podajte správu o zisteniach hodnotenia rizík určeným členom vrcholového riadenia****3.2. Prijmite plán riadenia rizík**

Tento plán môže zahŕňať opatrenia na zmiernenie a prevenciu rizík navrhnuté v prílohe. A. Môže navrhovať rôzne scenáre v závislosti od toho, do akej miery je spoločnosť úzko prepojená s negatívnymi vplyvmi (ďalšie podrobnosti pozri v boxe 1.2):

- Ak spoločnosť spôsobuje negatívne vplyvy, mala by vykonať nápravu⁷⁸ skutočných negatívnych vplyvov a zabrániť potenciálnym negatívnym vplyvom. To môže znamenať dočasné prerušenie prevádzky v čase, kedy vynakladá merateľné úsilie na zabránenie akýmkoľvek budúcim negatívnym vplyvom alebo trvalé prerušenie prevádzky, ak tieto vplyvy nemožno zmierniť.
- Ak spoločnosť prispieva k negatívnym vplyvom, mala by prestať prispievať k negatívnym vplyvom a mala by využiť svoj pákový efekt na zmiernenie všetkých zostávajúcich negatívnych vplyvov. Toto úsilie si môže vyžadovať dočasné prerušenie prevádzky. Spoločnosť by mala prijať aj preventívne opatrenia na zabezpečenie toho, aby sa tieto negatívne vplyvy opätovne nevyskytli.
- Ak spoločnosť neprispieva k nepriaznivému vplyvu, ale vplyv napriek tomu priamo súvisí s jeho činnosťami, produktmi alebo službami prostredníctvom obchodného vzťahu, mala by využiť svoj pákový efekt na zmiernenie alebo zabránenie negatívnemu vplyvu. To môže viesť k prerušeniu vzťahov s obchodným partnerom po neúspešných

pokusoch o zmiernenie rizík alebo vtedy, keď sa zmiernenie rizika považuje za neuskutočniteľné alebo neprijateľné. Medzi faktory, ktoré sú dôležité pre určenie vhodnej reakcie, patria: závažnosť a pravdepodobnosť negatívneho vplyvu, schopnosť spoločnosti ovplyvniť a/alebo vytvoriť si vplyv na obchodného partnera alebo iné relevantné subjekty (napr. vládu) a to, aký kľúčový je obchodný partner pre spoločnosť.

Všetky typy spoločností môžu priamo spôsobovať negatívne vplyvy, prispievať k nim alebo s nimi priamo súvisieť. Nasledujúce príklady ilustrujú, čo to môže znamenať v praxi:

- *Spôsobujú negatívny vplyv:* Negatívne vplyvy môžu priamo spôsobovať tri typy spoločností – poľnohospodárske spoločnosti (farmy), nadväzujúce a finančné spoločnosti. Niektoré negatívne vplyvy však môžu priamo spôsobiť len poľnohospodárske podniky (farmy) a len v menšej miere aj nadväzujúce podniky. Sú to vplyvy na práva držby pôdy a dobré životné podmienky zvierat. Ak sa pri hodnotení rizík zistí, že poľnohospodárska spoločnosť (farma) porušuje práva oprávnených držiteľov práv na držbu pôdy, mala by zabezpečiť nápravu takýchto vplyvov, napr. vrátiť pôdu oprávneným držiteľom práv alebo zabezpečiť, aby im bola poskytnutá spravodlivá a rýchla náhrada.
- *Prispievajú k negatívnemu vplyvu:* Ak veľký maloobchodný predajca potravín vyžaduje prísne harmonogramy dodávok sezónnych a čerstvých poľnohospodárskych výrobkov, ako sú napr. jahody, môže to nútiť jeho dodávateľov k náhlemu zvýšeniu počtu pracovníkov, aby uspokojili dopyt. Takýto tlak spôsobuje zneužívanie dočasných migrujúcich pracovníkov. Maloobchodník s potravinami by preto mal prestať prispievať k tomuto negatívnemu vplyvu, napríklad uvoľnením tlaku na svojho dodávateľa alebo zvýšením nákupných cien, aby sa zohľadnili obmedzenia peňažných tokov jeho dodávateľov.
- *Priamo spojené s negatívnym vplyvom:* Dôchodkový fond môže investovať do investičného fondu, ktorý ďalej investuje do farmy využívajúcej detskú prácu pri niektorých z najnáročnejších úloh, ako je napríklad zber vanilky. Dôchodkový fond je teda priamo spojený s negatívnym vplyvom na ľudské práva. Svoj pákový efekt by mal využiť na prevenciu alebo zmiernenie negatívneho vplyvu, napríklad vyjadrením svojho zámeru zrušiť investovanie od investičného fondu, ak nevyrieši detská práca na úrovni farmy.

3.3. Zaved'te plán riadenia rizík, monitorujte a sledujte výsledky úsilia o zmiernenie rizík a podávajte správy určeným členom vrcholového vedenia

Táto činnosť si vyžaduje konzultácie s dotknutými zainteresovanými stranami vrátane pracovníkov a ich zástupcov a obchodných partnerov, ktorých cieľom je objasniť ich obavy a dohodnúť sa na stratégii zmierňovania rizík.

Krok 4. Overte náležitú starostlivosť v dodávateľskom reťazci

Spoločnosti by mali prijať opatrenia na overenie toho, či sú ich postupy náležitej starostlivosti účinné, t. j. či boli riziká primerane identifikované a zmiernené alebo či sa darí im predchádzať. Ponúkajú sa dva scenáre:

1. Ak sa riziko podarilo zmierniť alebo sa mu predísť, spoločnosť by mala vykonávať priebežnú náležitú starostlivosť úmernú riziku.
2. Ak sa riziko nepodarilo zmierniť ani sa nepodarilo mu predísť, v rámci procesu overovania by sa mala zistiť príčina tohto stavu, napríklad spoločnosť má

nedostatočne účinnú stratégiu zmiernenia rizika alebo je nevhodne načasovaná, má nedostatočné zdroje alebo nedostatok vôle na zmiernenie rizík. Malo by sa vykonať nové hodnotenia rizika.

Proces overovania by mal:

- zabezpečiť primerané zastúpenie žien,
- byť úmerný riziku,
- formulovať odporúčania na zlepšenie postupov náležitej starostlivosti,
- vziať do úvahy kapacity rôznych spoločností, pretože takéto procesy môžu byť nákladné. Náležitá starostlivosť sa môže posudzovať prostredníctvom cenovo dostupných mechanizmov pre malé podniky, ako sú iniciatívy na miestnej úrovni zamerané na dodržiavanie predpisov v sociálnej oblasti.⁷⁹

Proces overovania môže zahŕňať audity, vyšetrovania na mieste a konzultácie s vládnymi orgánmi, občianskou spoločnosťou, členmi zasiahnutej komunity a organizáciami pracovníkov na miestnej, vnútroštátnej a medzinárodnej úrovni. Pre účinnosť auditov je rozhodujúca ich nezávislosť a kvalita.⁸⁰ Audítori by mali byť nezávislí, kompetentní a zodpovední. Spoločnosti môžu zvážiť začlenenie auditov do nezávislého inštitucionalizovaného mechanizmu zodpovedného za akreditáciu audítorov, overovanie auditov, uverejňovanie audítorských správ, vykonávanie modulov na budovanie kapacít dodávateľov na vykonávanie náležitej starostlivosti a pomoc v nadväznosti na sťažnosti zainteresovaných strán.

Doplňujúce a vzájomne sa posilňujúce overovacie procesy založené na spoločných normách, ktoré sa vykonávajú vo vhodných bodoch dodávateľského reťazca, môžu pomôcť predísť únave z hodnotenia a zvýšiť jeho efektívnosť.⁸¹ Napríklad audítori môžu uznať závery auditov vykonaných inými nezávislými tretími stranami. Spoločnosti sa môžu namiesto posudzovania všetkých spoločností v danom dodávateľskom reťazci zamerať len na „rizikové body“, t. j. body, v ktorých v dodávateľskom reťazci pôsobi len úzky súbor zainteresovaných strán. Rizikové body môžu identifikovať tak, že zvážia:

- i) kľúčové body transformácie materiálu v dodávateľskom reťazci, ako je spracovanie alebo balenie,
- ii) počet účastníkov v danom bode dodávateľského reťazca: audity by sa mohli zamerať na body dodávateľského reťazca, kde pôsobí relatívne málo účastníkov alebo kde sa agreguje väčšina agropotravinárskych výrobkov,
- iii) miesta, kde majú nadväzujúce spoločnosti najväčšiu páku,
- iv) miesta, v ktorých už existujú schémy a programy auditu s cieľom využiť tieto systémy a zabrániť duplicite.

Napríklad možným rušivým bodom pre dodávateľský reťazec kávy v Etiópii by mohla byť etiópska komoditná burza, kde obmedzený počet obchodníkov predáva kávu vyrobenú mnohými malými výrobcami (príp. ii. vyššie). V rozdrobených dodávateľských reťazcoch kávy môžu byť rizikovými bodmi spracovateľské závody, veľkoobchodníci alebo vývozcovia. Pozornosť venovaná týmto kritickým bodom, by však nemala nahrádzať dôkladnú náležitú starostlivosť vykonávanú v celom dodávateľskom reťazci.

Krok 5. Podajte správu o náležitej starostlivosti v dodávateľskom reťazci

Spoločnosti by mali zverejňovať správy o svojich politikách a postupoch náležitej starostlivosti v dodávateľskom reťazci s náležitým ohľadom na dodržiavanie obchodného tajomstva a iné obavy týkajúce sa hospodárskej súťaže. Mali by dotknutým zainteresovaným stranám a obchodným partnerom poskytovať jasné, presné a včasné informácie o skutočných a potenciálnych negatívnych vplyvoch zistených v priebežných hodnoteniach vplyvov a o krokoch a opatreniach prijatých na ich zmiernenie alebo prevenciu. Správy môžu obsahovať aj informácie o systémoch riadenia podnikov a správy o overení postupov náležitej starostlivosti. Po zverejnení by mali byť prístupné všetkým príslušným zainteresovaným stranám. Okrem verejného a formálneho podávania správ môže mať komunikácia rôzne formy vrátane osobných stretnutí, online dialógov a konzultácií s dotknutými zainteresovanými stranami. Forma, frekvencia, dostupnosť a primeranosť poskytovaných informácií musí byť primeraná vplyvu a cieľovej skupine.

Poznámky

1. Kým ústava Organizácie OSN pre výživu a poľnohospodárstvo (FAO) zahŕňa do definície poľnohospodárstva aj rybolov a lesné hospodárstvo, toto usmernenie sa zameriava najmä na pestovanie plodín a chov hospodárskych zvierat.
2. Zodpovedné správanie podnikov (RBC) znamená, že spoločnosti by mali a) pozitívne prispievať k hospodárskemu, environmentálnemu a sociálnemu pokroku s cieľom dosiahnuť trvalo udržateľný rozvoj a b) predchádzať negatívnym vplyvom svojich vlastných činností a riešiť ich a predchádzať alebo zmierňovať negatívne vplyvy priamo spojené s ich činnosťami, produktmi alebo službami prostredníctvom obchodného vzťahu.
3. V tomto usmernení normy odkazujú na odporúčania v rôznych typoch dokumentov vrátane dohovorov, vyhlásení, zásad a smerníc.
4. Ako sa zdôrazňuje v správe Svetového ekonomického fóra z roku 2015 s názvom *Za hranicami dodávateľských reťazcov – posilnenie zodpovedných hodnotových reťazcov*, dodržiavanie noriem RBC môže byť pre spoločnosti prínosom, pretože meniaci sa trhová dynamika zvyšuje význam úsilia o udržateľnosť. Zákazníci sú čoraz citlivejší na udržateľnosť. Najmä mladší spotrebitelia požadujú udržateľné výrobky a postupy a sú ochotní za nich aj viac zaplatiť. Čoraz vzácnejšie prírodné zdroje a rastúce ceny komodít spôsobujú, že efektívne využívanie zdrojov a znižovanie odpadu sa stali kľúčovými premennými pre udržanie ziskovosti spoločností. Regulačné prostredie a mimovládne organizácie sa zasadujú za väčšiu transparentnosť, čo zvyšuje náklady na nedodržiavanie predpisov a môže vyvolať odpor zo strany trhu.
5. Pre vymedzenie pojmu „obchodný vzťah“ pozri definíciu náležitej starostlivosti.
6. Podrobnejší opis sa nachádza v časti „Predpokladaní používateľa“.
7. Ďalšie zdroje sú k dispozícii na: <http://mneguidelines.oecd.org/rbc-agriculture-supply-chains.htm> a www.fao.org/economic/est/issues/investment/en.
8. Ďalšie podrobnosti o zložení a úlohe Poradnej skupiny pri vypracúvaní tohto usmernenia sa nachádzajú v pododdieli „Proces“.
9. Ďalšie informácie sú k dispozícii na: <http://mneguidelines.oecd.org/rbc-agriculture-supply-chains.htm>.
10. Hoci smernice OECD presne nevymedzujú pojem „nadnárodné spoločnosti“, tieto zvyčajne zahŕňajú spoločnosti alebo iné subjekty pôsobiace vo viac ako jednej krajine (smernice OECD, I.4). Zásady CFS-RAI sa zameriavajú na „obchodné spoločnosti, vrátane poľnohospodárov“ (ods. 50-52).
11. Mandát Poradnej skupiny viacerých zainteresovaných strán, v ktorom sa vymedzujú jej ciele, úlohy a organizačná štruktúra, schválila Pracovná skupina OECD pre zodpovedné správanie podnikov v júni 2013 a Pracovná skupina OECD pre poľnohospodárske politiky a trhy v júli 2013.

12. Pre konkrétne príklady pozri: Botswana agrifood value chain project: Beef value chain study (Projekt botswanského agropotravinárskeho hodnotového reťazca: štúdia hodnotového reťazca hovädzieho mäsa) vypracovaná FAO v 2013, A farm gate-to-consumer value chain analysis of Kenya's maize marketing system (Analýza hodnotového reťazca z farmy ku spotrebiteľovi pre systém obchodovania s kukuricou v Keni) vypracovaná Michiganskou štátnou univerzitou v 2011; Value chain analysis of the cashew sector in Ghana (Hodnotové reťazce odvetvia kešu orechov v Ghane) vypracovaná GIZ v 2010; alebo Rwanda's essential oils value chains: A diagnostic (Hodnotové reťazce esenciálnych olejov v Rwande: diagnostika) vypracovaná UNIDO v 2012.
13. Zmluvné poľnohospodárstvo zahŕňa výrobu vykonávanú na základe dohody medzi kupujúcim a výrobcom. Vzťahuje sa na širokú škálu zmlúv a líši sa podľa typu dodávateľa, druhu výrobku, intenzity koordinácie medzi poľnohospodármi a investormi a počtu zainteresovaných strán. Ďalšie informácie nájdete na stránke www.fao.org/ag/ags/contract-farming/faq/en/#c100440.
14. Ďalšie podrobnosti nájdete v usmernení OECD o náležitej starostlivosti pre zodpovedné dodávateľské reťazce nerastov z oblastí zasiahnutých konfliktom a vysokorizikových oblastí, 2011.
15. Čerpá zo smerníc OECD, II.15.
16. Smernice OECD, II.A.10.
17. Smernice OECD, II.16.
18. Medzi takéto programy patria okrem iných: Zásady a kritériá pre udržateľnú výrobu palmového oleja, ktoré certifikujú výrobcov, spracovateľov alebo obchodníkov s palmovým olejom, ako aj výrobcov, maloobchodníkov, banky a investorov zapojených do dodávateľských reťazcov palmového oleja; normy Okrúhleho stola pre udržateľné biopalivá, ktoré certifikujú prevádzkovateľov biopalív; zásady a kritériá pre zodpovednú produkciu sóje, ktoré certifikujú pestovateľov sóje a skupiny pestovateľov sóje; normy Iniciatívy pre lepšiu cukrovú trstinu (Bonsucro) pre výrobcov cukrovej trstiny; a zásady pre zodpovedné investovanie do poľnohospodárskej pôdy pre vlastníkov a správcov inštitucionálnych aktív. Monitorovacie platformy, ako je Sedex, môžu tiež pomôcť pri monitorovaní výkonnosti dodávateľov.
19. Odporúčanie OECD týkajúce sa usmernenia o náležitej starostlivosti pre zodpovedné dodávateľské reťazce nerastov z oblastí postihnutých konfliktom a vysokorizikových oblastí prijala Rada na úrovni ministrov 25. mája 2011 a následne 17. júla 2012 ho zmenila a doplnila tak, aby obsahovalo odkaz na Dodatok o zlate.
20. Cieľom modelu podnikovej politiky nie je nahradiť existujúce normy. Spoločnosti by si mali preštudovať každú z týchto noriem ešte pred tým, ako si uplatnia akékoľvek nároky týkajúce sa ich dodržiavania. Odkazy na normy citované v tomto dokumente sa uvádzajú za posledným bodom, a nie po každom z uvedených bodov. Ich cieľom je pomôcť spoločnostiam nájsť pôvodné znenie noriem, na ktoré sa odvoláva toto usmernenie, aby sa mohli podrobnejšie oboznámiť s ich obsahom.
21. Smernice OECD II.10 a VI.3, CFS-RAI zásada 10, VGGT 12.10, Hlavné zásady OSN, ods. 17, CBD, článok 14, Smernice Akwé: Kon Guidelines, Výkonnostná norma IFC 1, ods. 5 a 8 – 10.
22. Smernice OECD III.1-3, VI.2.a VIII.2, CFS-RAI zásada 9.ii 12.10, Hlavné zásady OSN, ods. 21, Výkonnostná norma IFC 1, ods. 29, Aarhuský dohovor, článok 5. Pozri body 1.1 a 1.3 nižšie. Osobitné usmernenia o dôležitých informáciách, ktoré sa majú zdieľať s dotknutými zainteresovanými stranami, sa nachádzajú v usmernení OECD o

- náležitej starostlivosti pre zmysluplné zapojenie zainteresovaných strán v ťažobnom sektore.
23. Smernice OECD, VIII.2.
 24. Smernice OECD II.14 a VI.2.b, CFS-RAI zásada 9, VGGT 9.9 a 12.11, Hlavné zásady OSN, ods. 18, PRAI zásady 1 a 4, Smernice Akwé: Kon Guidelines, 11, 13-17 a 57, Výkonnostná norma IFC 1, ods. 26-27 a 30-33. Pozri tiež Dohovor MOP č. 169 o domorodých a kmeňových národoch z roku 1989. Pozri prílohu A, bod 1.2. Ďalšie usmernenia o zapojení zainteresovaných strán sa nachádzajú v usmernení OECD o náležitej starostlivosti pre zmysluplné zapojenie zainteresovaných strán v ťažobnom sektore.
 25. Ďalšie usmernenia týkajúce sa spolupráce s pôvodným obyvateľstvom a slobodného, predchádzajúceho a informovaného súhlasu (FPIC) sú uvedené v prílohe B.
 26. Ako sa zdôrazňuje v úvode, v rámci spoločného úsilia OECD a FAO sa v tomto usmernení zohľadňuje niekoľko ďalších noriem okrem smerníc OECD, a to najmä zásady CFS-RAI, ktoré obsahujú odkazy na slobodný, predchádzajúci a informovaný súhlas a ktoré sa nenachádzajú v smerniciach OECD. V tomto odseku sa cituje zásada 9.iv CFS-RAI. Pozri tiež Výkonnostnú normu IFC 7, ods. 12-17, Smernice Akwé: Kon Guidelines, 29 a 60, VGGT, 3B.6, 9.9 a 12.7, Deklaráciu OSN o právach pôvodného obyvateľstva, čl.10, 11 a 32, a Dohovor MOP č.169 o domorodých a kmeňových národoch, článok 16.
 27. Smernice OECD II.A.1, CFS-RAI zásady 2.iv, v a vii, VGGT, 12.4, Smernice Akwé: Kon Guidelines, 40.
 28. CFS-RAI zásady 2.iv-vii a 7.i a iii, VGGT, 12.6, PRAI Zásady 5-6, Smernice Akwé: Kon Guidelines, 46, Výkonnostná norma IFC 7, ods.14 a 17-20 a Výkonnostná norma IFC 8, ods.16. Pozri aj článok 8 písm. j) Dohovoru o biologickej diverzite, články 5 – 7 Protokolu z Nagoje, článok 9 ods. 2 Medzinárodnej zmluvy o genetických zdrojoch rastlín pre výživu a poľnohospodárstvo. Prínosy môžu byť peňažné a nepeňažné: pozri prílohu k Protokolu z Nagoje. Ďalšie podrobnosti sú uvedené v prílohe A ods. 1.4.
 29. Smernice OECD IV, ods. 46 a VIII.3, CFS-RAI zásada 9.v, VGGT 3.2, 12.14, 25.1 a 25.3, Hlavné zásady OSN, zásada 31, PRAI zásada 1, Smernice Akwé: Kon Guidelines, 63, Deklarácia MOP o MNE, 58-59, Výkonnostná norma IFC 1, ods. 35 a Výkonnostná norma IFC 5, ods. 11. Pozri aj prílohu A ods.1.5. Usmernenie OECD o náležitej starostlivosti týkajúce sa zmysluplného zapojenia zainteresovaných strán v ťažobnom sektore poskytuje ďalšie usmernenia o mechanizmoch riešenia sťažností.
 30. CFS-RAI zásada 3, Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (CEDAW).
 31. Podrobnejšie informácie o medzinárodne uznávaných ľudských právach nájdete v smerniciach OECD VI. 39.
 32. Smernice OECD II.A.2 a IV, CFS-RAI zásada 1, 9.iv a 10, ods.3, 19.i, 47.v, 50 a 51, Hlavné zásady OSN, ods. 11. Pozri prílohu A ods. 2.
 33. Smernice OECD, IV.1 a 2.
 34. Smernice OECD, IV.3, VGGT, 3.2, PRAI zásada 1, smernice Akwe: Kon Guidelines, 57, Zásady iniciatívy OSN Global Compact, 1-2.
 35. Smernice OECD, IV.5, Hlavná zásada OSN 17.
 36. Smernice OECD, IV.6, Hlavná zásada OSN 22.
 37. Všeobecná deklarácia ľudských práv, článok 2, CFS-RAI zásada 3.ii. Ako sa zdôrazňuje v prílohe A, v smerniciach OECD (V.1.e) sa uvádza, že spoločnosti by sa mali počas svojej činnosti riadiť zásadou rovnosti príležitostí a rovnakého zaobchádzania v

- zamestnaní a nemali by diskriminovať svojich pracovníkov, pokiaľ ide o zamestnanie alebo povolanie, na základe rasy, farby pleti, pohlavia, náboženstva, politického názoru, štátnej príslušnosti alebo spoločenského pôvodu, či iného postavenia“. V komentári 54 je slovné spojenie „iné postavenie“ na účely smerníc definované ako činnosť odborov a osobné charakteristiky, ako je vek, zdravotné znevýhodnenie, pohlavie, tehotenstvo, rodinný stav, sexuálna orientácia alebo ochorenie HIV.
38. Smernice OECD, V.1-3, CFS-RAI zásada 2.i-ii, Deklarácia MOP o MNE, ods. 8, Hlavné zásady OSN, 12, Výkonnostná norma IFC 2, Práva detí a obchod, zásada 2. Všetci členovia MOP musia dodržiavať tieto základné pracovné normy, ktoré predstavujú štyri základné zásady Deklarácie MOP o základných zásadách a právach pri práci, bez ohľadu na to, ktorý dohovor MOP ratifikovali.
 39. Smernice OECD, V.4.b a V.4.c, CFS-RAI zásada 2.iii, Deklarácia MOP o MNE 37-40, Výkonnostná norma IFC 2, ods. 10, 23, 25, 28-29, Práva detí a obchod, zásada 3 a 4.
 40. Deklarácia MOP o MNE, 16 a 25 – 28. Ďalšie podrobnosti sú uvedené v prílohe A ods.3 o dôstojných pracovných podmienkach.
 41. Odporúčanie MOP č.198, článok 7.a, Výkonnostná norma IFC 2, ods.11.
 42. CFS-RAI zásada 3.iv.
 43. Všeobecná deklarácia ľudských práv, článok 23.
 44. Smernice OECD, II. A.4, Deklarácia MOP o MNE, ods. 16 a 19, CFS-RAI zásada 2.iii.
 45. CFS-RAI Zásady 2.iii a 4.ii a, Deklarácia MOP o MNE 30-32.
 46. Dohovor MOP č. 183 o ochrane materstva, 2000, Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien, článok 11 (2).
 47. CFS-RAI zásada 8.iv.
 48. Smernice OECD VIII.1, 6-7, CFS-RAI Zásady 2.viii 8.i, iii a iv, PRAI,5.2.1.
 49. Smernice Akwé: Kon Guidelines, 50, Výkonnostná norma IFC 4.
 50. CFS-RAI zásada 1 a 8.i, VGGT 12.1, 12.4 a 12.12, PRAI zásada 2.2. Pozri prílohu A ods. 5. Štyri prvky potravinovej bezpečnosti, t. j. dostupnosť, prístupnosť, stabilita a využívanie potravín, sa odrážajú v akčnom pláne Svetového potravinového summitu z roku 1996, ktorý prijalo 112 hláv alebo zástupcov hláv štátov a vlád, ktorí sa zaviazali *„vykonávať politiky zamerané na odstránenie chudoby a nerovnosti a na zlepšenie fyzického a ekonomického prístupu všetkých ľudí v každom čase k dostatočnému množstvu výživovo vhodných a bezpečných potravín a ich účinnému využívaniu; a presadzovať participatívne a udržateľné politiky a postupy v oblasti potravín, poľnohospodárstva, rybolovu, lesníctva a rozvoja vidieka v oblastiach s vysokým a nízkym potenciálom, ktoré sú nevyhnutné pre primerané a spoľahlivé zásobovanie potravinami na úrovni domácností, na národnej, regionálnej a globálnej úrovni“*.
 51. VGGT 4.4 definujú legitímne vlastnícke práva takto: *„V súlade so zásadami konzultácie a účasti uvedenými v týchto smerniciach by štáty mali prostredníctvom široko zverejnených pravidiel vymedziť kategórie práv, ktoré sa považujú za legitímne.“*

52. VGGT, 2.4, 3.2, 9.1, 11.4 a 12.3, CFS-RAI zásada 5 a 9.ii a ods. 51, Zásady zodpovedného uzatvárania zmlúv, ktoré sú prílohou k Hlavným zásadám OSN a ktoré schválila Rada OSN pre ľudské práva, zásada 10.
53. VGGT, 9.1, 12.4, 16.1 a 16.3, Výkonnostná norma IFC 5, ods. 2 a 8 a Výkonnostná norma IFC 7, ods. 15, Práva detí a obchod, zásada 7. Výraz „okamžitá, primeraná a účinná náhrada“ sa považuje za obvyklé medzinárodné právo pre druh náhrady, ktorá sa má vyplatiť za účelom uskutočnenia zákonného vyvlastnenia. Pozri prílohu A ods. 6. Treba poznamenať, že normy uvedené v tomto usmernení sú v súlade so záväzkami týkajúcimi sa nulovej tolerancie voči vysídľovaniu držiteľov legitímnych vlastníckych práv na držbu, ktoré nedávno prijali veľké potravinárske a nápojové podniky.
54. VGGT, 16.1 a 16.3, PRAI zásada 6.2.1, Výkonnostná norma IFC 5, ods. 9-10, 12, 19, 27 – 28 a Výkonnostná norma IFC 7, ods. 9 a 14. V súlade s Výkonnostnou normou IFC 7, ods. 14 by sa mala namiesto peňažnej kompenzácie, ak je to možné, poskytnúť náhradná pôda alebo by sa mal zabezpečiť nepretržitý prístup k prírodným zdrojom alebo by sa mali určiť rovnocenné náhradné zdroje. Poskytnutie peňažnej náhrady by malo byť poslednou možnosťou a mali by byť identifikované alternatívne zdroje obživy.
55. CFS-RAI zásada 8.ii. Pozri prílohu A ods. 7.
56. Základné zásady vypracované Svetovou organizáciou pre zdravie zvierat (OIE). Ďalšie informácie nájdete v Piatich slobodách Rady pre dobré životné podmienky hospodárskych zvierat www.fawc.org.uk/freedoms.htm.
57. Vnútroštátne právne predpisy v Anglicku z roku 2000 (S.I. 2000 č. 1870) a nariadenie 3 ods. 1 o dobrých životných podmienkach hospodárskych zvierat.
58. Smernice OECD, VI.1, CFS-RAI zásada 10, VGGT 14.3, 11.2, 12.6 a 12.10, PRAI zásada 7, Výkonnostná norma IFC 1.1.
59. Zoznam toxických látok sa nachádza: v zozname nebezpečných agrochemikálií Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO); v odporúčanej klasifikácii pesticídov podľa triedy nebezpečnosti Ia (mimoriadne nebezpečné) alebo Ib (veľmi nebezpečné); v Štokholmskom dohovore o perzistentných organických látkach (POPs) z roku 2004; v Rotterdamskom dohovore o postupe udeľovania predbežného súhlasu po predchádzajúcom ohlásení pre určité nebezpečné chemické látky a pesticídy v medzinárodnom obchode z roku 2004; v Bazilejskom dohovore o riadení pohybu nebezpečných odpadov cez hranice štátov a o ich zneškodňovaní z roku 1992; v Montrealskom protokole o látkach, ktoré poškodzujú ozónovú vrstvu, z roku 1999; a v zozname „Substitute It Now“ (SIN) pre pesticídy.
60. Hoci väčšina nástrojov, ktoré boli schválené prostredníctvom medzivládneho procesu, odkazuje na „efektívnosť využívania zdrojov“, odsek 9 o spotrebe vody Výkonnostnej normy IFC 3 ide ďalej v tom, že od spoločnosti vyžaduje, aby „prijala opatrenia, ktorými sa zníži spotreba vody alebo sa jej predíde“.
61. Výkonnostná norma IFC 6 ods. 20 definuje právne chránené územie ako oblasť, ktorá spĺňa definíciu *Medzinárodnej únie na ochranu prírody (IUCN)*: „Jasne vymedzený geografický priestor, uznaný, vyčlenený a riadený právnymi alebo inými účinnými prostriedkami na dosiahnutie dlhodobej ochrany prírody so súvisiacimi ekosystémovými službami a kultúrnymi hodnotami.“ Patria sem územia navrhnuté vládami na takéto označenie.

62. Smernice OECD, VI.6, CFS-RAI zásada 1.i a 6, PRAI zásada 7, Výkonnostná norma IFC 3 a 6, Dohovor o biologickej diverzite, Dohovor o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín (CITES) z 1975. Pozri aj prílohu A ods.8.
63. Smernice OECD, II.A.5 a 7, II.A.15, a VII ods., CFS-RAI zásada 9.i, VGGT 6.9, 9.12 a 16.6, Iniciatíva OSN Global Compact zásada 10. Pozri prílohu A ods. 9.1. Okrem toho sú pre finančné inštitúcie relevantné Medzinárodné štandardy boja proti praniu špinavých peňazí a financovaniu terorizmu a šírenia zbraní hromadného ničenia, ktoré vypracoval Finančný akčný výbor a ktoré v roku 2003 schválilo 180 krajín. V boji proti korupcii sa mimoriadne osvedčili preventívne opatrenia vrátane povinnej starostlivosti vo vzťahu ku klientovi.
64. Smernice OECD, XI.1-2. Pozri prílohu A ods. 9.2.
65. Smernice OECD, X.2-3. Pozri prílohu A ods. 9.3.
66. Zásady správy a riadenia spoločností G20/OECD sú medzinárodným kritériom správy a riadenia spoločností pre tvorcov politik, investorov, spoločnosti a ďalšie zainteresované strany na celom svete. Boli prijaté ako jeden z kľúčových štandardov Rady pre finančnú stabilitu (FSB) pre zdravé finančné systémy a skupina Svetovej banky ich používa vo viac ako 60 hodnoteniach krajín na celom svete. Slúžia ako základ pre usmernenia o správe a riadení bánk vydané Bazilejským výborom pre bankový dohľad. www.oecd.org/corporate/principles-corporate-governance.htm.
www.oecd.org/corporate/principles-corporate-governance.htm.
67. Smernice OECD, IX, CFS-RAI zásada 7.iv, Deklarácia MOP o MNE, 19, CBD, článok 16, Iniciatíva OSN Global Compact zásada 9.
68. Výkonnostná norma IFC 6, ods. 26.
69. Smernice OECD, IV, komentár 44, Hlavné zásady OSN, ods. 16.
70. Komisia Codex Alimentarius definuje výsledovateľnosť ako schopnosť sledovať pohyb potravín cez stanovené etapy výroby, spracovania a distribúcie.
71. *Výsledovateľnosť pomocou hmotnostnej bilancie* kontroluje presný objem posudzovaného a certifikovaného materiálu vstupujúceho do dodávateľského reťazca. Ekvivalentný objem výrobku, ktorý opúšťa dodávateľský reťazec, sa môže predať alebo certifikovať. Certifikované a necertifikované komponenty sa môžu kombinovať. *Výsledovateľnosť pomocou fyzického oddelenia* identifikuje a sleduje certifikované materiály a výrobky v dodávateľskom reťazci. *Kontrolný reťazec* sa vzťahuje na chronologickú dokumentáciu alebo papierovú stopu zobrazujúcu získanie, úschovu, kontrolu, prenos, analýzu a nakladanie s fyzickým produktom.
72. Viac informácií v tejto súvislosti sa nachádza v časti 1.3 prílohy A.
73. Ďalšie informácie nájdete v: časti 1.5 prílohy A, IFC, 2009, a v usmernení OECD o náležitej starostlivosti pre zmysluplné zapojenie zainteresovaných strán v ťažobnom sektore.
74. Ako sa podrobne uvádza v príručke IISD k rokovaniu o investičných zmluvách (IISD, 2014), hodnotenia vplyvov na životné prostredie sú dnes pevne zaužívanou praxou pre projekty v širokom spektre hospodárskych odvetví. Približne dve tretiny zo 110 rozvojových krajín prijali do polovice 90. rokov určitú formu právnych predpisov o hodnotení vplyvov na životné prostredie. Hodnotenia sociálneho vplyvu sú menej časté, ale čoraz viac sa stávajú súčasťou procesu a praxe EIA. Všeobecne dohodnuté zásady hodnotenia sociálneho vplyvu síce chýbajú, ale Medzinárodná asociácia pre hodnotenie vplyvov (IAIA)

- uverejnila ucelený súbor smerníc. Medzi ďalšie varianty patria hodnotenia udržateľnosti, ktoré integrujú sociálne, hospodárske a environmentálne perspektívy, alebo hodnotenia kumulatívneho vplyvu. Hodnotenie environmentálneho a sociálneho vplyvu sa čoraz častejšie robí súčasne. Hodnotenia vplyvov môžu zahŕňať aj hodnotenie vplyvov na dobré životné podmienky zvierat.
75. S identifikáciou rizík môžu pomôcť aj nástroje analýzy rizík, ako sú nástroje vyvinuté Svetovým fondom na ochranu voľne žijúcich živočíchov a rastlín (WWF). Patrí medzi ne nástroj na analýzu rizík súvisiacich so zásobovaním vodou (www.supplyrisk.org) a filter rizík pre vodu (<http://waterriskfilter.panda.org>).
 76. Viac informácií sa nachádza v prílohe A, ods. 2 a 6.
 77. Rozsah procesu náležitej starostlivosti odporúčaného v smerniciach OECD môže ovplyvniť napríklad, to či sa finančná služba používa predovšetkým na určenie vlastníctva, financovanie alebo podporu *všeobecnej činnosti* klienta (napr. všeobecné podnikové úvery alebo financovanie), alebo len na *špecifickú činnosť* (napr. na financovanie projektov). V prvom prípade sa očakáva, že finančná inštitúcia bude reagovať na všetky nepriaznivé vplyvy spojené s činnosťami klienta. V druhom prípade možno očakávať, že bude reagovať len na vplyvy činností, ktoré financuje alebo podporuje.
 78. Podľa *Výkladovej príručky Úradu vysokého komisára OSN pre ľudské práva o zodpovednosti spoločností za dodržiavanie ľudských práv* náprava nie je len procesom nápravy negatívneho vplyvu, ale sú to aj podstatné výsledky, ktoré môžu pôsobiť proti negatívnemu vplyvu alebo ho napraviť. Tieto výsledky môžu mať rôzne formy, ako napríklad ospravedlnenie, reštitúcia, rehabilitácia, finančné alebo nefinančné odškodnenie a represívne sankcie (trestné alebo správne, napríklad pokuty), ako aj predchádzanie škodám napríklad prostredníctvom súdnych príkazov alebo záruk neopakovania.
 79. Program realizovaný iniciatívou Sustainability Initiative of South Africa (SIZA) je dobrým príkladom miestneho programu dodržiavania sociálnych štandardov. Tento etický obchodný program vyvinulo združenie miestnych pestovateľov. Vytvorili jednotný súbor noriem pre výrobcov ovocia v Južnej Afrike založený na vnútroštátnych právnych predpisoch, referenčnom kódexe správania a referenčnom procese auditu, metodike programu Global Social Compliance a dohovoroch MOP. Najväčší maloobchodník spolupracuje s miestnymi organizáciami na budovaní kapacít. Posilnením postavenia miestnych partnerov sa maloobchodník snaží zabezpečiť, aby jeho investície do sociálneho výkonu jeho poľnohospodárskeho dodávateľského reťazca v Južnej Afrike boli udržateľné.
 80. Po zrušení budovy Rana Plaza francúzske Národné kontaktné miesto poukázalo na význam nezávislých a vysokokvalitných auditov v nasledujúcej správe: Správa Národného kontaktného miesta o vykonávaní smerníc OECD v textilnom a odevnom sektore na základe odporúčania ministerky zahraničného obchodu Nicole Bricq, Odporúčanie č. 6 na stranách 57 – 58, 2. december 2013, www.tresor.economie.gouv.fr/File/398811.
 81. Napríklad SGS vypracovala globálny program Global Social Compliance s cieľom znížiť únavu z auditu.

Zdroje

- FAO (2014), *Innovation in Family Farming* (Inovácia v rodinnom poľnohospodárstve), Stav potravín a poľnohospodárstva, Organizácia OSN pre výživu a poľnohospodárstvo, Rím.
- FAO (2012), *Investing in Agriculture for a Better Future* (Investície do poľnohospodárstva pre lepšiu budúcnosť), Stav potravín a poľnohospodárstva, Organizácia OSN pre výživu a poľnohospodárstvo, Rím.
- IISD (2014), *Sprievodca rokovaním o investičných zmluvách pre poľnohospodársku pôdu a vodu*, Medzinárodný inštitút pre trvalo udržateľný rozvoj, Manitoba.
- OECD/FAO (2015), *OECD-FAO Poľnohospodársky výhľad na rok 2015*, OECD Publishing, Paríž,
http://dx.doi.org/10.1787/agr_outlook-2015-en
- OECD (2014), *Due Diligence in the Financial Sector: Adverse Impacts Directly Linked to Operations, Products or Services by a Business Relationship* (Náležitá starostlivosť vo finančnom sektore: nepriaznivé vplyvy priamo spojené s činnosťami, produktmi alebo službami prostredníctvom obchodného vzťahu)
<http://mneguidelines.oecd.org/global-forum/GFRBC-2014-financial-sector-document-1.pdf>.
- OECD (2013), *Usmernenie OECD o náležitej starostlivosti pre zodpovedné dodávateľské reťazce nerastov z oblastí zasiahnutých konfliktom a vysokorizikových oblastí: Druhé vydanie*, OECD Publishing, Paríž,
<http://dx.doi.org/10.1787/9789264185050-en>.

Príloha A

Opatrenia na zmiernenie a prevenciu rizík v poľnohospodárskych dodávateľských reťazcoch

V tejto prílohe sa uvádzajú riziká negatívnych vplyvov vznikajúcich v poľnohospodárskych dodávateľských reťazcoch a navrhujú sa opatrenia na ich zmiernenie a prevenciu čerpajúc pri tom z rovnakých noriem ako model podnikovej politiky. Navrhované opatrenia sa môžu navzájom posilňovať. Napríklad dodržiavanie pracovných práv, a to aj poskytovaním dôstojných miezd a pracovných podmienok, môže podporiť prístup k dostatočnému množstvu potravín a pomôcť dosiahnuť najvyššiu možnú úroveň fyzického a duševného zdravia. Vykonávanie navrhovaných opatrení treba prispôbiť pozícii a druhu zapojenia každej spoločnosti do dodávateľského reťazca, kontextu a umiestneniu jej činností, ako aj jej veľkosti a kapacitám.

1. Prierezové normy pre zodpovedné správanie podnikov

1.1 Zverejňovanie informácií

Riziká

Nedostatočná transparentnosť môže viesť k nedôvere a pripraviť spoločnosti o možnosť vyriešiť menšie problémy skôr, než eskalujú do veľkých konfliktov. Maximálna možná výmena informácií môže naopak znížiť transakčné náklady pre všetky zainteresované strany (FAO, 2010). Pokiaľ sa informácie neposkytnú jazykovo a kultúrne primeraným, merateľným, overiteľným a včasným spôsobom, a to aj prostredníctvom pravidelných konzultačných stretnutí a všeobecných médií, spoločnostiam hrozí, že ich potenciálne dotknuté zainteresované strany úplne nepochopia alebo že sa im nepodarí osloviť všetky príslušné strany (IFC, 2012). Ak neexistujú jasné a vynútiteľné právne predpisy o transparentnosti a zverejňovaní, je potrebné uplatňovať zvýšenú náležitú starostlivosť (OECD, 2006).

Opatrenia na zmiernenie rizík

- **Poskytujte verejnosti včasné a presné informácie** bez toho, aby ste ohrozili konkurencieschopnosť alebo povinnosti voči skutočným (konečným) vlastníkom spoločnosti o:
 - účele, povahe a rozsahu činností,
 - nájomných zmluvách a/alebo iných zmluvách a ich podmienkach,
 - činnostiach, štruktúre, vlastníctve a riadení finančnej situácie a
 - výkonnosti spoločnosti,

- politikách zodpovedného správania podnikov a procese ich vykonávania vrátane procesu zapojenia zainteresovaných strán a dostupnosti mechanizmov riešenia sťažností a nápravy,
- hodnoteniach vplyvov na životné prostredie, sociálne veci a ľudské práva (ESHRIA) vrátane predvídateľných rizikových faktorov, ako sú potenciálne vplyvy činností spoločnosti na životné prostredie, sociálne faktory, ľudské práva, zdravie a bezpečnosť rôznych zainteresovaných strán, ako aj na posvätné miesta alebo pozemky a vody tradične využívané alebo obývané pôvodným obyvateľstvom a miestnymi komunitami,
- plánoch riadenia životného prostredia a ľudských práv a vlastnostiach výrobkov.¹
- **Šírite informácie** prostredníctvom všetkých vhodných oznamovacích prostriedkov (tlač, elektronické a sociálne médiá vrátane novín, rozhlasu, televízie, pošty, miestnych stretnutí atď.), zohľadnite pritom situáciu vzdialených alebo izolovaných a prevažne negramotných komunít a zabezpečte, aby takáto komunikácia a konzultácie prebiehali v jazyku (jazykoch) dotknutých komunít.²
- V prípade bezprostredného ohrozenia ľudského zdravia alebo životného prostredia **okamžite a bezodkladne poskytnite** všetky informácie, ktoré by mohli orgánom a verejnosti umožniť prijať opatrenia na predchádzanie alebo zmiernenie škôd vyplývajúcich z ohrozenia.³
- **Prispôbte politiky zverejňovania** charakteru, veľkosti a umiestneniu prevádzok a činností s náležitým ohľadom na náklady, obchodné tajomstvo a iné záležitosti týkajúce sa ochrany hospodárskej súťaže.⁴

1.2 Konzultácie

Riziká

Nedostatočné konzultácie so zainteresovanými stranami, ktorých by sa mohli dotknúť činnosti spoločnosti, bránia spoločnostiam realisticky posúdiť životaschopnosť projektu a nájsť spôsoby, ako efektívne a špecificky v danom kontexte reagovať. Inkluzívne a plne transparentné konzultácie môžu znížiť transakčné náklady, znížiť odpor voči projektu a vybudovať dôveru medzi zainteresovanými stranami.

Opatrenia na zmiernenie rizík

- Vypracujte a realizujte **plán zapojenia zainteresovaných strán** prispôbený rizikám, vplyvom a vývojovej etape činností a charakteristikám a záujmom dotknutých komunít. Súčasťou plánu by mali byť podľa možností diferencované opatrenia, ktoré umožnia účinnú účasť znevýhodneným alebo zraniteľným osobám.⁵
- Organizujte včasné a priebežné konzultácie v dobrej viere, účinné a zmysluplné **konzultácie s potenciálne dotknutými komunitami** s náležitým ohľadom na medzinárodné normy uvedené v prílohe B. Takéto konzultácie by sa mali uskutočniť aj v prípade akýchkoľvek zmien v činnostiach alebo prevádzkach.⁶
- Organizujte konzultácie a rozhodovacie procesy **bez zastrašovania**, v atmosfére dôvery, pred prijatím rozhodnutí a reagujte na jednotlivé príspevky s prihliadnutím na existujúcu mocenskú nerovnováhu medzi rôznymi stranami.⁷
- V prípade potreby sa spolu s reprezentatívnymi inštitúciami dotknutých komunít **a v spolupráci s týmito komunitami usilujte poskytovať technickú a právnu pomoc**

postihnutým komunitám, aby sa mohli zapojiť do prípravy projektov nediskriminačným spôsobom.

- V **plnej miere a spravodlivo zohľadňujte názory vyjadrené** počas konzultácií, poskytnite dotknutým komunitám dostatočný čas medzi oznámením a verejnou konzultáciou o navrhovaných činnostiach na prípravu ich reakcie a informujte dotknuté osoby o tom, ako ste prihliadli na ich obavy.⁸
- **Dokumentujte a plňte dohody** vyplývajúce z konzultácií, vrátane zavedenia postupu pre riadne zaznamenávanie názorov a obáv komunít. I keď môžete uprednostniť písomné vyhlásenia, názory členov komunity by sa mohli zaznamenávať aj na videozáznam alebo zvukovú pásku alebo akýmkoľvek iným vhodným spôsobom so súhlasom komunít.⁹
- Pokiaľ je to možné, overte, **či zástupcovia komunít** skutočne zastupujú názory príslušných zainteresovaných strán a či sa na nich možno spoľahnúť, že budú verne oznamovať výsledky konzultácií svojim voličom.
- Pri vykonávaní **hodnotení vplyvov** vytvorte mechanizmy pre účasť komunít vrátane zraniteľných skupín, na navrhovaní a vykonávaní hodnotení, identifikujte subjekty zodpovedné za záväzky, nápravu, poistenie a odškodnenie a vytvorte postupy pre preskúmanie a odvolanie.¹⁰

1.3 Hodnotenie vplyvov

Riziká

Spoločnosti sa môžu vyhnúť skutočným a potenciálnym negatívnym vplyvom svojich činností, procesov, tovarov a služieb alebo, ak je to nevyhnutné, zmierniť ich prostredníctvom priebežného posudzovania rizík takýchto vplyvov počas ich celého životného cyklu. Takéto hodnotenia im môžu umožniť vybudovať si komplexný a prezieravý prístup k riadeniu rizík vrátane rizík vyplývajúcich z činností ich obchodných partnerov.¹¹

Opatrenia na zmiernenie rizík

- Zahrňte do hodnotenia vplyvov **tieto etapy**:
 1. Skríning, t. j. určenie toho, ktoré návrhy by mali byť predmetom hodnotenia vplyvov, s cieľom vylúčiť návrhy, ktoré pravdepodobne nebudú mať negatívne vplyvy, a označiť úroveň požadovaného hodnotenia.
 2. Stanovenie rozsahu, t. j. vymedzenie zamerania hodnotenia vplyvov a kľúčových otázok, ktoré sa majú preskúmať.
 3. Analýza vplyvov.
 4. Identifikácia zmiernujúcich opatrení vrátane, ak je to za daných okolností vhodné: nepokračovanie v činnostiach; nájdenie alternatív, ktoré by zabránili nepriaznivým vplyvom; začlenenie bezpečnostných opatrení do návrhu činností; alebo poskytnutie peňažnej a/alebo nepeňažnej náhrady za negatívne vplyvy.
- Pri hodnotení vplyvov na životné prostredie, sociálne otázky a ľudské práva (ESHRIA) sa, podľa potreby, zamerajte na tieto **pravdepodobné vplyvy** (hodnotenie sa môže prípadne vzťahovať nielen na nepriaznivé vplyvy, ale aj na pozitívne vplyvy s cieľom posilniť ich):

- vplyvy na životné prostredie, ako sú vplyvy na pôdu, vodu, ovzdušie, lesy a biodiverzitu,¹²
 - sociálne vplyvy, ktoré môžu ovplyvniť prosperitu, životaschopnosť a prežitie dotknutých komunít vrátane kvality života meranej z hľadiska rozdelenia príjmov, fyzickej a sociálnej integrity a ochrany jednotlivcov a komunít, úrovne zamestnanosti a príležitostí, zdravia a prosperity, vzdelávania a dostupnosti a štandardu bývania a ubytovania, infraštruktúry, služieb,
 - vplyvy na ľudské práva, ktoré môžu negatívne ovplyvniť napríklad využívanie hospodárskych, sociálnych, kultúrnych, občianskych a politických práv dotknutých komunít,
 - vplyvy na kultúrne dedičstvo, spôsob života, hodnoty, systémy viery, jazyk(-y), zvyky, hospodárstvo, vzťahy s miestnym prostredím a konkrétnymi druhmi, sociálnu organizáciu a tradície dotknutých komunít,
 - vplyvy na ženy s náležitým ohľadom na ich úlohu poskytovateľiek potravín, opatrovníčok biodiverzity a nositeľiek tradičných poznatkov,¹³
 - vplyvy na dobré životné podmienky zvierat.
- Vyzvite **dotknuté komunity**, aby sa zapojili do vykonávania hodnotenia vplyvov, vyžiadajte si od nich informácie a poskytujte im pravidelnú spätnú väzbu vo všetkých etapách hodnotenia vplyvov.¹⁴
 - Posúďte riziká a vplyvy v kontexte **oblasti vplyvu projektu**, ak projekt zahŕňa fyzické prvky, aspekty a zariadenia, ktoré pravdepodobne povedú k vzniku vplyvov.¹⁵

1.4 Spoločné využívanie prínosov

Riziká

Aby sa spoločnosti vyhli riziku vzniku miestneho odporu a znížili svoje transakčné náklady, mali by preskúmať spôsoby, ako dosiahnuť čo najvyššie pozitívne vplyvy svojich činností na miestne komunity. Zapojenie spoločností do konzultácií o prínosoch ich operácií s rôznymi zainteresovanými stranami môže vybudovať dôveru, pomôcť zabezpečiť miestnu akceptáciu a vytvoriť dlhodobé spojenectvá medzi stranami a zároveň predchádzať konfliktom. Ak sa zabezpečí, že činnosti budú pre zainteresované strany prínosom, môže to uľahčiť výber prijateľných miest pre prevádzky a čerpanie miestnych poznatkov na zabezpečenie optimálneho využitia agroekologického potenciálu (FAO, 2010, OSN, 2009).

Zdieľanie prínosov a kompenzácia za nevyhnutné negatívne vplyvy sú dve rozdielne veci (i keď sa môžu vzájomne dopĺňať), cieľom zdieľania prínosov je vytvoriť partnerstvo medzi spoločnosťou a pôvodným obyvateľstvom alebo miestnymi komunitami ako výraz uznania ich prínosu k činnostiam. Za osobitných okolností môže mať pôvodné obyvateľstvo alebo miestne spoločenstvá nárok na zdieľanie prínosov vyplývajúcich z činností a prevádzok, ak spoločnosti využívajú ich pôdu, zdroje alebo poznatky.¹⁶ Takéto prínosy môžu byť peňažné alebo nepeňažné¹⁷, podľa dohody medzi spoločnosťou a príslušnou komunitou, ktorú dosiahnu v rámci konzultačného procesu. Rozhodnutie týkajúce sa druhov prínosov môže vychádzať z hodnotenia vplyvov na životné prostredie, sociálne otázky a ľudské práva (ESHRIA).¹⁸

Existujú však aj riziká spojené so spoločným využívaním prínosov. Spoločnosti čelia riziku konfliktu s pôvodným obyvateľstvom, keď sa po rokovaní o dohodách o spoločnom využívaní prínosov, prínosy v skutočnosti nezdieľajú s celou komunitou, ale

zmocní sa ich len konkrétna skupina zainteresovaných strán. Na spoločnom využívaní prínosov sa dá dohodnúť s niektorými, ale nie všetkými príslušnými komunitami, čo vedie k vylúčeniu určitých komunit. Takéto riziká možno zmierniť zmysluplným zapojením zainteresovaných strán do procesu náležitej starostlivosti.

Opatrenia na zmiernenie rizík

- Snažte sa **identifikovať príležitosti** na prínosy pre rozvoj, napríklad prostredníctvom: vytvárania miestnych priamych a spätných väzieb a miestnych pracovných miest s bezpečným pracovným prostredím; diverzifikácie príležitostí na vytváranie príjmov; rozvoja kapacít; miestneho obstarávania; prenosu technológií; zlepšenia miestnej infraštruktúry; zlepšenia prístupu k úverom a trhom, najmä pre malé a stredné podniky; platieb za environmentálne služby; rozdeľovania výnosov alebo zakladania trustových fondov.¹⁹
- Zabezpečte, aby činnosti **zodpovedali prioritám rozvoja** a sociálnym cieľom hostiteľskej vlády.²⁰
- Podelte sa o **peňažné aj nepenažné prínosy** vyplývajúce z činností, na ktoré sa využíva pôda, zdroje a znalosti pôvodného obyvateľstva na základe konzultačného procesu a ESHRIA spôsobom, ktorý nezvýhodňuje nespravodlivo konkrétne skupiny, ale podporuje spravodlivý a udržateľný sociálny rozvoj.²¹

1.5 Mechanizmy riešenia sťažností

Riziká

Mechanizmy riešenia sťažností na úrovni činností, ktoré sú navrhnuté ako systémy včasného varovania a informovanosti o rizikách, ponúkajú miestny, zjednodušený a vzájomne prospešný spôsob riešenia problémov medzi spoločnosťami a dotknutými komunitami vrátane držiteľov vlastníckych práv tým, že pomáhajú riešiť menšie spory rýchlo, lacno a spravodlivo ešte predtým, než sa dostanú do formálnych mechanizmov riešenia sporov vrátane súdnych sporov (MVK, 2009). Spoločnostiam môžu poskytnúť cennú spätnú väzbu tým, že: slúžia ako systém včasného varovania pred väčšími problémami; zachytávajú postrehy jednotlivcov, ktoré poukazujú na možnosti zlepšenia činnosti spoločnosti alebo jej systémov riadenia; a naznačujú možné systémové zmeny, ktoré zabezpečia, aby sa určité sťažnosti neopakovali (CAO, 2008).

Opatrenia na zmiernenie rizík

- **Nastavte** mechanizmus riešenia sťažností podľa rizík a negatívnych vplyvov činností na rýchle riešenie obáv pomocou zrozumiteľného, transparentného, kultúrne vhodného a ľahko dostupného konzultačného procesu a bez toho, aby boli podnikané odvetné kroky voči strane, ktorá problém alebo obavy nastolila.²²
- **Spolupracujte s dotknutými zainteresovanými stranami** na koncepcii a fungovaní tohto mechanizmu a zabezpečte, aby spĺňal ich potreby v praxi a všetky strany sa usilovali, aby bol úspešný.²³
- Vyhnite sa používaniu mechanizmov riešenia sťažností zavedených spoločnosťami na **zabránenie prístupu** k súdnym alebo mimosúdnym mechanizmom riešenia sťažností, vrátane Národných kontaktných miest zriadených podľa smerníc OECD, alebo na oslabenie úlohy odborových zväzov v riešení pracovnoprávných sporov.²⁴

Dôležitý referenčný bod poskytujú aj kritériá účinnosti mimosúdnych mechanizmov na riešenie sťažností obsiahnuté v Hlavných zásadách OSN (zásada 31): štátne aj neštátne mimosúdne mechanizmy na riešenie sťažností by mali spĺňať kritériá uvedené v tabuľke A.1, aby boli účinné.

Tabuľka A.1. **Charakteristiky účinných mechanizmov riešenia sťažností**

Zákonný	Umožnite získanie dôvery skupín zainteresovaných strán, pre ktoré sú určené, a neste zodpovednosť za spravodlivý priebeh riešenia sťažností.
Dostupný	Informujte o existencii mechanizmu všetky skupiny zainteresovaných strán, pre ktoré je určený, a poskytnite primeranú pomoc tým, ktorí môžu čeliť osobitným prekážkam v prístupe.
Predvídateľný	Poskytnite jasný a známy postup s orientačným časovým rámcom pre každú etapu a jasne vysvetlite všetky typy dostupných postupov a výsledkov a prostriedky monitorovania vykonávania.
Spravodlivý	Usilujte sa zabezpečiť, aby poškodené strany mali primeraný prístup k zdrojom informácií, poradenstva a odborných znalostí potrebných na zapojenie sa do procesu riešenia sťažností za spravodlivých,
Transparentný	Informujte strany, ktorých sa sťažnosť týka, o pokroku vybavovania a poskytnite im dostatočné informácie o fungovaní mechanizmu s cieľom vybudovať dôveru v jeho účinnosť a splniť akýkoľvek dotknutý verejný záujem.
V súlade s	Zabezpečte, aby výsledky a prostriedky nápravy zodpovedali medzinárodne uznávaným ľudským právam.
Zdroj poučenia	Vychádzajte z príslušných opatrení a identifikujte poučenia, ktoré pomôžu zlepšiť mechanizmus a predísť sťažnostiam a škodám v budúcnosti.
Založený na zapojení a dialógu	Konzultujte so skupinami zainteresovaných strán, pre ktoré je mechanizmus určený, o jeho koncepcii a fungovaní a zamerajte sa na dialóg ako na prostriedok riešenia a vyriešenia sťažností.

Zdroj: Hlavné zásady OSN, zásada 31.

2. Ľudské práva

Riziká

Spoločnosti sa vystavujú riziku nedodržovania ľudských práv, ak spôsobujú negatívne vplyvy na ľudské práva alebo k nim prispievajú v kontexte svojich vlastných činností a neriešia takéto vplyvy, keď sa vyskytnú. Mali by predchádzať negatívnym vplyvom na ľudské práva, ktoré priamo súvisia s ich obchodnými činnosťami, výrobkami alebo službami prostredníctvom obchodného vzťahu, alebo tieto vplyvy zmierňovať.²⁵ Zodpovednosť spoločností za dodržiavanie ľudských práv existuje nezávisle od schopností a/alebo ochoty štátov plniť si vlastné záväzky v oblasti ľudských práv a neznižuje tieto povinnosti.²⁶ Ak vnútroštátne právne predpisy nie sú dostatočne rozvinuté alebo presadzované, spoločnosti by mali na identifikáciu a riešenie rizika negatívnych vplyvov na ľudské práva využívať zvýšenú náležitú starostlivosť.

Treba mať na pamäti vzájomnú závislosť všetkých ľudských práv vrátane hospodárskych, sociálnych, kultúrnych, občianskych a politických práv. Spoločnosti by mali pravidelne preskúmavať svoje povinnosti súvisiace s ľudskými právami, aby z kvalitatívneho hľadiska zistili, či u nich nedochádza k nedodržovaniu ľudských práv, vrátane tých, ktorými sa toto usmernenie konkrétne nezaobera.

Opatrenia na zmiernenie rizík

- **Identifikujte držiteľov práv** potenciálne ovplyvnených činnosťou spoločnosti a jej obchodných partnerov. Vo všeobecnosti zo zahŕňa vykonanie hĺbkového preskúmania skutočných alebo potenciálnych činností a vzťahov spoločnosti na účely zistenia potrebných skutočností a následné kvalitatívne hodnotenie týchto činností z hľadiska dodržiavania ľudskoprávných noriem s cieľom identifikovať aktérov, ktorých práva môžu byť dotknuté. Na úplné pochopenie všetkých potenciálnych negatívnych vplyvov činností a vzťahov spoločnosti sú nevyhnutné proaktívne konzultácie s príslušnými zainteresovanými stranami.²⁷
- **Vykonajte náležitú starostlivosť v oblasti ľudských práv** posúdením skutočných a potenciálnych vplyvov na ľudské práva,²⁸ integrovaním zistení a prijatím príslušných opatrení, sledovaním reakcií a informovaním o riešení vplyvov. Je to priebežná činnosť, keďže riziká v oblasti ľudských práv sa môžu v priebehu vývoja činností spoločnosti a jej prevádzkovej situácie meniť.²⁹
- Zabezpečte **spravodlivé zaobchádzanie so všetkými zainteresovanými stranami**, najmä so zraniteľnými skupinami, ako sú ženy, mládež a menšiny, s ohľadom na ich situáciu, obmedzenia a potreby.³⁰
- Uznajte životne dôležitú úlohu žien v poľnohospodárstve a prijmite vhodné opatrenia na odstránenie **diskriminácie žien** a na pomoc pri zabezpečovaní ich plného profesijného rozvoja a pokroku³¹, a to aj umožnením rovnakého prístupu k prírodným zdrojom, vstupom, výrobným nástrojom, poradenským a finančným službám, odbornej príprave, k trhom a informáciám a ku kontrole nad nimi.³²

3. Pracovné práva

Riziká

Obchodné spoločnosti môžu byť pre hostiteľské krajiny a spoločnosti významným prínosom, pretože prispievajú k hospodárskemu a sociálnemu blahobytu prostredníctvom zlepšovania životnej úrovne a vytvárania atraktívnych pracovných príležitostí a podporujú uplatňovanie ľudských a pracovných práv. Okrem zabezpečenia základných pracovných noriem pre vlastných pracovníkov môžu pomáhať zlepšovať aj pracovné podmienky neformálnych pracovníkov, vrátane pracovníkov na samozásobiteľských farmách.

Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (ICESCR), uznávajú právo na spravodlivé a priaznivé pracovné podmienky (článok 7) a právo na zakladanie odborových zväzov (článok 8). Právo zakladať odborové zväzy a vstupovať do nich chráni aj Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach (ICCPR). Medzinárodné pracovné dohovory³³ sa tiež zaoberajú pracovnými právami.³⁴ Zmluvy o dodržiavaní ľudských práv, ako je Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (ICESCR) a Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach (ICCPR), sú síce určené štátom, ale spoločnosti môžu negatívne ovplyvniť uplatňovanie práv, ktoré obsahujú. Preto zohrávajú významnú úlohu pri podpore postupného uplatňovania týchto práv. Dodržiavanie pracovných práv zakotvených v týchto dohovoroch vrátane ôsmich základných dohovorov MOP, môže spoločnostiam pomôcť minimalizovať negatívne vplyvy a maximalizovať pozitívne vplyvy. Napríklad nadviazanie skutočného dialógu so slobodne zvolenými zástupcami pracovníkov umožňuje pracovníkom aj zamestnávateľom lepšie porozumieť výzvam druhej strany a nájsť spôsoby, ako ich vyriešiť (MOP, 2006).

Dodržiavanie pracovných práv v odvetví poľnohospodárstva však môže byť náročné, keďže nezávislé aj platené zamestnanie často zostáva neformálne a mnohí poľnohospodárski pracovníci sú vylúčení z rozsahu pôsobnosti pracovného práva (OSN, 2009). V poľnohospodárstve pracuje 60 % detských pracovníkov vo veku 5 – 17 rokov (MOP, 2011a). Pracovné a životné podmienky pracovníkov na plantážach sú naďalej zdrojom znepokojenia, najmä čo sa týka povinného testovania tehotenstva, dlhového otroctva a zdravotných rizík spojených s rozšíreným zneužívaním pesticídov (OSN, 2009).

Marginalizované skupiny, ako sú ženy, mladí a domorodí a migrujúci pracovníci, ako aj pracovníci zamestnaní na príležitostnom, úkolovom alebo sezónnom základe a neformálni pracovníci, často čelia zneužívaniu alebo musia pracovať v podmienkach ohrozujúcich ich zdravie (OSN, 2009). Špecifické riziká sa spájajú so situáciou žien v rozvojových krajinách, kde 43 % pracovnej sily v poľnohospodárstve tvoria ženy, ale agropriemysel má tendenciu považovať úlohy plnené ženami za nekvalifikované, zamestnávať ich na pozíciách s vysokým podielom ľudskej práce, platiť im menej ako mužom a zároveň im poskytovať menej príležitostí na kariérny postup (MOP, 2011b).

Porušovanie základných pracovných práv môže vyvolať sociálne napätie, ktoré môže ovplyvniť výkonnosť spoločností. Spoločnosť využívajúca diskriminačné postupy v oblasti zamestnania a povolania si obmedzuje prístup k talentom zo širšieho súboru zručností a kompetencií. Pocit nespravodlivosti a rozhorčenia spôsobený diskrimináciou pravdepodobne ovplyvní výkonnosť pracovníkov (MOP, 2008).

Opatrenia na zmiernenie rizík³⁵

Ochrana pracovníkov

- Vo všetkých činnostiach sa riadte **zásadou rovnosti príležitostí a zaobchádzania v zamestnaní** a nediskriminujte svojich zamestnancov v zamestnaní alebo povolani z dôvodov rasovej príslušnosti, farby pleti, pohlavia, veku, vierovyznania, politického názoru, etnického alebo sociálneho pôvodu, zdravotného znevýhodnenia či iného stavu, ak výber týkajúci sa charakteristík zamestnancov nie je podložený vládnyimi politikami, ktorých špecifickým cieľom je zvyšovať rovnosť pracovných príležitostí alebo ktoré sa vzťahujú na nevyhnutné požiadavky konkrétneho pracovného miesta; postarajte sa, aby boli hlavným východiskom pri náboe, umiestňovaní, školení a postupe pracovníkov na všetkých úrovniach ich kvalifikácie, zručnosti a skúsenosti.³⁶
- Dodržiavajte **minimálny vek** na prijatie do zamestnania alebo na prácu s cieľom zabezpečiť účinné zrušenie detskej práce.³⁷
- Nezamestnávajte deti a nevyužívajte **nútenú prácu**, teda akúkoľvek prácu alebo služby, ktoré sa nevykonávajú dobrovoľne a vynucujú sa od jednotlivca pod hrozbou násillia alebo trestu.
- Priebežne **monitorujte** primárny dodávateľský reťazec, aby ste odhalili akékoľvek zásadné zmeny alebo nové riziká alebo prípady detskej a/alebo nútenej práce a spolupracujte s primárnymi dodávateľmi na prijatí a uplatňovaní právnych opatrení.³⁸

Dôstojné pracovné podmienky

- Dodržiavajte **normy v oblasti zamestnania** a pracovnoprávných vzťahov, ktoré nie sú menej priaznivé ako normy dodržiavané porovnateľnými zamestnávateľmi. Ak v krajine, v ktorej spoločnosť pôsobí, neexistujú porovnateľní zamestnávatelia, poskytujte najlepšie možné mzdy, benefity a pracovné podmienky v rámci vládnych

politik. Tie by mali byť minimálne primerané na uspokojenie základných potrieb pracovníkov a ich rodín.³⁹

- Snažte sa poskytovať svojim pracovníkom **stabilné zamestnanie** a dodržiavať slobodne dohodnuté povinnosti týkajúce sa stability zamestnania a sociálneho zabezpečenia.⁴⁰
- Ak uvažujete o zmene činností, ktorá by mala významný vplyv na zamestnanosť, **dostatočne včas o týchto zmenách informujte** zástupcov pracovníkov a v prípade potreby aj príslušné vládne orgány a spolupracujte s nimi s cieľom čo najviac zmierniť rozsah možných negatívnych účinkov.⁴¹

Zastúpenie pracovníkov a kolektívne vyjednávanie

- Uznajte dôležitosť **atmosféry vzájomného porozumenia a dôvery**, ktorá je priaznivá pre ambície pracovníkov.⁴²
- Uznajte, že pracovníci majú bez akejkoľvek diskriminácie právo **zakladať a vstupovať do organizácií** podľa vlastného výberu a bez predchádzajúceho povolenia.
- Zaved'te systémy pravidelných **konzultácií a spolupráce** medzi zamestnávateľmi a pracovníkmi a ich zástupcami v otázkach spoločného záujmu, ako aj s príslušnými orgánmi s cieľom zabezpečiť dodržiavanie vnútroštátnych politik sociálneho rozvoja.
- Vytvorte systémy pravidelného **informovania** pracovníkov a ich zástupcov s cieľom podporiť zmysluplné rokovania o podmienkach zamestnávania a umožniť im získať pravdivý a verný obraz o výsledkoch spoločnosti.⁴³
- Zdržte sa prijímania **diskriminačných a disciplinárnych opatrení** voči pracovníkom, ktorí v dobrej viere informujú vedenie alebo príslušné verejné orgány o postupoch v rozpore so zákonom, smernicami OECD alebo politikami spoločnosti.
- Nevyhrážajte sa **presunom** celej prevádzkovej jednotky alebo jej časti z príslušnej krajiny alebo presunom pracovníkov zo subjektov tvoriacich zložku v iných krajinách s cieľom nespravodlivo ovplyvniť vyjednávanie so zástupcami pracovníkov alebo brániť výkonu práva pracovníkov organizovať sa.
- Nepodnikajte odvetné opatrenia, nezasahuje ani nediskriminuje **zástupcov pracovníkov**.⁴⁴
- Umožnite povereným zástupcom pracovníkov vyjednávať v rámci **kolektívneho vyjednávania alebo vzťahov medzi zamestnancami a vedením**.
- Začleňte do kolektívnych zmlúv ustanovenia **o riešení sporov** vznikajúcich v súvislosti s ich výkladom a uplatňovaním a na zabezpečenie vzájomne uznávaných práv a povinností.⁴⁵

Zamestnávanie miestnych obyvateľov

- V čo najväčšej možnej miere a bez diskriminácie **zamestnávajte miestnych pracovníkov**, a to aj na riadiacich pozíciách, a v spolupráci so zástupcami pracovníkov a prípadne s príslušnými vládnymi orgánmi im poskytujte odborné školenia zamerané na zvýšenie úrovne ich zručností.⁴⁶

Školenie

- Zabezpečte, aby sa pracovníkom na všetkých úrovniach poskytovala **príslušná**

odborná príprava a školenie na plnenie potrieb prevádzok a, ak je to vhodné, robte tak aj v spolupráci s príslušnými vládnyimi orgánmi a organizáciami zamestnávateľov a pracovníkov. Takáto odborná príprava a školenie by mali v čo najväčšej možnej miere rozvíjať všeobecne užitočné zručnosti a podporovať pracovné príležitosti.

- Pri pôsobení v rozvojových krajinách sa zúčastňujte na programoch podporovaných vládami a organizáciami zamestnávateľov a pracovníkov, ktorých cieľom je **podporovať formovanie** a rozvoj zručností a poskytovať odborné poradenstvo.⁴⁷
- Poskytujte vhodné programy odbornej prípravy, vzdelávania a mentorstva pre **mládež** s cieľom zvýšiť ich kapacity a/alebo prístup k dôstojnej práci a podnikaniu a podporujete prístup žien ku školeniu a odbornej príprave.⁴⁸
- Vždy, keď je to možné, **ponúknite služby kvalifikovaných pracovníkov** na pomoc v programoch odbornej prípravy a školenia organizovaných vládami ako súčasť svojho príspevku k národnému rozvoju.⁴⁹

4. Zdravie a bezpečnosť

Riziká

Poľnohospodárske činnosti často zahŕňajú niektoré z najnebezpečnejších činností pre pracovníkov a mnoho poľnohospodárskych pracovníkov trpí pracovnými úrazmi a chorobami z povolania. Náročné poveternostné podmienky, úzky kontakt s nebezpečnými zvieratami alebo rastlinami, rozsiahle používanie chemických výrobkov, náročné postavenie tela pri práci, dlhá pracovná doba, či používanie nebezpečných nástrojov a strojov majú za následok zdravotné problémy (IFPRI, 2006). Napríklad, odhadovaný počet otráv pesticídmi sa pohybuje od 2 do 5 miliónov ročne, z čoho 40 000 prípadov sa končí smrťou (MOP, 2005 a 2011b). Zmeny vo využívaní pôdy, strata prírodných nárazníkových oblastí, ako sú mokrade, mangrovy a horské lesy, ktoré zmierňujú účinky prírodných nebezpečenstiev (záplavy, zosuvy pôdy a požiare) alebo znižovanie či degradácia prírodných zdrojov vrátane znižovania kvality, kvantity a dostupnosti sladkej vody, môžu viesť k zvýšeniu zraniteľnosti a ovplyvniť bezpečnosť komunit (IFC, 2012).

Nebezpečné úrovne biologických, chemických alebo fyzických rizík v potravinách môžu ohroziť ľudské zdravie. Tieto nebezpečenstvá pochádzajú zo životného prostredia (napr. toxické kovy, dioxíny a prirodzene sa vyskytujúce toxíny), poľnohospodárskych postupov (napr. rezíduá veterinárnych liekov a pesticídov) alebo zlého zaobchádzania s výrobkom (napr. patogénne plesne). Medzi fyzické nebezpečenstvá patrí špina, škodcovia, vlasy alebo plasty. Týmto rizikám sa dá zabrániť používaním systémov riadenia bezpečnosti potravín vrátane systému kontroly celého reťazca „z farmy na stôl“, ktorý zahŕňa opatrenia biologickej bezpečnosti a používanie zdravotne nezávadnej vody.

Zdravie ľudí úzko súvisí so zdravím zvierat. Koncepcia „jedno zdravie“ vychádza z vedomia, že existujú obrovské príležitosti na ochranu verejného zdravia prostredníctvom politik zameraných na prevenciu a kontrolu patogénov na úrovni populácií zvierat, na rozhraní medzi ľuďmi, zvieratami a životným prostredím. Túto koncepciu schválilo niekoľko vlád a viedla k opatreniam zameraným na prevenciu chorôb postihujúcich ľudí aj zvieratá a na zabezpečenie zodpovedného používania antibiotík v prípade oboch.⁵⁰ 60 % patogénov, ktoré spôsobujú infekčné choroby u ľudí, je živočíšneho pôvodu. Tieto choroby, známe ako zoonózy, môžu prenášať domáce aj voľne žijúce zvieratá. Choroby zvierat, ktoré sú prenosné na ľudí, predstavujú riziko pre verejné zdravie na celom svete. Účinným a úsporným riešením na ochranu ľudí je boj proti všetkým zoonotickým patogénom prostredníctvom ich kontroly pri živočíšnom zdroji.

V Medzinárodnom pakte o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (ICESCR) sa stanovuje postupná realizácia práva na najvyššiu dosiahnuteľnú úroveň fyzického a duševného zdravia (článok 12). Výbor pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva⁵¹, vykladá toto právo ako „inkluzívne právo zahŕňajúce nielen včasnú a primeranú zdravotnú starostlivosť, ale aj základné determinanty zdravia, ako je prístup k bezpečnej a pitnej vode a primeraným sanitárnym zariadeniam, primerané dodávky bezpečných potravín, výživy a bývania, zdravé pracovné a environmentálne podmienky a prístup k vzdelávaniu a informáciám o zdraví“. Výbor uvádza, že „právo na zdravie, rovnako ako všetky ľudské práva, ukladá zmluvným štátom tri typy alebo úrovne povinností: povinnosť dodržiavať, chrániť a plniť. Povinnosť plniť zas zahŕňa povinnosti umožňovať, poskytovať a podporovať.“⁵²

Medzinárodné zmluvy o ľudských právach, ako je Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (ICESCR), sú adresované štátom, ale spoločnosti môžu negatívne ovplyvniť postupnú realizáciu práva na požívanie najvyššieho dosiahnuteľného štandardu fyzického a duševného zdravia alebo podkopávať kroky štátu, ktorý je zmluvnou stranou dohovoru, vedúce k jeho postupnej realizácii. Preto zohrávajú významnú úlohu pri podpore postupného uplatňovania týchto práv. Okrem uvedených priamych zdravotných rizík môžu poľnohospodárske činnosti a potravinové systémy ovplyvniť zdravie jednotlivcov aj nepriamo.

Opatrenia na zmiernenie rizík⁵³

- Vyhodnoťte **riziká a vplyvy** svojich činností na zdravie a bezpečnosť dotknutých komunit.
- Zaveďte **preventívne a kontrolné opatrenia**, ktoré sú v súlade s osvedčenými medzinárodnými postupmi v danom odvetví⁵⁴ a zodpovedajú povahe a rozsahu identifikovaných rizík a vplyvov, snažia sa im predchádzať, a ak to nie je možné, snažia sa ich aspoň minimalizovať.
- Zabráňte alebo znížte na minimum vystavenie pracovníkov, tretej strany a komunity **nebezpečným materiálom a látkam**, ktoré sa môžu uvoľňovať pri výrobných činnostiach, a to vrátane úpravou, nahradením alebo odstránením podmienky alebo materiálu, ktoré spôsobujú potenciálne nebezpečenstvá, a vynaložením primeraného úsilia na kontrolu bezpečnosti dodávok, prepravy a likvidácie nebezpečných materiálov a odpadov.
- Zabráňte alebo znížte na minimum potenciál vystavenia komunity chorobám prenášaným vodou, kontaktom s vodou, vektorom prenášaným a prenosným **chorobám**, ktoré by mohli vyplývať z výrobných činností, a zohľadnite pri tom odlišnú mieru vystavenia zraniteľných skupín a ich vyššiu citlivosť.
- Pomáhajte zasiahnutým komunitám, miestnym vládym agentúram a iným príslušným stranám a spolupracujte s nimi pri ich prípravách na účinnú reakciu na **núdzové situácie**, najmä ak sú ich zapojenie a spolupráca potrebné na reakciu na takéto núdzové situácie⁵⁵
- Zvážte dodržiavanie globálnych **noriem bezpečnosti potravín**, ako napr. Codex Alimentarius,⁵⁶ a globálne normy v oblasti zdravia zvierat, ako napr. normy OIE.⁵⁷
- Podporujte výsledovateľnosť, aby ste zaistili bezpečnosť potravín, ale aj podporili sociálne a environmentálne riadenie a zvýšenie dôvery.⁵⁸

5. Potravinová bezpečnosť a výživa

Riziká

Podľa Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (ICESCR) (článok 11) sú primerané potraviny súčasťou práva na primeranú životnú úroveň.⁵⁹ Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami ICESCR, sa zaväzujú prijať opatrenia na postupné uplatňovanie práva na primeranú životnú úroveň vrátane primeranej výživy.

ICESCR tiež uznáva základné právo každého človeka na život bez hladu. Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami ICESCR, by mali zvážiť prijatie opatrení potrebných na zlepšenie metód výroby, uchovávaní a distribúcie potravín a zohľadniť problémy krajín dovážajúcich potraviny aj krajín vyvážajúcich potraviny. Výbor pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva interpretuje tieto práva tak, že budú uplatnené, ak „každý muž, žena a dieťa, sami alebo v spoločenstve s inými, majú kedykoľvek fyzický a ekonomický prístup k primeranej potrave alebo prostriedkom na jej zaobstaranie“. Uvádza sa v ňom, že „právo na primeranú výživu, podobne ako každé iné ľudské právo, ukladá zmluvným štátom tri druhy alebo úrovne povinností: povinnosť rešpektovať, chrániť a plniť“ a že „ako súčasť svojich povinností chrániť potravinovú základňu ľudí by zmluvné štáty mali prijať vhodné opatrenia na zabezpečenie súladu činností súkromného podnikateľského sektora a občianskej spoločnosti s právom na výživu“.⁶⁰

Dobrovoľné smernice FAO na podporu postupnej realizácie práva na primeranú výživu v kontexte národnej potravinovej bezpečnosti poskytujú vládam poradenstvo pri realizácii práva na primeranú výživu, ktoré môže zahŕňať podporu dostupnosti potravín v množstve a kvalite postačujúcej na uspokojenie stravovacích potrieb jednotlivcov, ako aj fyzickú a ekonomickú dostupnosť primeraných potravín bez nebezpečných látok a prijateľných v rámci danej kultúry alebo prostriedkov ich obstarávania. Smernice nabádajú vlády, aby prijali opatrenia na zabezpečenie toho, aby všetky potraviny, či už miestne vyrobené alebo dovážané, voľne dostupné alebo predávané na trhoch, boli bezpečné a vyhovovali vnútroštátnym normám pre bezpečnosť potravín. Takisto sa v nich navrhuje, aby vlády zaviedli komplexné a racionálne systémy kontroly potravín, ktoré pomocou analýzy rizík a mechanizmov dohľadu znižujú riziko šírenia chorôb prenášaných potravinami, s cieľom zaistiť bezpečnosť potravín v celom potravinovom reťazci vrátane bezpečnosti krmív pre zvieratá.

Dobrovoľné smernice FAO sú určené štátom, ale spoločnosti v ich plnení zohrávajú dôležitú úlohu. Poľnohospodárske investície sa zvýšili po prudkom náraste cien potravín v roku 2008 predovšetkým v reakcii na rastúci dopyt po potravinách. Odhaduje sa, že na uspokojenie predpokladaného dopytu sa celosvetová produkcia potravín bude musieť do roku 2050 zvýšiť o 60 %. Hoci takéto investície sľubujú zvýšenie výroby, zníženie chudoby a podporu hospodárskeho rozvoja, môžu tiež rôznymi spôsobmi oslabiť prístup k potravinám. Jeden z najvýznamnejších negatívnych vplyvov súvisí so získavaním veľkých územných celkov a v rámci tohto procesu, s vysídľovaním komunít z pôdy alebo bránením im v prístupe k nej (FAO, 2010).

Opatrenia na zmiernenie rizík

- V čo najväčšej možnej miere **zväzte vplyv činností** na dostupnosť potravín a prístup k nim, miestnu zamestnanosť, stravovacie preferencie a stabilitu zásobovania potravinami, a to aj zapojením miestnych samospráv a iných príslušných zainteresovaných strán.
- Kde je to vhodné, **identifikujte obavy rôznych zainteresovaných strán** súvisiace s

potravinami prostredníctvom konzultácií so zainteresovanými stranami a vyhodnotíte stratégie na dosiahnutie investičných cieľov pri súčasnom rešpektovaní obáv rôznych zainteresovaných strán týkajúcich sa potravín.

- V čo najväčšej možnej miere **upravte návrh projektu** tak, aby riešil obavy z negatívnych vplyvov na potravinovú bezpečnosť a výživu, napríklad tak, že: zvážite uskutočniteľné alternatívne investície, ak navrhované investície vedú k fyzickému a/alebo ekonomickému vysídleniu miestnych komunít; rekultivujete znehodnotenú pôdu alebo si zvolíte pôdu, ktorá sa predtým nevyužívala na poľnohospodárske účely, ale nie je citlivá z hľadiska životného prostredia; alebo zlepšíte poľnohospodársku produktivitu prostredníctvom udržateľnej intenzifikácie, aby ste tak prispeli k potravinovej bezpečnosti a výžive.
- V čo najväčšej možnej miere **zväžte príspevok** k zlepšeniu prístupu k potravinám a odolnosti a výživy⁶¹ miestneho obyvateľstva prostredníctvom: zvýšenia produkcie bezpečných, výživných a rozmanitých potravín a podpory výživovej hodnoty potravín a poľnohospodárskych výrobkov; uľahčenia prístupu k vstupom, technológiám a trhom; vytvárania pracovných miest v nadväzujúcich činnostiach; alebo zriadenia komunitných skladov na zníženie strát po zbere úrody alebo v prípade kolísania cien.⁶²

6. Práva držby prírodných zdrojov a prístup k nim

Riziká

Riziko držby pôdy, ktoré vzniká pri prekrývaní viacerých nárokov na pôdu, predstavuje štatisticky významné riziko v koncesných investíciách v rozvíjajúcich sa ekonomikách (projekt Munden, 2013). Spomedzi 39 rozsiahlych investícií do poľnohospodárstva, ktoré analyzovali Svetová banka a UNCTAD, bola držba pôdy identifikovaná ako najčastejšia príčina sťažností dotknutých komunít, najmä z dôvodu sporov týkajúcich sa pôdy, na ktorú majú komunity neformálne užívacie práva, a nedostatočnej transparentnosti, najmä pokiaľ ide o podmienky a postupy nadobúdania pôdy (WB, 2014). V roku 2013 sa polovica otázok nastolených v listoch so sťažnosťami doručenými ombudsmanovi IFC a MIGA pre dodržiavanie predpisov (CAO)⁶³ týkala pôdy. Okrem toho sa záležitosti súvisiacich s pôdou a vodou týkala aj takmer štvrtina všetkých prípadov, ktorými sa zaoberala CAO od roku 2000. Zvýšený tlak na zdroje vedie k obavám o prístup k nim, ich množstvo a správu, pričom pôda aj voda sa často vnímajú ako súčasť kultúry a identity. V sťažnostiach adresovaných CAO týkajúcich sa pôdy prevládajú sťažnosti jednotlivcov ohľadom nadobúdania pôdy (22 %), kompenzácií (33 %) a presídlenia (32 %) (CAO, 2013).

Potravinárstvo a nápojový priemysel je na druhom mieste hneď za ťažobným priemyslom ako adresát sťažností organizácií občianskej spoločnosti na to, že primerane nezohľadňuje práva súvisiace s prístupom k pôde a vode (ES, 2011).⁶⁴ Pôda by sa nemala vnímať výhradne ako výrobný prostriedok. Treba uznať aj jej environmentálnu a sociokultúrnu úlohu; pôda môže byť zdrojom rôznych ekosystémových služieb vrátane pitnej a zavlažovacej vody a môže byť záchranou sieťou a poistením staroby pre poľnohospodárov. Pôda môže tiež zohrávať významnú úlohu v spoločenských, kultúrnych alebo náboženských praktikách pôvodného obyvateľstva a miestnych komunít.

Hoci štáty nesú primárnu zodpovednosť za ochranu práv na držbu, spoločnosti by mali počítať s tým, že právny rámec nemusí byť vždy primeraný. Odhaduje sa, že 70 % vlastníckych jednotiek pôdy v rozvojových krajinách nie je formálne zaregistrovaných (UN HABITAT, 2015, McDermott *et al.*, 2015). Spoločnosti by sa preto mali proaktívne postarať o dodržiavanie legitímnych práv na držbu. Mali by zvážiť najmä tieto riziká:

- Riziká vznikajú vtedy, keď vnútroštátne právne predpisy neodrážajú plný rozsah zákonných práv na držbu alebo keď sa takéto právne predpisy nevykonávajú účinne. Napríklad vnútroštátne systémy prideľovania pozemkov a ich registrácie môžu byť nedostatočné, nedokážu chrániť vlastnícke práva užívateľov pôdy, najmä žien, a neposkytujú spoločnostiam úplné informácie o príslušných nárokoch na pôdu. Práva na držbu pôdy môžu byť ešte komplikovanejšie, ak sa pôda využíva len sezónne a môže sa javiť ako nevyužívaná, napríklad ak ju opustili vnútorne vysídlené osoby alebo ak sa využíva na pasienky, pestovanie krmiva alebo úhorové poľnohospodárstvo. Spoločnosti môžu v takých prípadoch vylúčiť z konzultácií určitých držiteľov práv (či už skupiny alebo jednotlivcov, ktorí sú držiteľmi zákonných alebo zvykových, primárnych alebo sekundárnych, formálnych alebo neformálnych práv), ktorí môžu byť negatívne ovplyvnení ich činnosťou (OECD, 2011).
- Riziká sa môžu ďalej rozšíriť, ak štáty neposkytnú jasné a transparentné pravidlá pre konzultácie medzi spoločnosťami a zainteresovanými stranami alebo záruky na ochranu existujúcich práv na držbu pred rizikami vyplývajúcimi z rozsiahlych transakcií týkajúcich sa vlastníckych práv. Spoločnosti môžu čeliť riziku najmä vtedy, ak sa vnútroštátne pravidlá nevykonávajú alebo nie sú dostatočné na to, aby: i) zabezpečili primeranú spoluprácu v dobrej viere a kultúrne vhodným spôsobom s nositeľmi práv na držbu a ii) určili spôsoby, za ktorých sa pôda a iné prírodné zdroje budú prevádzať a využívať, a to aj prostredníctvom využívania nezávislých a participatívnych hodnotení vplyvov ex ante a ex post a/alebo spôsobov, ako dosiahnuť nápravu (OSN, 2009). Nedostatočná inkluzívnosť v konzultáciách o nadobúdaní pôdy môže spôsobiť napätie a konflikty medzi spoločnosťami a komunitami, ktoré sa môžu cítiť vylúčené z procesu a napádajú práva spoločností (FAO, 2013).
- Vlády síce nesú hlavnú zodpovednosť za poskytovanie rýchlej, primeranej a účinnej kompenzácie bývalým oprávneným nositeľom práv na držbu pôdy pri vyvlastňovaní pôdy, ale spoločnosti sú povinné zabezpečiť, aby ich činnosti nevedli k presídľovaniu miestnych komunit bez zmysluplných konzultácií alebo k ich nútenému vysťahovaniu bez riadnej kompenzácie. Podľa VGGT by štáty mali vyvlastňovať pôdu len vtedy, keď sa práva na pôdu vyžadujú vo verejnom záujme, a v právnom poriadku by mali jasne vymedziť pojem verejný záujem, aby ho bolo možné súdne preskúmať. V mnohých rozvojových krajinách však nejasné a/alebo široké vymedzenie verejného záujmu, nedostatočné plány využívania pôdy, vysoká miera korupcie pri obhospodarovaní pôdy a špekulácie s pôdou vedú k nezákonnému vyvlastňovaniu. Takéto vyvlastnenie môže spôsobiť stratu obživy miestnych spoločenstiev alebo obmedziť prístup k pôde a iným kľúčovým prírodným zdrojom, čo má za následok nedostatok potravín, sociálnu polarizáciu, hlboko zakorenenú chudobu alebo politickú nestabilitu.⁶⁵ Môže tak sťažiť prístup k dostatočnej výžive. Vyvlastnenie môže tiež porušovať práva pôvodného obyvateľstva stanovené v Deklarácii OSN o právach pôvodného obyvateľstva. Ak sú spoločnosti zapojené do vyvlastňovania, v súvislosti s ktorým vláda neuskutočnila príslušné konzultácie s miestnymi komunitami alebo nezískala slobodný, predchádzajúci a informovaný súhlas pôvodného obyvateľstva a neposkytla náležitú kompenzáciu, môže to negatívne ovplyvniť ich dobrú povesť a obchodné činnosti. Pravdepodobne to vyvolá aj napätie a konflikty medzi spoločnosťami a komunitami, ktoré sa cítia vylúčené alebo poškodené (FAO, 2013). V takýchto prípadoch by spoločnosti mali zvážiť možnosť odstúpenia od plánovaných operácií.

Úroveň rizík spojených s držbou pôdy závisí od druhu investícií. V prípade investícií na zelenej lúke by sa mala vykonať dôkladná náležitá starostlivosť s cieľom zabezpečiť, aby komunity neboli vyvlastnené v súkromnom záujme a bez spravodlivej a rýchlej

kompenzácie. V prípade investícií do opustených priemyselných oblastí, spoločných podnikov, fúzií a akvizícií mohli byť predchádzajúcim prevádzkovateľom udelené práva na držbu pôdy a spory o pozemky môžu byť zdedené. Náležitá starostlivosť by preto mala zabezpečiť, aby nadobudnutie týchto práv bolo v súlade s normami stanovenými v tomto usmernení, najmä preto, že VGGT boli schválené až v roku 2012. Investovanie do existujúcich projektov poskytuje spoločnostiam príležitosť postarať sa, aby práva na držbu pôdy boli nadobudnuté riadne, a ak tomu tak nie je, nájsť spôsoby, ako kompenzovať dotknuté zainteresované strany, a opätovne nadviazať spoluprácu s miestnymi komunitami s cieľom preskúmať nové modely partnerstva.

Opatrenia na zmiernenie rizík

- **Identifikujte držiteľov práv** – ktorými sú nielen držiteľia oficiálne uznaných práv držby, ale aj verejných, súkromných, komunálnych, kolektívnych, domorodých a zvykových práv držby, ktoré nemusia byť oficiálne zaregistrované ani k nim nemusia byť vydané právne tituly, vrátane práv žien na držbu – a iných príslušných zainteresovaných strán – a to aj prostredníctvom miestnych a otvorených konzultácií.⁶⁶
- **Zriadte výbor zastupujúci** príslušné zainteresované strany, ktorý bude poskytovať poradenstvo v oblasti hodnotení vplyvov, najmä v počiatočných etapách (preverovanie a určovanie rozsahu), a vyjadrovať sa k plánom riadenia, monitorovania a pohotovosti. Osobitnú pozornosť treba venovať zabezpečeniu primeraného zastúpenia pôvodného obyvateľstva, miestnych komunít a marginalizovaných skupín.⁶⁷
- Zvážte, či nie je možné uskutočniť alternatívne investície, najmä ak by pôvodne plánované investície viedli k **fyzickému a/alebo hospodárskemu vysídľovaniu** miestnych spoločností, s ohľadom na to, že štáty by mali pristupovať k vyvlastneniu len vtedy, keď je práva na pôdu, rybolov alebo lesy potrebné získať vo verejnom záujme, a že by mali jasne vymedziť pojem verejný záujem vo svojom právnom poriadku.⁶⁸
- Ak majú vaše činnosti negatívny vplyv na držiteľov vlastníckych práv, spolupracujte s vládou, aby ste zabezpečili, že držiteľia vlastníckych práv dostanú spravodlivú, rýchlu a primeranú **kompensáciu** za práva na držbu, na ktoré majú vaše činnosti negatívny vplyv, a to prostredníctvom:
 - účinných a zmysluplných konzultácií v dobrej viere o ponúkanej náhrade a zabezpečením konzistentného a transparentného uplatňovania noriem pre kompenzácie,
 - uprednostnenia kompenzácie vo forme pôdy, ktorá je primeraná z hľadiska kvality, veľkosti a hodnoty, a v opačnom prípade poskytnutia kompenzácie plnej výšky reprodukčných nákladov na stratené aktíva vrátane iných aktív než je pôda (plodiny, vodné zdroje, zavlažovacia infraštruktúra a meliorácia) a ďalšej pomoci s cieľom pomôcť im zlepšiť alebo obnoviť ich životnú úroveň alebo živobytie,
 - monitorovania plnenia dojednaní týkajúcich sa kompenzácie.⁶⁹
- Ak je kapacita štátnej správy obmedzená, ujmite sa aktívnej úlohy v plánovaní, vykonávaní a monitorovaní presídľovania.⁷⁰

7. Dobré životné podmienky zvierat

Riziká

V poľnohospodárskych dodávateľských reťazcoch môžu vzniknúť významné riziká v oblasti dobrých životných podmienok zvierat. Môžu súvisieť s obmedzením priestoru v maštaliach, ktoré bránia pohybu zvierat, vysokou hustotou chovu v skupinách zvyšujúcou potenciál prenosu chorôb a poškodzujúceho kontaktu s ostatnými zvieratami, neobohateným/jednotvárnym prostredím, ktoré vedie k problémom so správaním, krmivom, ktoré neuspokojuje hlad, poškodzujúcimi postupmi chovu, ktoré spôsobujú bolesť, a chovom na produkčné znaky, ktoré zvyšujú anatomické alebo metabolické poruchy. Riziká ďalej zvyšuje nedostatok informácií od skúsených a kvalifikovaných ošetrovateľov (IFC, 2014).

Zlepšenie životných podmienok zvierat má zmysel aj z hľadiska podnikania. Choroba je dobrým príkladom spoločnej hrozby pre dobré životné podmienky zvierat a udržateľnosť podnikania. OIE odhaduje, že chorobnosť a úmrtnosť v dôsledku chorôb zvierat spôsobujú stratu najmenej 20 % živočíšnej výroby na celom svete, čo predstavuje najmenej 60 miliónov ton mäsa a 150 miliónov ton mlieka v hodnote približne 300 miliárd USD ročne. Okrem toho blahobyt v mnohých častiach sveta rozšíril možnosti výberu pre spotrebiteľov a zvýšil ich očakávania týkajúce sa noriem výroby potravín. Prieskumy v Európe a Severnej Amerike odhaľujú, že väčšine spotrebiteľov záleží na dobrých životných podmienkach zvierat a je ochotná platiť podstatne viac za živočíšne produkty, ktoré vníma ako produkty pochádzajúce z hospodárskych zvierat chovaných v humánnych podmienkach (IFC, 2014).

Odkazy na dobré životné podmienky zvierat sa v medzinárodných normách a zásadách vyskytujú len v obmedzenom rozsahu. Najkomplexnejšie hlavné zásady vypracovala Svetová organizácia pre zdravie zvierat (OIE). V roku 2008 členovia OIE prijali definíciu dobrých životných podmienok zvierat s cieľom objasniť na medzinárodnej úrovni, čo dobré životné podmienky v skutočnosti zahŕňajú.⁷¹ Dobré životné podmienky zvierat môžu byť ohrozené v poľnohospodárskych podnikoch akejkolvek veľkosti, ak sú podmienky a/alebo riadenie chovu nevhodné (RSPCA, 2014).

Deväť noriem OIE sa zaoberá osobitnými výzvami v oblasti dobrých životných podmienok zvierat vrátane prepravy a porážky zvierat, systémov produkcie hovädzieho dobytku a hydiny, kontroly populácií túlavých psov a využívania zvierat vo výskume. Normy sú založené na vedeckých dôkazoch a základných zásadách pre dobré životné podmienky zvierat známych ako „päť slobôd“: sloboda od hladu, smädu a podvýživy, sloboda od fyzického a tepelného nepohodlia, sloboda od bolesti, zranenia a chorôb, sloboda od strachu a úzkosti a sloboda prejavovať prirodzené správanie.⁷² Ministerstvo Spojeného kráľovstva pre životné prostredie, potraviny a rozvoj vidieka (DEFRA) ponúka príklad osvedčených postupov, ktorý zavádza týchto päť slobôd. Ako sa zdôrazňuje v predslove k súboru odporúčaní DEFRA pre dobré životné podmienky hospodárskych zvierat, spoločnosti zaoberajúce sa živočíšnou výrobou by mali preukázať: starostlivé a zodpovedné plánovanie a riadenie; kvalifikované, kompetentné a svedomité vedenie chovu; vhodný environmentálny dizajn; ohľaduplnú manipuláciu, prepravu a humánnu porážku zvierat (DEFRA, 2003).

Okrem noriem OIE prijala Európska únia (EÚ) podrobný súbor právnych predpisov v oblasti dobrých životných podmienok zvierat a v článku 13 Zmluvy o fungovaní Európskej únie zvieratá uznáva za „vnímajúce bytosť“.⁷³ Hoci sa väčšina pravidiel EÚ v oblasti dobrých životných podmienok zvierat vzťahuje len na výrobcov z EÚ, tretie krajiny, ktoré chcú dovážať mäso do EÚ, musia dodržiavať normy rovnocenné s normami EÚ týkajúcimi sa dobrých životných podmienok zvierat v čase porážky. EÚ sa okrem toho usiluje prostredníctvom medzinárodných obchodných dohôd o zbližovanie globálnych noriem v oblasti dobrých životných podmienok zvierat. Ďalšie normy a systémy certifikácie v oblasti dobrých životných podmienok zvierat vypracovali súkromné spoločnosti, vlády a organizácie občianskej spoločnosti.⁷⁴

Opatrenia na zmiernenie rizík

- Posúďte skutočné a potenciálne vplyvy na dobré životné podmienky zvierat pomocou rámca „piatich slobôd“.
- Zabezpečte, aby **fyzické prostredie** umožňovalo zvieratám pohodlný odpočinok, bezpečný a pohodlný pohyb vrátane prirodzených zmien polohy tela a možnosť prejavovať prirodzené vzorce správania.
- Zabezpečte, aby zvieratá mali **prístup k dostatočnému množstvu krmiva a vody**,

ktoré zodpovedajú ich veku a potrebám, aby sa zachovalo ich normálne zdravie a produktivita a aby sa zabránilo dlhodobému hladu, smädu, podvýžive alebo dehydratácii.

- Ak sa nedá vyhnúť **bolestivým postupom**, riešte výslednú bolesť v rozsahu, ktorý dovoľujú dostupné metódy.
- Zabezpečte, aby **zaobchádzanie so zvieratami** podporovalo pozitívny vzťah medzi ľuďmi a zvieratami a nespôsobovalo zranenie, paniku, trvalý strach alebo stres, ktorému sa dá vyhnúť.
- Sústreďte sa na **plemená hospodárskych zvierat** vhodné pre dané prostredie a okolnosti, aby ste ich mohli chovať bez reprodukčných chorôb a iných vnútorných problémov.⁷⁵

8. Ochrana životného prostredia a udržateľné využívanie prírodných zdrojov

Riziká

V poľnohospodárskych činnostiach sa môžu využívať postupy šetrné k životnému prostrediu, ktoré môžu zlepšiť ekosystémové služby. Sú to predovšetkým techniky na zlepšenie ochrany pôdy a vlhkosti, ochranu povodí, obnovu vegetácie a biotopov a zachovanie biodiverzity. Poľnohospodárske investície určené na krátkodobé zvýšenie poľnohospodárskej výroby však môžu z dlhodobého hľadiska viesť aj k degradácii ekosystémov vrátane degradácie pôdy, vyčerpania vodných zdrojov a straty panenských lesov a biodiverzity. Odhaduje sa, že 55 – 80 % celosvetovej straty lesov je dôsledkom premeny pôdy na poľnohospodárske využitie (UNEP, 2015). Najčastejšie problémy v 39 investíciách analyzovaných Svetovou bankou a UNCTAD v roku 2014 súviseli s používaním agrochemikálií, napr. znečistenie vody, úlet chemických látok a letecké rozprašovanie. Poľnohospodárske činnosti môžu mať aj vonkajšie vplyvy vrátane emisií skleníkových plynov, vplyvov na povodie alebo odlesňovanie, ktoré zasahujú miesta vzdialené od miest, kde sa vykonávajú činnosti, ale priamo s nimi súvisia (FAO, 2010).

Príčinou vzniku negatívnych vplyvov na životné prostredie môže byť nedostatočné hodnotenie vplyvov na životné prostredie pred investíciou a chýbajúci účinný systém environmentálneho manažérstva počas jej implementácie (FAO, 2011). Kvalita, komplexnosť a verejná dostupnosť týchto hodnotení boli často predmetom kritiky pri rozsiahlych investíciách (FAO, 2010). Riziká sú vyššie, ak vedecké dôkazy nepostačujú na úplné hodnotenie negatívnych vplyvov. Riziká pre spoločnosti sa takisto rýchlo vyvíjajú v súvislosti s pokrokmi v medzinárodných normách pre efektívne využívanie a recykláciu zdrojov, znižovanie emisií, nahrádzanie alebo znižovanie používania toxických látok a pokrokom v oblasti ochrany biodiverzity (OECD, 2011; IFC, 2012).

Opatrenia na zmiernenie rizík

- Zaved'te a udržiavajte **systém environmentálneho manažérstva** zodpovedajúci charakteristikám spoločnosti, ktorého súčasťou je: zhromažďovanie a vyhodnocovanie primeraných a včasných informácií týkajúcich sa vplyvov činností spoločnosti na životné prostredie, zdravie a bezpečnosť; stanovenie merateľných cieľov a prípadne cieľov na zlepšenie environmentálneho správania a využívanie zdrojov vrátane prípravy plánu integrovaného riadenia škodcov a/alebo hnojív;⁷⁶ a pravidelného monitorovania a overovania pokroku pri dosahovaní environmentálnych, zdravotných a bezpečnostných cieľov alebo zámerov.⁷⁷
- Zaved'te postupy na **monitorovanie** a meranie účinnosti systému environmentálneho

manažérstva. Ak je za riadenie konkrétnych environmentálnych rizík a vplyvov a súvisiacich zmierňujúcich opatrení zodpovedná vláda alebo tretia strana, spolupracujte pri tvorbe a monitorovaní takýchto zmierňujúcich opatrení. V prípade potreby zvážte zapojenie zástupcov dotknutých komunít do účasti na monitorovacích činnostiach.⁷⁸

- **Riešte** predvídateľné vplyvy na životné prostredie, zdravie a bezpečnosť spojené s procesmi, tovarom a službami spoločnosti počas ich celého životného cyklu s cieľom vyhnúť sa im alebo ich zmierniť, ak sa im nedá vyhnúť. Ak navrhované činnosti môžu významne ovplyvniť životné prostredie, zdravie alebo bezpečnosť a ak sú predmetom rozhodnutia príslušného orgánu, pripravte primerané hodnotenie vplyvov na životné prostredie.⁷⁹
- Ak existuje riziko poškodenia životného prostredia, uveďte si riziká pre ľudské zdravie a bezpečnosť a nevyužívajte **nedostatok úplných vedeckých dôkazov** ako dôvod na odloženie nákladovo efektívnych opatrení na predchádzanie takýmto škodám alebo ich minimalizáciu v súlade s vedeckým a technickým chápaním rizík.⁸⁰
- Udržiavajte **pohotovostné plány** na predchádzanie, zmierňovanie a kontrolu závažných environmentálnych a zdravotných škôd spôsobených činnosťami spoločnosti, vrátane nehôd a núdzových situácií, a v prípade potreby pomáhajte a spolupracujte s potenciálne postihnutými komunitami a orgánmi miestnej samosprávy, aby efektívne reagovali na núdzové situácie, a to aj vytvorením mechanizmov na okamžité hlásenie príslušným orgánom.⁸¹
- S prihliadnutím na obavy týkajúce sa nákladov, obchodné tajomstvo a ochranu práv duševného vlastníctva poskytujte verejnosti a zamestnancom primerané, merateľné a včasné **informácie** o možných vplyvoch činností spoločnosti na životné prostredie, zdravie a bezpečnosť a zapojte sa do primeranej a včasnej komunikácie a konzultácií s komunitami, ktoré sú priamo dotknuté politikami spoločnosti v oblasti životného prostredia, zdravia a bezpečnosti a ich implementáciou.⁸²
- Snažte sa zabrániť negatívnym vplyvom na **biodiverzitu, genetické zdroje a ekosystémové služby**, a ak nie je možné vyhnúť sa takýmto vplyvom, implementujte opatrenia na minimalizáciu vplyvov a obnovu biodiverzity a ekosystémových služieb prostredníctvom prístupu adaptívneho riadenia.⁸³
- Zvoľte si najvhodnejší výrobný systém, prípadne pri jeho výbere spolupracujte s vládou, aby ste zvýšili **efektívnosť využívania zdrojov** a zároveň zachovali dostupnosť súčasných zdrojov v budúcnosti.⁸⁴ Predovšetkým by ste mali:
 - Zlepšiť **ochranu vody**, čistenie odpadových vôd a efektívne využívanie vody a na dosiahnutie tohto cieľa investovať do technológií a využívať ich.⁸⁵
 - Zlepšiť riadenie **poľnohospodárskych vstupov a výstupov** s cieľom zvýšiť efektívnosť výroby a minimalizovať ohrozenie životného prostredia a zdravia rastlín, zvierat a ľudí.⁸⁶
 - Znížiť **odpad a straty** vo výrobe a po zbere úrody a zvýšiť produktívne využívanie odpadu a/alebo vedľajších produktov.⁸⁷
 - Zaviesť technicky a finančne uskutočniteľné a nákladovo efektívne opatrenia na zvýšenie efektívnosti **spotreby energie**.⁸⁸
 - Podľa potreby prijať opatrenia na zníženie a/alebo odstránenie **emisí skleníkových plynov**.⁸⁹

9. Správa a riadenie

9.1 Korupcia

Riziká

Ak vláda nemá jasné a dôsledne presadzované zákony o transparentnosti a boji proti korupcii, riziká pre spoločnosti súvisiace so správou vecí verejných sú vysoké (OECD, 2006). Vládne orgány, ktoré dohliadajú na sektor pôdy, patria medzi verejné subjekty, ktoré sú najviac postihnuté úplatkárstvom na úrovni služieb, pričom vyššiu úroveň úplatkárstva majú len polícia a súdnictvo (TI, 2011). Spoločnosti môžu byť nútené ponúkať neoprávnené výhody, aby získali prístup k veľkým pozemkom na úkor miestnych komunít, ktoré sú držiteľmi zvykových práv na pôdu. Korupcia môže mať vplyv aj na prideľovanie štátom dotovaných úverov, pričom pri poskytovaní úverov si vládni úradníci účtujú zbytočné poplatky. Korupcia môže tiež zvýšiť cenu poľnohospodárskych vstupov, keďže spoločnosti dodávajúce vstupy môžu predávať svoje výrobky vládnym agentúram za vysokú cenu, aby verejným činiteľom poskytli podiel na zisku.

Obvinenia z korupcie buď znižujú prínosy investícií do poľnohospodárstva alebo bránia ich realizácii zvýšením nákladov na prístup k zdrojom, minimalizovaním synergií so súčasným a budúcim rozvojom infraštruktúry a zvýšením potenciálu konfliktu (FAO, 2010). Môžu podkopávať dôveru miestnych komunít v spoločnosť, ktorá je nevyhnutná pre dlhodobý rozvoj pozitívnych vzťahov.

Opatrenia na zmiernenie rizík

- Nevyžadujte ani neprijímajte výnimky, ktoré nie sú stanovené v zákonnom alebo regulačnom rámci týkajúcom sa ochrany ľudských práv, životného prostredia, zdravia, bezpečnosti, práce, daní alebo iných otázok.
- Priamo ani nepriamo (prostredníctvom tretej strany) neponúkajte, nesľubujte, neposkytujte ani nevyžadujte úplatok alebo inú neoprávnenú výhodu pre verejných činiteľov, pracovníkov obchodných partnerov alebo ich príbuzných alebo obchodných spoločníkov s cieľom získať alebo udržať si obchodnú alebo akúkoľvek inú neoprávnenú výhodu.
- Vytvorte a prijmite dostatočné mechanizmy vnútornej kontroly, etické programy a programy dodržiavania predpisov alebo opatrenia na predchádzanie úplatkárstvu a jeho odhaľovanie.
- V rámci mechanizmu internej kontroly a programov alebo opatrení v oblasti etiky a dodržiavania predpisov zakážte používanie malých platieb na urýchlenie úradných výkonov alebo odrádzajte od ich používania pretože sú v krajinách, kde sa uskutočňujú, vo všeobecnosti nezákonné, a ak sa takéto platby uskutočňujú, presne ich zaznamenávajú do účtovných kníh a finančných záznamov.
- Zabezpečte, aby bola riadne zdokumentovaná náležitá starostlivosť týkajúca najímania sprostredkovateľov, zabezpečte primeraný a pravidelný dohľad nad nimi, aby dostávali primeranú odmenu a boli odmeňovaní len za legitímne služby.
- Zdržte sa akéhokoľvek nevhodného zapájania do miestnych politických činností.⁹⁰
- Využívajte objektívne stanovené ceny, transparentné a decentralizované postupy a služby a právo na odvolanie, aby ste sa vyhli korupcii, pokiaľ ide o práva na držbu pôdy, najmä zvykové práva pôvodného obyvateľstva a miestnych komunít.⁹¹

- Spolupracujte s vládami pri vykonávaní **Dohovoru OECD** o boji proti podplácaniu zahraničných verejných činiteľov v medzinárodných obchodných transakciách (Dohovor OECD o boji proti podplácaniu)⁹²

9.2 Zdaňovanie

Riziká

Spoločnosti môžu prispievať k hospodárskemu rozvoju hostiteľských krajín tým, že si včas plnia svoje daňové povinnosti. Daňová správa a dodržiavanie daňových predpisov v ich systémoch riadenia rizík môžu zabezpečiť, aby v plnej miere identifikovali a vyhodnotili finančné a regulačné riziká a riziká poškodenia dobrej povesti spojené so zdaňovaním (OECD, 2011). Ako ukázali nedávne kampane zamerané na veľké spoločnosti, vyhýbanie sa daňovým povinnostiam môže zvýšiť riziko poškodenia dobrej povesti.

Opatrenia na zmiernenie rizík

- Poskytujte orgánom **včasné informácie**, ktoré sú relevantné alebo vyžadované zo zákona na účely určenia správnej výšky dane v súvislosti s činnosťami spoločnosti.
- Zosúladiť postupy **transferového oceňovania** so zásadou nezávislého vzťahu.
- Prijmite **stratégie riadenia rizík** s cieľom zabezpečiť riadne a plné hodnotenie finančných, regulačných a reputačných rizík.⁹³

9.3 Hospodárska súťaž

Riziká

Praktiky narúšajúce hospodársku súťaž môžu mať nielen negatívny vplyv na spotrebiteľov, ale aj oslabiť vyjednávaciu silu drobných poľnohospodárov, ak sa nadmerná kúpna sila nereguluje, a tým negatívne ovplyvniť potravinovú bezpečnosť a výživu (OSN, 2009). Podobne dumpingové praktiky veľkých spoločností, ktoré na konkurenčnom trhu predávajú výrobky so stratou, môžu z trhu vytlačiť konkurentov vrátane malých a stredných podnikov. V krajinách, v ktorých nie sú právne predpisy a nariadenia v oblasti hospodárskej súťaže dostatočne rozvinuté alebo presadzované, spoločnosti čelia riziku porušovania pravidiel hospodárskej súťaže, ak nevenujú zvýšenú manažérsku starostlivosť zdržiavaniu sa praktík, ktoré predstavujú neprimerané uplatňovanie kúpnej sily, akým je napríklad retroaktívne zníženie cien bez primeraného oznámenia alebo neodôvodnené platby uložené dodávateľovi za sťažnosti spotrebiteľov (OECD, 2006).

Opatrenia na zmiernenie rizík

- Neuzatvárajte ani neplňte **dohody** s konkurentmi s **negatívnym vplyvom na hospodársku súťaž**.
- **Poskytujte súčinnosť vo vyšetrovaní orgánom na ochranu hospodárskej súťaže**, okrem iného a v súlade s platnými právnymi predpismi a príslušnými zárukami tým, že budete poskytovať čo najrýchlejšie a najúplnejšie odpovede na žiadosti o informácie a zvážite využitie dostupných nástrojov, napríklad sa v príslušných prípadoch zrieknete dôvernosti, aby ste podporili účinnú a efektívnu spoluprácu medzi vyšetrovacími orgánmi.⁹⁴

10. Technológia a inovácie

Riziká

Presadzovanie a spoločné využívanie technológií môže prispieť k vytvoreniu prostredia, ktoré podporuje uplatňovanie ľudských práv a posilňuje ochranu životného prostredia. Z empirických štúdií však vyplýva, že skutočný prenos technológií v odvetví poľnohospodárstva len zriedka dosahuje úroveň deklarovanú spoločnosťami (UNCTAD, 2009).

Pokiaľ ide o genetický materiál a tradičné poznatky pôvodného obyvateľstva, miestnych komunít a poľnohospodárov, štáty, ktoré sú zmluvnými stranami Dohovoru o biologickej diverzite (DBD), Medzinárodnej zmluvy o rastlinných genetických zdrojoch pre výživu a poľnohospodárstvo a Nagojského protokolu k DBD o prístupe a spoločnom využívaní prínosov, majú osobitné medzinárodné záväzky týkajúce sa prístupu ku genetickým zdrojom a súvisiacim tradičným poznatkom. Spoločnosti môžu spolupracovať s vládami s cieľom podporiť ich pri plnení týchto medzinárodných záväzkov alebo prinajmenšom nepodrávať ich snahy, s prihliadnutím na príslušné právne predpisy o duševnom vlastníctve.

Opatrenia na zmiernenie rizík

- Vynasnažte sa zabezpečiť, aby vaše činnosti zodpovedali vedeckej a technologickej politike a plánom **hostiteľských krajín**, a podľa potreby prispievajte k rozvoju miestnych a vnútroštátnych inovačných kapacít.
- Ak je to možné v priebehu činností, prijmite postupy, ktoré umožňujú **prenos a rýchle šírenie** miestne prispôbených a inovačných technológií, know-how a postupov s náležitým ohľadom na ochranu práv duševného vlastníctva.⁹⁵
- V súlade s vnútroštátnym právom a v súlade s platnými medzinárodnými zmluvami dodržiavajte **právo poľnohospodárov** na zachranu, používanie, výmenu a predaj genetických zdrojov vrátane osiva a uznávajúte záujmy chovateľov.⁹⁶
- Tam, kde je to vhodné, venujte sa činnostiam na rozvoj vedy a technológie v rozvojových krajinách, ktorých cieľom je riešiť potreby **miestneho trhu**, zamestnávajúte miestnych pracovníkov a podporujte ich odbornú prípravu s prihliadnutím na obchodné potreby.
- Pri udeľovaní licencií na používanie **práv duševného vlastníctva** alebo pri inom prevode technológie tak robte za primeraných podmienok a spôsobom, ktorý prispieva k dlhodobému trvalo udržateľnému rozvoju hostiteľskej krajiny.
- V prípade, že je to relevantné z hľadiska obchodných cieľov, rozvíjajte vzťahy s **miestnymi univerzitami**, verejnými výskumnými inštitúciami a zúčastňujte sa na projektoch spolupráce s miestnym priemyslom alebo priemyselnými združeniami.⁹⁷

Príloha A Poznámky

1. Smernice OECD, III.1-3, VIII.2, CFS-RAI zásada 9.ii, VGGT, 12.3, Smernice Akwé: Kon Guidelines, 10-11, Výkonnostná norma IFC 1, 29, Zásady OSN pre zodpovedné uzatváranie zmlúv, ktoré sú prílohou k Hlavným zásadám OSN a ktoré schválila Rada OSN pre ľudské práva, zásada 10. Toto môže podporiť aj vykonávanie Aarhuského dohovoru, článku 5.6. Informácie o „*vlastnostiach výrobkov*“ by mali zahŕňať informácie, ktoré sú dostatočné na to, aby spotrebiteľom umožnili prijímať informované rozhodnutia. Zahŕňajú informácie o cenách a, ak je to vhodné, o obsahu, bezpečnom používaní, environmentálnych atribútoch, údržbe, skladovaní a zneškodňovaní výrobkov (Smernice pre MNE, VIII.2).
2. Smernice Akwé: Kon Guidelines, 10-11.
3. Aarhuský dohovor, článok 5 ods. 1 písm. c).
4. Smernice OECD, III.1.
5. Výkonnostná norma IFC 1, ods. 27.
6. Výkonnostná norma IFC 7, ods. 13-17, Smernice Akwé: Kon Guidelines, 29, 52-53, 60, VGGT, 3B.6, 9.9, CFS-RAI zásada 9.iii, Deklarácia OSN o právach pôvodného obyvateľstva, článok 10. Podľa výkonnostnej normy IFC 1 ods. 33, ak je zapojenie zainteresovaných strán v prvom rade zodpovednosťou vlády, spoločnosti by mali spolupracovať so zodpovedným vládny orgánom v rozsahu povolenom týmto orgánom. Ak je kapacita štátnej správy obmedzená, mali by zohrávať aktívnu úlohu počas plánovania zapojenia zainteresovaných strán, jeho vykonávania a monitorovania. Ak proces vedený vládou nespĺňa príslušné požiadavky na zmysluplné zapojenie, mali by realizovať doplnkový proces a v prípade potreby identifikovať doplnkové opatrenia.
7. VGGT, 3B.6, Výkonnostná norma IFC 1, 30.
8. VGGT, 9.9 a 4.10, Smernice Akwé: Kon Guidelines, 14-17, PRAI zásada 1 a 4, Výkonnostná norma IFC 1, 26 – 27 a 30.
9. Smernice Akwé: Kon Guidelines, 17, Výkonnostná norma IFC 1, 30- 31.
10. Smernice Akwé: Kon Guidelines, 7- 8, Výkonnostná norma IFC 1, 27.
11. Smernice OECD, VI.3 a VI.67.
12. Môžu sa použiť nástroje, ako napr. posúdenie vysokej hodnoty z hľadiska ochrany prírody (High Conservation Value) a posúdenie zásob uhlíka (Carbon Stock Assessment). Ďalšie podrobnosti o možných negatívnych vplyvoch na životné prostredie nájdete v pododdielke 8 o ochrane životného prostredia a trvalo udržateľnom využívaní prírodných zdrojov.
13. CFS-RAI zásada 10, Smernice Akwé: Kon Guidelines, 6, 37 a 48.
14. CFS-RAI zásada 10.i, Smernice Akwé: Kon Guidelines, 14.
15. Výkonnostná norma IFC 1 ods. 8 a 10.
16. Pozri aj články 8 písm. j) a 10 Dohovoru o biologickej diverzite, článok 9 ods. 2 Medzinárodnej zmluvy o genetických zdrojoch rastlín pre výživu a poľnohospodárstvo, článok 5 Protokolu z Nagoje a článok 15 Dohovoru MOP č. 169.
17. Orientačný zoznam sa nachádza v prílohe k Protokolu z Nagoje.
18. Smernice Akwé: Kon Guidelines, 46.

19. CFS-RAI zásada 1.iii a 2, iv-vii, PRAI zásada 6, Deklarácia MOP o MNE, ods. 20, Smernice Akwé: Kon Guidelines, 46, Výkonnostná norma IFC 7, 18- 20.
20. Deklarácia MOP o MNE, ods. 10, PRAI zásada 5.
21. PRAI zásada 6, Smernice Akwé: Kon Guidelines, 46, Výkonnostná norma IFC 7, 18 – 20.
22. Výkonnostná norma IFC 1, 35.
23. Hlavná zásada OSN 31, komentár.
24. Smernice OECD, IV.46.
25. Smernice OECD, IV.1-3.
26. Smernice OECD, IV.37.
27. Smernice Akwé: Kon Guidelines13, Výkonnostná norma IFC 7, 8.
28. Podrobnejšie informácie nájdete v oddiele o hodnoteniach vplyvov.
29. Smernice OECD, II.2 a IV.5 a 45.
30. CFS-RAI zásada 3 a 4.
31. CFS-RAI zásada 3, Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (CEDAW).
32. CFS-RAI zásada 3.iii.
33. Dohovor MOP č. 87 o slobode združovania a ochrane práva organizovať sa, 1948; Dohovor MOP č.98 o práve organizovať sa a kolektívne vyjednávať, 1949; Dohovor MOP č.29 o nútenej práci, 1930; Dohovor MOP č.105 o zrušení nútenej práce, 1957; Dohovor MOP č. 138 o minimálnom veku, 1973; Dohovor MOP č. 182 o najhorších formách detskej práce, 1999; Dohovor MOP č. 100 o rovnakom odmeňovaní, 1951; Dohovor MOP č.111 o diskriminácii (v zamestnaní a povolani), 1958.
34. Právo vstúpiť do odborov a zakladať odborové zväzy je tiež chránené Európskym dohovorom o ľudských právach (článok 11). Právo vstúpiť do odborových zväzov je chránené právom na slobodu združovania zakotveným v Americkom dohovore o ľudských právach (článok 16) a Africkej charte ľudských práv a práv národov (článok 10).
35. CFS-RAI zásada 2 sa vzťahuje na pracovné práva.
36. Deklarácia MOP o MNE 21 Smernice OECD, V.1.e. Slovné spojenie „iný stav“ v komentári 54 na účely smerníc odkazuje na činnosť odborov a osobné charakteristiky, ako je vek, zdravotné znevýhodnenie, pohlavie, tehotenstvo, rodinný stav, sexuálna orientácia alebo ochorenie HIV. Je potrebné poznamenať, že Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím (CRPD) zakazuje diskrimináciu v zamestnaní na základe zdravotného znevýhodnenia.
37. Deklarácia MOP o 36, Smernice OECD, V.1.c, Práva detí a obchod , zásada 2. Zásady práv detí a obchodu nezakladajú nové medzinárodné právne záväzky. Sú založené na právach uvedených v Dohovore o právach dieťaťa a jeho opčných protokoloch. Dohovor je najrozšírenejšie ratifikovanou zmluvou o ľudských právach: Dohovor pristúpilo a ratifikovalo ho 193 štátov. Tieto zásady vychádzajú aj z dohovorov MOP č. 182 o najhorších formách detskej práce a č. 138 o minimálnom veku. Ďalej

- rozpracúvajú aj existujúce normy pre obchod vrátane „desiatich zásad“ iniciatívy OSN Global Compact a Hlavných zásad OSN.
38. Smernice OECD, V.1.d, Výkonnostná norma IFC 2, 13, 15, 21, 22 a 27.
 39. Deklarácia MOP o MNE , 34, Smernice OECD, V.4.a a
 40. Deklarácia MOP o MNE, 25.
 41. Deklarácia MOP o MNE , 26, Smernice OECD, V.6.
 42. Komunikácia MOP v rámci Odporúčania pre spoločnosti č.129 z1967, ods. 2.
 43. Systémy pracovnoprávných vzťahov vrátane kolektívneho vyjednávania na úrovni spoločností a odvetví môžu zohrávať dôležitú úlohu pri predchádzaní sťažnostiam a ich riešení.
 44. Výkonnostná norma IFC 2,14, Deklarácia MOP o MNE, 17, 52-53.
 45. Smernice OECD, II.9, V.1-3, V.6-8, Deklarácia MOP o MNE, 41, 44, 47, 51-56.
 46. Smernice OECD, V.4-5, Deklarácia MOP o MNE, 18.
 47. Deklarácia MOP o MNE, 16-18, 30-34.
 48. CFS-RAI zásada 3.iii a 4.ii.
 49. Deklarácia MOP o MNE, 31.
 50. Tento prístup schválili nasledujúce krajiny a organizácie: Európska komisia, Ministerstvo zahraničných vecí USA, Ministerstvo poľnohospodárstva USA, Centrum USA pre kontrolu a prevenciu chorôb (CDC), Svetová banka, Svetová zdravotnícka organizácia (WHO), FAO, OIE a Úrad koordinácie systému OSN pre chrípku (UNSIC). Ďalšie informácie nájdete na stránke www.onehealthglobal.net.
 51. Všeobecné komentáre Výboru pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva sú nezáväzné, ale autoritatívne interpretácie Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (ICESCR).
 52. Výbor pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva, všeobecný komentár č. 14 z roku 2000. Hoci je ICESCR všeobecne ratifikovaným medzinárodným nástrojom, v ktorom štáty, ktoré sú jeho zmluvnými stranami, uznávajú právo na najvyššiu dosiahnuteľnú úroveň fyzického a duševného zdravia, práva súvisiace so zdravím sa nachádzajú aj v iných nástrojoch vrátane Dohovoru o právach dieťaťa (CRC), Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (CEDAW), Dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie (CERD) a Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím (CRPD).
 53. Konkrétne odporúčania týkajúce sa záujmov spotrebiteľov sú uvedené v Smerniciach OECD, VIII.
 54. Vo výkonnostnej norme IFC 3 sa „správna medzinárodná prax“ definuje ako „uplatňovanie odborných zručností, starostlivosti, obozretnosti a predvídavosti, ktoré by sa dali odôvodnene očakávať od kvalifikovaných a skúsených odborníkov pôsobiach v rovnakom type spoločnosti za rovnakých alebo podobných okolností na celom svete alebo na regionálnej úrovni. Výsledkom takéhoto postupu by malo byť, že sa v projekte budú využívať najvhodnejšie technológie za okolností špecifických pre daný projekt.“
 55. Výkonnostná norma IFC 4.
 56. PRAI zásada 5. Komisia Codex Alimentarius, zriadená FAO a Svetovou zdravotníckou organizáciou (WHO) v roku 1963, navrhuje medzinárodné potravinové normy,

smernice a kódexy postupov na ochranu zdravia spotrebiteľov a zabezpečenie spravodlivých postupov v obchodovaní s potravinami. Komisia tiež podporuje koordináciu medzi rôznymi potravinovými normami vypracovanými medzinárodnými vládami a mimovládami organizáciami. Zásady HACCP sú súčasťou Kódexu. Ide o systematický preventívny prístup k bezpečnosti potravín a biologickému, chemickému a fyzikálnemu nebezpečenstvu vo výrobných procesoch, ktoré môže spôsobiť, že hotový výrobok je nebezpečný. Navrhujú merania na zníženie týchto rizík na bezpečnú úroveň. Dodržiava sa nasledujúcich sedem zásad: (1) analýza rizík, (2) stanovenie kritických kontrolných miest, (3) stanovenie kritických limitov, (4) monitorovanie kritických kontrolných miest, (5) stanovenie nápravných opatrení, (6) overenie a (7) vedenie záznamov. Systém HACCP sa môže používať vo všetkých fázach potravinového reťazca, od výroby a prípravy potravín až po balenie a distribúciu.

57. Medzi systémy uznávané Globálnou iniciatívou pre bezpečnosť potravín patrí systém riadenia bezpečnosti potravín SSC 22000, Globálne normy BRC a medzinárodné normy International Featured Standards. Európsky úrad pre bezpečnosť potravín stanovuje aj normy bezpečnosti potravín.
58. Podľa Komisie Codex Alimentarius z roku 2006 je výsledovateľnosť definovaná ako schopnosť sledovať pohyb potravín cez konkrétne štádiá výroby, spracovania a distribúcie. Nástroj výsledovateľnosti by mal byť schopný identifikovať v ktorejkoľvek konkrétnej etape potravinového dodávateľského reťazca, odkiaľ potraviny prišli (jeden krok späť) a kam potraviny smerovali (jeden krok vpred), ak je to vhodné z hľadiska cieľov systému kontroly a certifikácie potravín.
59. Práva súvisiace s potravinami sú chránené aj v iných medzinárodných a regionálnych nástrojoch vrátane Dohovoru o právach dieťaťa (CRC), Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (CEDAW) a Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím (CRPD).
60. Výbor OSN pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva, všeobecný komentár 12 (1999), ods. 6, 15 a 27.
61. Ďalšie informácie nájdete v indexe o prístupe k výžive „Access to Nutrition Index“ na www.accesstonutrition.org.
62. CFS-RAI zásady 1.i a iii, 2.iii a iv, 8.i, 3.i a iii, VGGT, 12.4, PRAI zásada 2.
63. CAO je nezávislý mechanizmus nápravy IFC a Mnohostrannej agentúry pre investičné záruky (MIGA). Reaguje na sťažnosti komunit zasiahnutých projektmi a kladie si za cieľ zlepšiť sociálne a environmentálne výsledky v praxi.
64. Hoci práva na držbu pôdy a iných prírodných zdrojov nie sú ľudskými právami, môžu mať významný vplyv na uplatňovanie rôznych ľudských práv a odrážajú sa v normách zodpovedného správania podnikov. Jednou z dôležitých výnimiek je právo pôvodného obyvateľstva na vlastníctvo a držbu pozemkov, ktoré tradične obývajú, kodifikované v dohovore MOP č. 169 a podporené v právne nezáväznej, ale všeobecne citovanej Deklarácii OSN o právach pôvodného obyvateľstva (pozri prílohu B).
65. Nedobrovoľné presídlenie znamená fyzické vysídľovanie (premiestnenie z pôdy alebo strata pôdy) a hospodárske vysídľovanie (strata prírodných zdrojov alebo obmedzenie prístupu k prírodným zdrojom, čo vedie k strate živobytia) v dôsledku nadobúdania pôdy a/alebo obmedzení využívania prírodných zdrojov. Presídľovanie sa považuje za nedobrovoľné, keď

- dotknuté osoby nemajú právo odmietnuť nadobudnutie pôdy a/alebo obmedzenie využívania prírodných zdrojov (Výkonnosťná norma IFC 5).
66. VGGT, 2,4, PRAI zásada 1, Smernice Akwé: Kon Guidelines 13, Výkonnosťná norma IFC 7 ods. 8.
67. Smernice Akwé: Kon Guidelines 13.
68. VGGT, 12.4 a 16.1, Výkonnosťná norma IFC 5, ods.8, Dohovor MOP č. 169 o domorodých a kmeňových národoch z roku 1989, článok 16. Upozorňujeme, že na tieto normy sa odkazuje aj v nedávnych záväzkoch veľkých agropotravinárskych spoločností týkajúcich sa zaberania pôdy.
69. PRAI, 6,2. 1, Výkonnosťná norma IFC 5, ods. 9-10, 19, 27-28, a Výkonnosťná norma IFC 7 ods. 9 a 14.
70. Výkonnosťná norma IFC 5, ods. 30. Okrem toho sa v odseku 31 tejto normy vyžaduje, aby spoločnosti vypracovali doplnkový plán presídľovania a obnovy obživy.
71. Podľa definície OIE, ktorú uznalo viac ako 170 krajín, dobré životné podmienky zvierat znamenajú to, ako sa zviera vyrovnáva s podmienkami, v ktorých žije. Zviera je v dobrom stave, ak (ako vyplýva z vedeckých dôkazov) ak je zdravé, má vytvorené pohodlné podmienky, je dobre vyživované, v bezpečí, je schopné prejavovať svoje prirodzené správanie a ak netrpí neprijemnými stavmi, ako je bolesť, stres a strach. Ďalšie informácie nájdete na stránke www.defra.gov.uk/fawc.
72. Päť slobôd obsahuje úvod k odporúčaniam OIE o dobrých životných podmienkach zvierat, t. j. článok 7.1.2 Kódexu zdravia suchozemských zvierat. Ďalšie informácie nájdete v Piatich slobodách Rady pre dobré životné podmienky hospodárskych zvierat www.fawc.org.uk/freedoms.htm.
73. Pozri <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012E/TXT>.
74. Tieto normy zahŕňajú: IFC Good Practice Note on Animal Welfare in Livestock Operations, Freedom Food of the Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals (RSPCA); Label Rouge; GAP 5-step; a ekologické normy Soil Association.
75. OIE, Kódex zdravia suchozemských zvierat 2015, článok 7.1.4. Tieto opatrenia na zmiernenie rizika sa javia v súlade s vecnými kritériami Business Benchmark on Farm Animal Welfare (www.bbfaw.com).
76. Plán ochrany proti škodcom by sa mal zamerať na zníženie stavu škodcov kombináciou rôznych techník, ako je biologická kontrola pomocou prospešného hmyzu alebo mikróbov, odrôd plodín odolných voči škodcom a alternatívnych poľnohospodárskych postupov, ako je postrek alebo prerezávanie.
77. Smernice OECD, VI.1.
78. Výkonnosťná norma IFC 1 ods. 5 a 21-22.
79. Smernice OECD, VI.2-3.
80. Smernice OECD, VI.1, 4-5, Výkonnosťná norma IFC 1, ods. 5 a 21-22, Iniciatíva OSN Global Compact, zásady 7-8, Rámcový dohovor Organizácie Spojených národov o zmene klímy, článok 3.
81. Smernice OECD, VI.1, 4 a 5, Výkonnosťná norma IFC 1, ods. 5 a 21-22.

82. Smernice OECD, VI.2-3.
83. Výkonnostná norma IFC 6, ods. 7, CBD čl.8 a 9, CFS-RAI zásada 6.ii. Vo výkonnostnej norme IFC 6 ods. 26 sa tiež uvádza, že „ak je to možné, klient umiestni pozemné poľnohospodárske a lesnícke projekty na nezalesnenej pôde alebo na pôde, ktorá už bola konvertovaná“. Zmien vo využívaní pôdy sa týkajú Návrhy lesníckej politiky Medzinárodnej komisie pre zmenu využívania pôdy a ekosystémy (október 2009), smernica EÚ o obnoviteľných zdrojoch energie č. 2009/28/EG (apríl 2009), nariadenie EÚ č. 995/2010 o dreve (október 2010) a Newyorská deklarácia o lesoch prijaté na Klimatickom samite 2014.
84. PRAI zásada 7. Napríklad úrodnosť pôdy sa môže zachovať vhodným striedaním plodín, používaním prírodného hnoja, obhospodarovaním pasienkov a racionálnymi mechanickými alebo konzervačnými postupmi obrábania pôdy.
85. CEO Water Mandate – verejno-súkromná iniciatíva spustená generálnym tajomníkom OSN v roku 2007 určená na pomoc spoločnostiam pri rozvoji, vykonávaní a zverejňovaní politik a postupov trvalej udržateľnosti vody – si vyžaduje stanovenie cieľov týkajúcich sa ochrany vody, čistenia odpadových vôd a zníženia spotreby vody. Výsledný dokument Rio + 20 s názvom „Budúcnosť, ktorú chceme“, sa zameriava skôr na zvýšenie efektívnosti využívania vody a zníženie strát vody.
86. CFS-RAI zásada 8.iii.
87. CFS-RAI zásada 6.iii. Treba posúdiť aj potravinový odpad, a to aj jeho meraním. Vždy, keď je to možné, treba znížiť množstvo odpadu, napríklad prenosom technológie na tretie strany alebo zvyšovaním informovanosti o plytvaní potravinami a jeho dôsledkoch. Ak nie je možné vyhnúť sa vzniku odpadu, treba minimalizovať objem potravín odosielaných na skládky napríklad jeho použitím na krmivo pre zvieratá alebo jeho na energiu.
88. Výkonnostná norma IFC 3.6.
89. CFS-RAI zásada 6.v.
90. Smernice OECD, II.A.5, I.A.515 a VII.
91. VGGT, 6.9, 8.9, 9.12, 16.6, 17.5.
92. Ďalšie podrobnosti o tom, ako môžu štáty prijať účinné opatrenia na odrádzanie od podplácania zahraničných verejných činiteľov v súvislosti s medzinárodnými obchodnými transakciami, prevenciu a boj proti nemu sa nachádzajú v odporúčaní Rady OECD pre ďalší boj proti podplácaniu zahraničných verejných činiteľov v medzinárodných obchodných transakciách, www.oecd.org/daf/anti-bribery/44176910.pdf.
93. Smernice OECD, XI.1-2.
94. Smernice OECD, X.2-3.
95. Smernice OECD, IX.1-2 , CFS-RAI zásada 7.iv.
96. CFS-RAI zásada 7.ii, Medzinárodná zmluva o rastlinných genetických zdrojoch pre výživu a poľnohospodárstvo, článok 9.3.
97. Smernice OECD, IX.

Príloha A Zdroje

- CAO (2013), *Výročná správa*, Compliance Advisor Ombudsman, Washington DC.
- CAO (2008), *A Guide to Designing and Implementation Grievance Mechanisms for Development Projects* (Príručka na navrhovanie a implementáciu mechanizmov riešenia sťažností pre rozvojové projekty), Compliance Advisor Ombudsman, Washington DC.
- Defra (2003), „Predhovor“ v *The Code of Recommendations for the Welfare of Livestock* (Kódex odporúčaní pre dobré životné podmienky hospodárskych zvierat), Ministerstvo Spojeného kráľovstva pre životné prostredie, potraviny a rozvoj vidieka, Londýn.
- EK (2011), *Správa – Odvetový prístup k sociálnej zodpovednosti podnikov na riešenie spoločenských otázok v potravinovom dodávateľskom reťazci*, Fórum na vysokej úrovni pre lepšie fungovanie potravinového dodávateľského reťazca, expertná platforma pre konkurencieschopnosť agropotravinárskeho priemyslu, Európska komisia, Brusel.
- FAO (2013), *Trends and Impacts of Foreign Agricultural Investment in Developing Country Agriculture: Evidence from Case Studies* (Trendy a vplyvy zahraničných poľnohospodárskych investícií do poľnohospodárstva rozvojových krajín: dôkazy z prípadových štúdií), Organizácia pre výživu a poľnohospodárstvo, Rím.
- FAO (2011), *Report of Expert Meeting on International Investment in the Agricultural Sector of Developing Countries* (Správa o stretnutí expertov o medzinárodných investíciách do poľnohospodárskeho sektora rozvojových krajín), 22. – 23. november 2011, Organizácia pre výživu a poľnohospodárstvo, Rím.
- FAO (2010), *Principles for Responsible Agricultural Investment that Respects Rights, Livelihoods and Resources*, (Zásady pre zodpovedné poľnohospodárske investície, ktoré rešpektujú práva, obživu a zdroje), diskusný príspevok pripravený FAO, IFAD, UNCTAD a Skupinou Svetovej banky, Organizácia pre výživu a poľnohospodárstvo, Rím.
- IFC (2014), *Improving Animal Welfare in Livestock Operations* (Zlepšenie životných podmienok zvierat pri chove hospodárskych zvierat), príspevok o osvedčených postupoch, International Finance Corporation, Washington DC.
- IFC (2012), *IFC Performance Standards* (Výkonnostné normy IFC), International Finance Corporation, Washington DC.
- IFC (2009), *Addressing Grievances from Project-affected Communities - Guide for Projects and Companies Designing Grievance Mechanisms* (Riešenie sťažností komunit ovplyvnených projektmi – Sprievodca pre projekty a spoločnosti navrhujúce mechanizmy riešenia sťažností), Osvedčené postupy č. 7, International Finance Corporation, Washington DC.
- IFPRI (2006), *Occupational Health Hazards of Agriculture – Understanding the Links between Agriculture and Health* (Zdravotné riziká pri práci v poľnohospodárstve – pochopenie súvislostí medzi poľnohospodárstvom a zdravím), Brief 13 (8), International Food Policy Research Institute, Washington DC.
- MOP (2011a), „Unleashing rural development through productive employment and decent work: Building on 40 years of ILO work in rural areas“ (Uvoľnenie potenciálu pre rozvoja vidieka prostredníctvom produktívnej zamestnanosti a dôstojnej práce: 40 rokov práce MOP vo vidieckych oblastiach), *príspevok pre Výbor riadiaceho orgánu pre zamestnanosť a sociálnu politiku*, Medzinárodná organizácia práce, Ženeva.

- MOP (2011b), *Safety and Health in Agriculture, Code of Practice* (Bezpečnosť a ochrana zdravia v poľnohospodárstve, Zásady správania), Medzinárodná organizácia práce, Ženeva.
- MOP (2008), *The Labour Principles of the United Nations Global Compact A Guide for Business* (Zásady práce v rámci globálneho paktu OSN: príručka pre obchod a podnikanie), Medzinárodná organizácia práce, Ženeva.
- MOP (2006), *Tripartite Declaration of Principles concerning Multinational Enterprises and Social Policy* (Tripartitná deklarácia zásad týkajúcich sa nadnárodných spoločností a sociálnej politiky), Medzinárodná organizácia práce, Ženeva.
- MOP (2005), *Safety and Health in Agriculture* (Bezpečnosť a ochrana zdravia v poľnohospodárstve), Medzinárodná organizácia práce, Ženeva.
- McDermott, M. a kol. (2015), *Towards the Valuation of Unregistered Land* (Na ceste k oceňovaniu neregistrovanej pôdy), dokument pripravený na konferenciu Svetovej banky o pôde a chudobe v roku 2015 McDermott, M., Selebalo, C. a Boyde, S., Svetová banka, Washington DC.
- Munden Project (2013), *Global Capital, Local Concessions: A Data-Driven Examination of Land Tenure Risk and Industrial Concessions in Emerging Market Economies* (Globálny kapitál, miestne koncesie: riziko držby pôdy a priemyselných koncesií v ekonomikách rozvíjajúcich sa trhov), The Munden Project Ltd.
- OECD (2011), *Smernice OECD pre nadnárodné spoločnosti, vydanie z roku 2011*, OECD Publishing, Paríž. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264115415-en>.
- OECD (2006), „OECD Risk Awareness Tool for Multinational Enterprises in Weak Governance Zones“ (Nástroj OECD na zvyšovanie povedomia o rizikách pre nadnárodné podniky v zónach so slabou správou vecí verejných) vo *výročnej správe o Smerniciach OECD pre nadnárodné spoločnosti za rok 2006: podnikanie v zónach so slabou správou vecí verejných*, OECD Publishing, Paríž. <http://dx.doi.org/10.1787/mne-2006-4-en>.
- RSPCA (2014), *Large-scale Farming, A Briefing Paper with an Emphasis on Dairy Farming* (Veľkovýrobné poľnohospodárstvo, informačný dokument s dôrazom na mliečne poľnohospodárstvo), Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals, Southwater.
- TI (2011), „Corruption in the land sector“ (Korupcia v odvetví pôdy), pracovný dokument 04/2011, Transparency International.
- UN (2009), *Large-scale land acquisitions and leases - A set of minimum principles and measures to address the human rights challenge* (Nadobúdanie a prenájom pôdy vo veľkom rozsahu - súbor minimálnych zásad a opatrení na riešenie otázky dodržiavania ľudských práv), osobitný spravodajca OSN pre právo na výživu, dokument Organizácie Spojených národov A/HRC/13/33/3/Add.2, www.srfood.org/images/stories/pdf/officialreports/20100305_a-hrc-13-33-add2_land-principles_en.pdf.
- UNCTAD (2009), *Transnational Corporations, Agricultural Production and Development* (Nadnárodné korporácie, poľnohospodárska výroba a rozvoj), Správa o svetových investíciách, Konferencia Organizácie Spojených národov o obchode a rozvoji, New York a Ženeva.
- UNEP (2015), *Bank and Investor Risk Policies on Soft Commodities, A Framework to Evaluate Deforestation and Forest Degradation Risk in the Agricultural Value Chain* (Politiky bánk a investorov na riešenie rizík v oblasti mäkkých komodít, Rámec na

hodnotenie rizika odlesňovania a degradácie lesov v poľnohospodárskom hodnotovom reťazci), Program OSN pre životné prostredie.

UN HABITAT (2015), *Issue Papers and Policy Units of the Habitat III Conference (Informačné dokumenty a útvary Konferencie Habitat III)*, Konferencia OSN o bývaní a udržateľnom rozvoji miest, Nairobi.

WB a UNCTAD (2014), *The Practice of Responsible Investment in Larger-Scale Agricultural Investments – Implications for Corporate Performance and Impacts on Local Communities* (Prax zodpovedného investovania vo väčších poľnohospodárskych investíciách – dôsledky pre výkonnosť podnikov a vplyvy na miestne komunity), Správa Svetovej banky číslo 86175-GLB, diskusný príspevok divízie pre poľnohospodárstvo a environmentálne služby 08, Svetová banka a Konferencia Organizácie Spojených národov o obchode a rozvoji, Washington DC.

Príloha B:

Spolupráca s pôvodným obyvateľstvom

Ako sa uvádza v modeli podnikovej politiky, pred začatím akýchkoľvek činností s potenciálnym vplyvom na komunity, ako aj v ich priebehu a po ich skončení, by sa mali uskutočniť efektívne a zmysluplné konzultácie s komunitami vedené v dobrej viere. Okrem toho niektoré medzinárodné nástroje a normy vyjadrujú záväzok krajín zapojiť sa do konzultácií s cieľom získať slobodný predchádzajúci a informovaný súhlas (FPIC) pôvodného obyvateľstva pred schválením akéhokoľvek projektu, ktorý má vplyv na jeho pôdu alebo územia a iné zdroje.¹ Podľa niektorých orgánov na ochranu ľudských práv a práv pôvodného obyvateľstva vychádza koncepcia FPIC z práv na pôvodného obyvateľstva na samosprávu, územných a kultúrnych práv a FPIC je nevyhnutný na realizáciu týchto práv. Niektoré krajiny majú vnútroštátne právne predpisy zodpovedajúce záväzku konzultovať a spolupracovať s cieľom získať FPIC.²

Zásady zodpovedného investovania do poľnohospodárskych a potravinových systémov v kontexte národnej potravinovej bezpečnosti (CFS-RAI) a Dobrovoľné usmernenia o zodpovednej správe držby pôdy, rybolovu a lesov (VGGT) vyžadujú zmysluplné konzultácie s cieľom získať FPIC domorodého obyvateľstva. Získanie FPIC za určitých podmienok vyžadujú aj niektoré významné agropotravinárske spoločnosti a komoditné okruhy. Napríklad v Okružlom stole o trvalo udržateľnej výrobe palmového oleja (RSPO) sa vyžaduje FPIC dotknutých skupín s využívaním pôdy na plantáže palmy olejovej.³ Smernice OECD odkazujú na nástroje OSN týkajúce sa práv pôvodného obyvateľstva v kontexte negatívnych vplyvov na ľudské práva, ale neobsahujú žiadne zmienky o FPIC.⁴

Definícia pôvodného obyvateľstva

Jednotná definícia pôvodného obyvateľstva neexistuje a domorodé skupiny nie sú homogénne subjekty. Medzinárodná organizácia práce (MOP) však na základe svojho dohovoru č. 169 klasifikuje pôvodné obyvateľstvo ako samostatnú sociálnu a kultúrnu skupinu, ktorá má v rôznej miere tieto charakteristiky:

- sebaidentifikácia ako členovia osobitnej kultúrnej skupiny,
- tradičné životné štýly,
- kultúra a spôsob života sa líšia od ostatných častí obyvateľstva, napr. v ich spôsoboch získavania obživy, jazyku, zvykoch atď.
- vlastná sociálna organizácia, ktorá môže zahŕňať tradičné zvyky a/alebo zákony.⁵

Za základné kritérium na určenie pôvodného obyvateľstva by sa mala považovať sebaidentifikácia.⁶

Pôvodné obyvateľstvo môže vnímať negatívne vplyvy inak alebo závažnejšie ako iné skupiny zainteresovaných strán na základe ich vzťahu k pôde, ktorá často zohráva významnú úlohu v sociálnych, kultúrnych a náboženských praktikách, ich kultúre a ich sociálno-ekonomickom postavení. Často patria medzi najviac marginalizované a najzraniteľnejšie skupiny obyvateľstva. Môžu čeliť diskriminácii a zažívať vysokú mieru chudoby, čo z nich robí zraniteľnejších a menej odolných voči negatívnym vplyvom. Bez ohľadu na právny rámec, v ktorom sa činnosti uskutočňujú, majú pôvodní obyvatelia často zvykové alebo tradičné práva založené na ich vzťahu k pôde, ich kultúre a sociálno-ekonomickom postavení:

- **Pôda:** Pôvodné obyvateľstvo má často osobitné spojenie a/alebo zvykové práva na pôdu predkov. Tento vzťah k pôde je charakteristickým znakom pôvodného obyvateľstva, a preto vplyvy súvisiace s pôdou, ako napríklad obmedzenie alebo strata prístupu k pôde alebo zhoršovanie životného prostredia, môžu mať väčší vplyv na pôvodné obyvateľstvo, jeho obživu a kultúru, než na iné skupiny zainteresovaných strán z radov nepôvodného obyvateľstva. Zvykové práva pôvodného obyvateľstva na pôdu navyše nemusia byť uznávané vnútroštátnymi právnymi predpismi. Konzultácia by mala preskúmať nehmotnú hodnotu spojenú s posvätnými miestami alebo oblasťami kultúrneho významu.
- **Kultúra:** Pôvodné obyvateľstvo môže mať jedinečné kultúrne hodnoty a charakteristiky, ktoré by sa mali pri styku s ním brať do úvahy a rešpektovať. Napríklad pre pôvodné obyvateľstvo môžu mať osobitný význam otázky súkromia, napr. v dôsledku dedičstva sociálnej alebo kultúrnej diskriminácie a marginalizácie, alebo citlivosti kvôli obmedzenému kontaktu s hlavnými kultúrami. V takýchto prípadoch by vhodná prax zapojenia mohla zahŕňať získanie súhlasu pri zaznamenávaní informácií o rituáloch, obradoch a obradoch prechodu s cieľom zabrániť narušeniu kultúrneho života. Je to mimoriadne dôležité v prípadoch, kedy operácie vedú k presídľovaniu a/alebo vysídľovaniu obyvateľstva. Vzhľadom na to, že tradičný spôsob života pôvodného obyvateľstva je zvyčajne úzko spojený s konkrétnym územím, presídlenie môže viesť k strate sociálnych sietí, kultúrnej erózií a strate jazyka a jedinečnej identity. Rovnako tak zamestnanie vo veľkých podnikoch môžu pôvodní obyvatelia vnímať ako konanie poškodzujúce tradičné činnosti. Zavedenie hotovostnej ekonomiky môže byť nezlučiteľné s predtým existujúcimi výmennými vzťahmi. Prostredníctvom spolupráce s pôvodným obyvateľstvom je možné odhaliť spôsoby, ako zmierniť tieto vplyvy a zohľadniť ich ambície a priority.
- **Sociálno-ekonomické postavenie:** V mnohých častiach sveta patrí pôvodné obyvateľstvo medzi najviac marginalizované a najzraniteľnejšie skupiny obyvateľstva. Jeho príslušníci často čelia diskriminácii a zažívajú vysokú mieru chudoby a sociálneho znevýhodnenia. Mnohokrát sú menej informovaní a menej schopní brániť svoje práva a kultúrne dedičstvo. To znamená, že môžu byť menej odolní voči otrasom a negatívnym vplyvom a zraniteľnejší voči závažným hospodárskym a sociálnym dôsledkom. Môžu používať jedinečné dialekty alebo sa pri oznamovaní informácií spoliehať na ústnu tradíciu, čo môže prekážať účinnému sprostredkovaniu informácií a môže si vyžadovať inovatívne metódy konzultácie a zapojenia. Okrem toho je dôležité vziať do úvahy, že tu môže existovať pocit krivdy z minulosti, čo môže činnosti ďalej skomplikovať.

Skupiny pôvodného obyvateľstva tvoria jednotlivci, ktorí negatívne vplyvy vnímajú odlišne, a zahŕňajú aj zraniteľnejšie skupiny, ako sú ženy a deti, ktorým by mala byť počas procesu konzultácie venovaná osobitná pozornosť.

Slobodný, predchádzajúci a informovaný súhlas (FPIC) v praxi

Spoločnosti by mali vždy dodržiavať vnútroštátne právne predpisy a nariadenia a rešpektovať príslušné medzinárodne uznávané ľudské práva.⁷ Bez ohľadu na regulačné alebo prevádzkové požiadavky a počas celého plánovania projektov by mali predpokladať, že pôvodné obyvateľstvo môže očakávať konzultácie so žiadosťou o FPIC a nesplnenie týchto očakávaní prináša so sebou riziká. V krajinách, kde FPIC nie je povinný, by spoločnosti mali zvážiť miestne očakávania, riziká, ktoré ohrozujú pôvodné obyvateľstvo⁸ a tiež čo by sa mohlo stať, ak vzbudia v miestnych obyvateľoch odpor voči ich projektu. Mali by presadzovať stratégiu zapojenia a spolupráce, ktorá uspokojuje legitímne očakávania pôvodného obyvateľstva v takom rozsahu, aby neporušovali vnútroštátne právne predpisy.

V tejto súvislosti môžu byť na zapojenie pôvodného obyvateľstva do získavania FPIC užitočné tieto kľúčové kroky:

- Dohodnite sa s dotknutým pôvodným obyvateľstvom na konzultačnom procese zameranom na získanie FPIC. Súčasťou by malo byť informovanie o konkrétnych súčasných a budúcich činnostiach, pre ktoré je potrebné získať súhlas.⁹ V niektorých prípadoch by mohlo byť vhodné zaviazat' sa k tomuto procesu prostredníctvom formálnej alebo právnej dohody.¹⁰ Proces by mal byť vždy založený na rokovaní v dobrej viere bez nátlaku, zastrašovania alebo manipulácie.
- Konzultujte a dohodnite sa na tom, čo predstavuje primeraný súhlas pre dotknuté pôvodné obyvateľstvo podľa ich správnych inštitúcií, zvykových zákonov a postupov, napr. či ide o väčšinové hlasovanie komunity alebo schválenie radou starších. Pôvodné obyvateľstvo by malo mať možnosť zapojiť sa do konzultácií prostredníctvom vlastných slobodne zvolených zástupcov a zvykových alebo iných inštitúcií.
- Začnite s procesom získavania FPIC v čo najskoršej etape plánovania projektu, ešte pred tým, než sa začnú alebo budú schválené činnosti, pre ktoré treba získať súhlas.
- Považujte proces získavania FPIC za opakovanú, nie za jednorazovú, diskusiu. Nepretržitý dialóg s miestnou komunitou povedie k vytvoreniu vzťahu založenému na dôvere a k vyrovnanej dohode, ktorá bude prínosom pre investície vo všetkých etapách projektu.
- Poskytnite pôvodným obyvateľom všetky informácie o činnostiach spôsobom, ktorý vnímajú ako včasný, objektívny, presný a zrozumiteľný.
- Dokumentujte záväzky/dohody, ktoré ste dosiahli, vrátane prípadnej špecifikácie toho, na ktoré činnosti bol udelený alebo odmietnutý súhlas, akékoľvek podmienky súhlasu a oblasti prebiehajúcich rokovaní a zdieľajte ich s komunitou pôvodných obyvateľov vo forme a jazyku, ktorému rozumie, a dostatočne včas.
- Určite, aké kroky alebo kroky podniknete, ak a) sa pôvodní obyvatelia odmietnu zapojiť do rokovaní a b) pôvodní obyvatelia nebudú súhlasiť s činnosťami na svojom území.

Reakcia na nesúhlas alebo odmietnutie spolupráce

Ak komunita pôvodných obyvateľov odmietne poskytnúť svoj súhlas, spoločnosť by mala s komunitou konzultovať, aby pochopila dôvody neudelenia súhlasu a či je možné obavy pôvodných obyvateľov riešiť alebo sa s nimi inak vyrovnáť. Súhlas, ktorý bol predtým udelený za slobodných, predchádzajúcich a informovaných podmienok, by nemal byť svojvoľne odvolaný.

Ak súhlas nie je možné získať alebo sa pôvodné obyvateľstvo odmietne zapojiť do konzultácií, môže to závažne ohroziť plány spoločnosti a negatívne ovplyvniť pôvodné obyvateľstvo. V situáciách, keď pokračovanie v projektoch bude mať negatívny vplyv na pôvodné obyvateľstvo, by spoločnosť mala prijať potrebné opatrenia na zastavenie alebo zabránenie týmto vplyvom.¹¹

Ak spoločnosť prostredníctvom svojej náležitej starostlivosti¹² dospeje k záveru, že na pokračovanie v činnosti je potrebný súhlas a v dohodnutom procese sa ho nepodarilo získať, činnosti by nemali pokračovať, kým sa nedosiahne FPIC. Napríklad, ak je v rámci projektu potrebné premiestniť pôvodných obyvateľov a ak sa od nich nezíska FPIC, projekt financovaný IFC by nemal pokračovať bez ohľadu na akékoľvek povolenie získané od štátu.

Úryvky z existujúcich dokumentov a noriem

Norma	Text súvisiaci s FPIC
Deklarácia OSN o právach pôvodného obyvateľstva (UNDRIP)*	<i>Žiadne premiestnenie sa neuskutoční bez FPIC príslušného pôvodného obyvateľstva (článok 10).</i> <i>Štáty zabezpečia nápravu prostredníctvom účinných mechanizmov, ktoré môžu zahŕňať aj reštitúciu, vypracovaných v spolupráci s pôvodným obyvateľstvom, pokiaľ ide o ich kultúrne, intelektuálne, náboženské a duchovný majetok odobratý bez ich slobodného súhlasu alebo v rozpore s ich zákonmi, tradíciami a zvyklosťami (článok 11).</i> <i>Štáty v dobrej viere konzultujú a spolupracujú s dotknutým pôvodným obyvateľstvom prostredníctvom ich vlastných zastupiteľských inštitúcií s cieľom získať ich FPIC pred schválením akéhokoľvek projektu, ktorý sa týka ich pôdy alebo území a iných zdrojov, najmä v súvislosti s rozvojom, využívaním alebo ťažbou nerastných, vodných a iných zdrojov (článok 32).</i> Ďalšie odkazy na FPIC sú zahrnuté v článkoch 19, 29 a 30.
Dohovor MOP č. 169 o domorodom a kmeňovom obyvateľstve**	<i>Ak sa premiestnenie týchto národov považuje za nevyhnutné ako výnimočné opatrenie, takéto premiestnenie sa uskutoční len s ich slobodným a informovaným súhlasom. Ak nie je možné získať ich súhlas, takéto premiestnenie sa uskutoční len na základe príslušných postupov stanovených vnútroštátnymi zákonmi a inými právnymi predpismi vrátane prípadných verejných vyšetrovaní, ktoré poskytujú príležitosť na účinné zastupovanie dotknutých národov (článok 16).</i>
Zásady CFS-RAI	<i>Zodpovedné investície do poľnohospodárstva a potravinových systémov by mali zahŕňať inkluzívne a transparentné riadiace štruktúry, procesy, rozhodovanie... prostredníctvom... účinných a zmysluplných konzultácií</i>

Norma	Text súvisiaci s FPIC
	<i>s pôvodným obyvateľstvom prostredníctvom ich zastupiteľských inštitúcií s cieľom získať ich FPIC podľa Deklarácie OSN o právach pôvodného obyvateľstva a s náležitým ohľadom na osobitné stanoviská a pochopenie jednotlivých štátov (zásada 9).</i>
VGGT	<i>Štáty a iné strany by mali viesť konzultácie s pôvodným obyvateľstvom v dobrej viere pred začatím akéhokoľvek projektu alebo pred prijatím a vykonávaním legislatívnych alebo administratívnych opatrení, ktoré majú vplyv na zdroje, na ktoré majú spoločenstvá práva. Takéto projekty by mali byť založené na účinných a zmysluplných konzultáciách s pôvodným obyvateľstvom prostredníctvom ich vlastných zastupiteľských inštitúcií s cieľom získať ich FPIC podľa Deklarácie OSN o právach pôvodného obyvateľstva a s náležitým ohľadom na konkrétne pozície a porozumenie jednotlivých štátov (čl. 9.9).</i> <i>V prípade pôvodného obyvateľstva a ich komunit by štáty mali zabezpečiť, aby všetky opatrenia boli v súlade s ich existujúcimi záväzkami podľa vnútroštátneho a medzinárodného práva a s náležitým ohľadom na dobrovoľné záväzky podľa platných regionálnych a medzinárodných nástrojov, a to podľa potreby aj z Dohovoru MOP č. 169 o domorodom a kmeňovom obyvateľstve v nezávislých krajinách a Deklarácie OSN o právach pôvodného obyvateľstva (čl. 12.7).</i>
Smernice Akwe: Kon Guidelines	<i>Pri posudzovaní kultúrneho vplyvu by sa mala náležitá pozornosť venovať držiteľom tradičných vedomostí, inovácií a postupov, ako aj samotným poznatkom... V prípade sprístupnenia tajných a posvätných poznatkov treba získať predchádzajúci informovaný súhlas a prijať náležité ochranné opatrenia (čl. 29).</i> <i>Pri posudzovaní vplyvov navrhovaného rozvoja, ktorý sa má uskutočniť na posvätných miestach a na územiach a vodách tradične obývaných alebo využívaných pôvodnými a miestnymi spoločenstvami, alebo ktorý môže mať vplyv na posvätné lokality a na územia a vody, ktoré tradične obývajú alebo využívajú pôvodné a miestne spoločenstvá, by sa mali zohľadniť tieto všeobecné hľadiská:</i> <i>• Predbežný informovaný súhlas postihnutých domorodých a miestnych spoločenstiev: Ak si vnútroštátny právny poriadok vyžaduje predchádzajúci informovaný súhlas pôvodných a miestnych spoločenstiev, v procese hodnotenia treba zvážiť, či bol takýto predchádzajúci informovaný súhlas získaný. Predchádzajúci informovaný súhlas zodpovedajúci rôznym fázam procesu hodnotenia vplyvov by mal zohľadňovať práva, znalosti, inovácie a postupy domorodých a miestnych spoločenstiev; používanie vhodného jazyka a procesu; vyčlenenie dostatočného času a poskytnutie presných, vecných a právne správnych informácií. Zmeny pôvodného návrhu rozvoja si budú vyžadovať dodatočný predchádzajúci informovaný súhlas dotknutých pôvodných a miestnych spoločenstiev (čl.53).</i> <i>• Vlastníctvo, ochrana a kontrola tradičných poznatkov, inovácií, postupov a technológií používaných v kultúre,</i>

Norma	Text súvisiaci s FPIC
Výkonnostné normy IFC	<i>postupy hodnotenia vplyvov na životné prostredie a sociálnu oblasť... Takéto poznatky by sa mali používať len s predchádzajúcim informovaným súhlasom vlastníkov týchto tradičných poznatkov (čl. 60).</i> <i>Neexistuje všeobecne akceptovaná definícia FPIC (...). FPIC vychádza z procesu informovaných konzultácií a účasti opísaného vo Výkonnostnej norme 1 a rozširuje ho a treba ho získať prostredníctvom rokovaní v dobrej viere medzi klientom a dotknutými spoločenstvami pôvodných obyvateľov. Klient zdokumentuje: i) vzájomne akceptovaný proces medzi klientom a dotknutými spoločenstvami pôvodného obyvateľstva a ii) dôkaz o dohode medzi stranami ako výsledku rokovaní. FPIC nemusí byť nevyhnutne prijatý jednomyselne a môže sa dosiahnuť aj vtedy, keď jednotlivci alebo skupiny v rámci spoločenstva výslovne s jeho udelením nesúhlasia.</i> <i>Dotknuté spoločenstvá pôvodných obyvateľov môžu byť osobitne zraniteľné v súvislosti so stratou, odcudzením alebo využívaním ich pôdy a prístupom k prírodným a kultúrnym zdrojom. Vzhľadom na túto zraniteľnosť klient získa FPIC dotknutých spoločenstiev pôvodného obyvateľstva za týchto okolností:</i> <i>• Vplyvy na pôdu a prírodné zdroje podliehajúce tradičnému vlastníctvu alebo zvykovému využívaniu.</i> <i>• Premiestnenie pôvodného obyvateľstva z pôdy a od prírodných zdrojov podliehajúcich tradičnému vlastníctvu alebo zvykovému využívaniu: Klient zváži uskutočniteľné alternatívne návrhy projektov, aby sa zabránilo premiestneniu pôvodného obyvateľstva z pôdy a od prírodných zdrojov v spoločnom vlastníctve, ktoré sú predmetom tradičného vlastníctva alebo zvykového používania. Ak je takéto premiestnenie nevyhnutné, klient nebude pokračovať v projekte, kým nezíska FPIC.</i> <i>• Kritické kultúrne dedičstvo: Ak sa nedá vyhnúť významným vplyvom projektu na kritické kultúrne dedičstvo, klient musí získať FPIC dotknutých komunít pôvodného obyvateľstva. Ak sa v rámci projektu navrhuje využívanie kultúrneho dedičstva vrátane znalostí, inovácií alebo postupov pôvodného obyvateľstva na komerčné účely, klient musí získať FPIC dotknutých spoločenstiev pôvodného obyvateľstva.</i>

* Deklarácia z roku 2007 je právne nezáväzný dokument, ktorý prijalo Valné zhromaždenie OSN, pričom 143 krajín hlasovalo za jeho prijatie, 4 proti a 11 sa zdržalo hlasovania. Reprezentuje ich politický zámer.

** Dohovor z roku 1989 je záväzný pre 22 krajín, ktoré ho ratifikovali. Jeho prijatie v rámci MOP predstavuje konsenzus medzi tripartitnými voličmi MOP o právach pôvodného a kmeňového obyvateľstva a zodpovednosti vlád za ochranu týchto práv. Základom dohovoru je rešpektovanie kultúr a spôsobu života pôvodného obyvateľstva, uznanie ich práva na pôdu a prírodné zdroje a ich práva definovať vlastné priority rozvoja. Jeho hlavnými zásadami sú konzultácia a zapojenie.

Ďalšie usmernenia k FPIC

- Expert Mechanism on the Rights of Indigenous Peoples (2011), Expert Mechanism advice No. 2: indigenous peoples and the right to participate in decision-making. (Rada Expertného mechanizmu č.2: pôvodné obyvateľstvo a právo zapojiť sa do rozhodovania) Ženeva.
- Foley-Hoag (2010), Implementing a corporate free, prior, and informed consent policy: benefits and challenges (Vykonávanie politiky FPIC: prínosy a výzvy), autori: Lehr, A. a Smith, G. www.foleyhoag.com/publications/ebooks-and-white-papers/2010/may/implementing-a-corporate-free-prior-and-informed-consent-policy.
- FAO (2014), Respecting free, prior and informed consent - Practical guidance for governments, companies, NGOs, indigenous peoples and local communities in relation to land acquisition (Rešpektovanie slobodného, predchádzajúceho a informovaného súhlasu – Praktické usmernenie pre vlády, spoločnosti, mimovládne organizácie, pôvodné obyvateľstvo a miestne komunity v súvislosti s nadobúdaním pôdy), Technické usmernenie o správe držby 3.
- MOP (2013), Vysvetlenie k Dohovoru o domorodom a kmeňovom obyvateľstve, 1989 (č. 169), Príručka pre tripartitné zložky MOP, odbor medzinárodných pracovných noriem, Medzinárodná organizácia práce, Ženeva.
- OECD (2016), *OECD Due Diligence Guidance for Meaningful Stakeholder Engagement in the Extractive Sector* (Usmernenie OECD o náležitej starostlivosti pre zmysluplné zapojenie zainteresovaných strán v ťažobnom sektore), pripravované, OECD Publishing, Paríž.
- Oxfam Australia (2005), Guide to free, prior and informed consent (Sprievodca slobodným, predchádzajúcim a informovaným súhlasom), Hill, C., Lillywhite, S. a Simon, S., Carlton, Victoria, Austrália.
- RSB (2011), RSB guidelines for land rights: respecting rights, identifying risks, avoiding and resolving disputes and acquiring lands through free, prior and informed consent (Usmernenia RSB pre práva na pôdu: rešpektovanie práv, identifikácia rizík, predchádzanie a riešenie sporov a získavanie pôdy na základe slobodného, predchádzajúceho a informovaného súhlasu), Okrúhly stôl o trvalo udržateľných biopalivách, Ženeva.
- Stále fórum OSN o otázkach pôvodného obyvateľstva (2005), Správa medzinárodného workshopu o metodológiách týkajúcich sa slobodného, predchádzajúceho a informovaného súhlasu a pôvodného obyvateľstva. Dokument E/C.19/2005/3, predložený na štvrtom zasadnutí UNPFII, 16.–17. máj.
- Svetová banka (2005), Operačná politika 4.10: Domorodé obyvateľstvo. Washington, DC.

Príloha B Poznámky

1. Medzinárodnými nástrojmi týkajúcimi sa pôvodného obyvateľstva sú UNDRIP a dohovor MOP č. 169. UNDRIP odporúča, aby štáty konzultovali a spolupracovali s dotknutým pôvodným obyvateľstvom s cieľom získať ich FPIC v mnohých situáciách vrátane projektov, ktoré majú vplyv na ich pôdu a územia alebo iné zdroje (články 19 a 32). Dohovor MOP č. 169, ktorý je právne záväzný pre krajiny, ktoré ho ratifikovali, vyžaduje, aby štáty, ktoré sú zmluvnými stranami dohovoru, viedli konzultácie s pôvodným obyvateľstvom s cieľom dosiahnuť dohodu alebo súhlas s navrhovanými opatreniami (článok 6). Usmernenia k ustanoveniu dohovoru o súhlase pozri v príručke MOP pre tripartitné zložky MOP – Vysvetlenie k Dohovoru č. 169 o domorodom a kmeňovom obyvateľstve, 1989 (2013). Iné orgány OSN tvrdia, že medzinárodné normy týkajúce sa FPIC sa vzťahujú rovnako na neštátne subjekty. Medzi tieto orgány patrí Stále fórum OSN pre otázky domorodého obyvateľstva, Pracovná skupina OSN pre problematiku ľudských práv a nadnárodných korporácií a iných podnikov, Osobitný spravodajca OSN pre práva pôvodného obyvateľstva, Mechanizmus expertov OSN pre práva pôvodného obyvateľstva a niekoľko orgánov OSN pre zmluvy o ľudských právach.
2. FAO, „Respecting free, prior and informed consent – practical guidance for governments, companies, NGOs, indigenous peoples and local communities in relation to land acquisition“ (Rešpektovanie slobodného, predchádzajúceho a informovaného súhlasu – praktické usmernenie pre vlády, spoločnosti, mimovládne organizácie, pôvodné obyvateľstvo a miestne komunity v súvislosti s nadobúdaním pôdy) (2014), s. 7, www.fao.org/3/a-i3496e.pdf.
3. V „Zásadách a kritériách výroby udržateľného palmového oleja“, ktoré schválila výkonná rada RSPO a ktoré členovia RSPO prijali na mimoriadnom valnom zhromaždení 25. apríla 2013, sa uvádza, že využívanie pôdy na pestovanie palmy olejovej neznižuje zákonné, zvykové ani užívacie práva iných používateľov bez ich slobodného, predchádzajúceho a informovaného súhlasu (zásada 2.3.). Ako ukazovateľ by mali byť k dispozícii kópie vyjednaných dohôd s podrobnými informáciami o procese získania FPIC, ktoré by mali obsahovať: a) dôkazy o tom, že plán bol vypracovaný na základe konzultácií a diskusií so všetkými dotknutými skupinami v komunitách a že všetkým dotknutým skupinám boli poskytnuté informácie vrátane informácií o krokoch, ktoré sa podniknú na ich zapojenie do rozhodovania; b) dôkazy o tom, že spoločnosť rešpektovala rozhodnutia komunit o udelení alebo neudelení súhlasu s činnosťou v čase prijatia tohto rozhodnutia; c) dôkazy o tom, že dotknuté komunity pochopili a akceptovali právne, hospodárske, environmentálne a sociálne dôsledky povolenia činností na ich pozemkoch vrátane dôsledkov pre právny status ich pozemkov po skončení platnosti vlastníckeho práva spoločnosti, koncesie alebo nájomnej zmluvy na pozemky.
4. Pozri smernice OECD, IV.40: „[...]“ ak spoločnosti môžu mať negatívny vplyv na ľudské práva jednotlivcov patriacich k špecifickým skupinám alebo populáciám, ktoré si vyžadujú osobitnú pozornosť, mali by dbať na dodržiavanie ich ľudských práv. V tejto súvislosti sú v nástrojoch OSN ďalej rozpracované práva pôvodného obyvateľstva [...].“
5. Dohovor MOP č. 169 stanovuje nasledujúce definície domorodých a kmeňových národov. *Kmeňové národy*: ich sociálne, kultúrne a hospodárske podmienky ich odlišujú od ostatných častí národného spoločenstva a ich postavenie sa úplne alebo čiastočne riadi ich vlastnými zvykmi alebo tradíciami alebo osobitnými zákonmi alebo predpismi; *Domorodé národy*: považujú sa za domorodé národy na základe ich pôvodu z obyvateľstva, ktoré obývalo krajinu alebo geografický región, do ktorého krajina patrí,

v čase dobytia alebo kolonizácie alebo stanovenia súčasných štátnych hraníc, a ktoré si bez ohľadu na svoj právny štatút zachovali niektoré alebo všetky svoje vlastné sociálne, hospodárske, kultúrne a politické inštitúcie.

6. Pozri článok 1 ods. 2 dohovoru MOP č. 169.
7. Smernice OECD, I.2 a IV. 1.
8. Tieto zdroje poskytujú podrobné informácie o očakávaniach komún vo vzťahu k FPIC: *Guide to Free Prior and Informed Consent (Sprievodca slobodným, predchádzajúcim a informovaným súhlasom)*), http://resources.oxfam.org.au/pages/view.php?ref=588&search=mining&order_by=relevance&sort=DESC&offset=48&archive=0&k=&curpos=54, Oxfam Australia (2014); *Making Free Prior and Informed Consent a Reality: Indigenous Peoples and the Extractive Industries* (Aby sa slobodný predchádzajúci a informovaný súhlas stal skutočnosťou: Domorodé obyvateľstvo a ťažobný priemysel), Doyle C. a Carino J., Middlesex University, PIPLinks a ECCR (2013), www.ecojesuit.com/wp-content/uploads/2014/09/Making-FPIC-a-Reality-Report.pdf.
9. V medzinárodných nástrojoch v nasledujúcej tabuľke sa uvádzajú okolnosti, za ktorých je FPIC relevantný, napríklad v prípadoch, kedy je potrebné presídlenie.
10. Má sa za to, že FPIC možno chápať ako vyššiu a formalizovanejšiu formu zapojenia komunity. V dôsledku toho môžu byť spoločnosti v určitých prípadoch motivované začať pri príprave projektu s potenciálnym významným negatívnym vplyvom na domorodom území formálnejší konzultačný proces. See Lehr & Smith, *Implementing a Corporate Free Prior Informed Consent Policy (Implementácia firemnej politiky slobodného predchádzajúceho informovaného súhlasu)*, www.foleyhoag.com/publications/ebooks-and-white-papers/2010/may/implementing-a-corporate-free-prior-and-informed-consent-policy, Foley Hoag (2010), s. 8. Svetový inštitút pre zdroje radí spoločnostiam, ktoré sa snažia prekonať výzvy spojené so zavedením postupov FPIC prostredníctvom právneho uznania procesu – formálnej dohody, v kombinácii s inými dobrými postupmi zapojenia zainteresovaných strán. Pozri *Development without Conflict: The Business Case for Community Consent* (Rozvoj bez konfliktu: prípadová štúdia súhlasu komunity), World Resources Institute (2007), http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:KBxXOS9628IJ:pdf.wri.org/development_without_conflict_fpic.pdf+&cd=1&hl=en&ct=clnk&gl=fr.
11. Smernice OECD II.B.18-19 a IV.40 a 42.
12. Na objasnenie právnych povinností týkajúcich sa spolupráce s domorodým obyvateľstvom treba požiadať o právne poradenstvo.

Usmernenie OECD-FAO pre zodpovedné poľnohospodárske dodávateľské reťazce

OECD a FAO vypracovali toto usmernenie s cieľom pomôcť spoločnostiam dodržiavať normy zodpovedného správania podnikov a vykonávať náležitú starostlivosť v poľnohospodárskych dodávateľských reťazcoch s cieľom zabezpečiť, aby ich činnosti prispievali k trvalo udržateľnému rozvoju. Usmernenie obsahuje:

- Model podnikovej politiky stanovujúci normy, ktoré by spoločnosti mali dodržiavať pri budovaní zodpovedných poľnohospodárskych dodávateľských reťazcov.
- Rámec náležitej starostlivosti založenej na riziku s piatimi krokmi, ktoré by spoločnosti mali dodržiavať pri identifikácii, posudzovaní, zmiernovaní a zodpovednosti za to, ako riešia negatívne vplyvy svojich činností.
- Opis hlavných rizík, ktorým čelia spoločnosti, a opatrenia na zmiernenie týchto rizík.
- Usmernenia pre spoluprácu s pôvodným obyvateľstvom.

Publikácia je k dispozícii online na <http://dx.doi.org/10.1787/9789264251052-en>.

Táto práca je publikovaná v iLibrary OECD, ktorá obsahuje všetky knihy, periodiká a štatistické databázy OECD. Viac informácií nájdete na www.oecd-ilibrary.org.

